

Lokalna Grupa Działania Ziemi Mińskiej

Lokalna Strategia Rozwoju na lata 2014-2020

Mińsk Mazowiecki, grudzień 2015 roku

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich
Operacja realizowana przez Stowarzyszenie - Lokalna Grupa Działania „Ziemi Mińskiej” współfinansowana ze środków Unii Europejskiej i środków krajowych w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 w ramach Poddziałania 19.1. Wsparcie przygotowawcze osi IV LEADER
Instytucja zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020
– Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

LSR dla obszaru wchodzącego w skład LGD Ziemi Mińskiej – Powiatu, Miast oraz Gmin Powiatu Mińskiego: Ceglów, Dębe Wielkie, Dobrze, Halinów, Jakubów, Kałuszyn, Latowicz, Mińsk Mazowiecki, Mrozy, Siennica, Stanisławów, Sulejówek.

Członkowie zespołu ds. opracowania Lokalnej Strategii Rozwoju dla LGD Ziemi Mińskiej analizujących potencjał i definiujących kierunki rozwoju obszaru LGD na lata 2014-2020:

1. **Piotr Rawski (gm. Dobrze) – Przewodniczący Zespołu**
2. *Marcin Uchman (gm. Ceglów)*
3. *Karol Chróścik (gm. Dębe Wielkie)*
4. *Marcin Pietrusiński (gm. Halinów)*
5. *Hanna Wocial (gm. Jakubów)*
6. *Arkadiusz Czyżewski (gm. Kałuszyn)*
7. *Bogdan Świątek – Górski (gm. Latowicz)*
8. *Jolanta Damasiewicz – (gm. Mińsk Mazowiecki)*
9. *Dariusz Jaszczuk (gm. Mrozy)*
10. *Grzegorz Zieliński (gm. Siennica)*
11. *Janusz Wieczorek (gm. Stanisławów)*
12. *Arkadiusz Śliwa (miasto Sulejówek)*

Koordynatorzy procesu opracowania LSR i aktywizacji społeczności lokalnej:

1. **Paulina Górna**
2. **Aneta Wójcik**

Lokalna Grupa Działania Ziemi Mińskiej

siedziba: ul. T. Kościuszki 3
05-300 Mińsk Mazowiecki

KRS: 0000312722

REGON: 141524720

NIP: 8222269310

www.lgdziemiminskiej.pl

Dziękujemy także wszystkim mieszkańcom obszaru LGD Ziemi Mińskiej, którzy aktywnie uczestnicząc w spotkaniach konsultacyjnych, organizowanych w każdej gminie członkowskiej, w znacznej mierze przyczynili się do powstania niniejszego dokumentu.

Spis treści

Rozdział I. Charakterystyka Lokalnej Grupy Działania	4
Forma prawna i nazwa stowarzyszenia.....	4
Obszar Lokalnej Grupy Działania	5
Potencjał LGD	6
Grupy defaworyzowane ze względu na dostęp do rynku pracy	6
Doświadczenia LGD.....	8
Reprezentatywność LGD	8
Zasady funkcjonowania LGD i potencjał ludzki LGD	9
Rozdział II. Partycypacyjny charakter LSR	10
Rozdział III. Diagnoza obszaru i opis ludności	15
Uwarunkowania przestrzenne	15
Uwarunkowania gospodarcze i przedsiębiorczość	17
Zasoby pracy	19
Problemy społeczne i dostęp do infrastruktury publicznej	22
Działalność sektora społecznego	23
Warunki przyrodnicze i turystyczne	23
Uwarunkowania historyczno-kulturalne	24
Rozdział IV. Analiza SWOT oraz konsultacje i badania związane	25
Rozdział V. Cele i wskaźniki	29
Rozdział VI. Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru	48
Rozdział VII. Plan działania.....	48
Rozdział VIII. Budżet LSR	49
Rozdział IX. Plan komunikacji.....	50
Rozdział X. Zintegrowanie.....	50
Rozdział XI. Monitoring i ewaluacja	53
Rozdział XII. Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko	54
Wykaz wykorzystanej literatury	55
Załączniki	56
Załącznik 1 - Procedura aktualizacji LSR.....	56
Załącznik 2 - Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu	57
Załącznik 3 - Plan działania wskazujący harmonogram osiągnięcia wskaźników produktu	65
Załącznik 4 - Budżet LSR w podziale na poszczególne fundusze EFSI i zakresy wsparcia.....	73
Załącznik 5 - Plan komunikacji LSR.....	74

Rozdział I. Charakterystyka Lokalnej Grupy Działania

Forma prawna i nazwa stowarzyszenia

LGD jest stowarzyszeniem, które powstało w 2008 r. z inicjatywy lokalnych samorządów, aktywnych organizacji pozarządowych, przedsiębiorców i mieszkańców. Stowarzyszenie nosi nazwę **Lokalna Grupa Działania Ziemi Mińskiej**, zarejestrowane zostało w Krajowym Rejestrze Sądowym w dniu 29 sierpnia 2008 r. pod numerem **KRS 0000312722**. Stowarzyszenie nie prowadzi działalności gospodarczej. Nadzór nad stowarzyszeniem zgodnie z przepisami ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz.U. 2015 rok, poz. 378) sprawuje Marszałek Województwa Mazowieckiego. Podstawowym aktem prawa LGD jest statut, który w dniu 28 września 2015 r. został znowelizowany i dostosowany do zapisów nowej perspektywy finansowej PROW na lata 2014-2020.

Zgodnie z rozporządzeniem (WE) 1303/2013, w latach 2014-2020 **rozwój lokalny kierowany przez społeczność (RLKS)** jest wspierany ze środków Europejskiego Funduszu na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), określany nazwą LEADER kierowany jest przez lokalne grupy działania (LGD), w których skład wchodzi przedstawiciele władz publicznych, lokalnych partnerów społecznych i gospodarczych oraz mieszkańców, przy czym na poziomie podejmowania decyzji ani władze publiczne – określone zgodnie z przepisami krajowymi – ani żadna z grup interesu nie posiada więcej niż 49 % praw głosu. RLKS może być wspierany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) lub Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego (EFMR). Podstawowe reguły RLKS przewidziane są w Umowie Partnerstwa, przyjętej przez Komisję Europejską w dniu 23 maja 2014 r. będącym dokumentem określającym strategię interwencji funduszy europejskich w ramach trzech polityk unijnych: polityki spójności, wspólnej polityki rolnej (WPR) i wspólnej polityki rybołówstwa (WPRyb) w Polsce w latach 2014-2020. Kształt i sposób realizacji RLKS realizowanego ze środków EFRROW determinują zapisy Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, zatwierdzonego decyzją KE z dnia 12 grudnia 2014 r. Unijny pakiet legislacyjny, w którym określono ramy prawne i strategiczne wydatkowania środków wsparcia unijnego obejmuje w szczególności rozporządzenie podstawowe wydawane przez Parlament Europejski i Radę (UE) oraz rozporządzenia wykonawcze i delegowane wydawane przez KE (UE). Pośród rozporządzeń podstawowych należy wskazać rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013 r.) oraz rozporządzenie (WE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 (Dz.U. L 347 z 20.12.2013, str. 487). Na poziomie krajowym ramy określające warunki realizacji RLKS stanowią przede wszystkim następujące akty prawne i dokumenty: ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów operacyjnych polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 (Dz. U. z 2014 r., poz. 1146 ze zm.), ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz.U. z 2015 r. poz. 378) oraz ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (Dz. U. z 2015 r. poz. 349). Zgodnie z Umową Partnerstwa, RLKS może być realizowane na obszarach wiejskich. Jedną lokalną strategią rozwoju będzie realizowana na obszarze zamieszkanym przez minimum 30 000 mieszkańców z obszarów wiejskich i maksimum 150 000 mieszkańców oraz obejmować będzie obszar przynajmniej 2 gmin, których obszary stanowią (bądź zawierają) obszary wiejskie. Skład stowarzyszenia wypełnia warunki określone art. 34 ust. 3 rozporządzenia (WE) 1303/2013. LGD składa się z przedstawicieli władz publicznych, lokalnych partnerów społecznych, gospodarczych oraz mieszkańców – zgodnie z art. 34 ust. 2 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013. Władzami LGD są Walne Zebranie Członków, Rada, Zarząd, Komisja Rewizyjna. **Lokalna Strategia Rozwoju (LSR) opracowana i wdrażana przez LGD Ziemi Mińskiej jest strategią jednofundusową,**

czyli współfinansowaną z jednego funduszu Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) realizującym cele Umowy Partnerstwa.

Obszar Lokalnej Grupy Działania

Zgodnie z ustawą o rozwoju lokalnym objęcie obszaru danej gminy daną LSR wymaga, aby gmina ta była członkiem LGD ubiegającej się o wybór tej LSR. LGD Ziemi Mińskiej tworzy dwanaście sąsiadujących ze sobą gmin województwa mazowieckiego, powiatu mińskiego: Cegłów, Dębe Wielkie, Dobrze, Halinów, Jakubów, Kałuszyn, Latowicz, Mińsk Mazowiecki, Mrozy, Siennica, Stanisławów oraz Sulejówek. Członkiem LGD jest także powiat miński. Obszar LSR powierzchnią gmin członkowskich LGD obejmuje 115 054 ha. Obszar LSR położony jest w południowo-wschodniej części województwa mazowieckiego w powiecie mińskim. Łączna liczba ludności zamieszkującej obszar LSR wynosi 110 017 osób na dzień 31.12.2013 r. **Obszar realizacji LSR dla LGD Ziemi Mińskiej obejmuje większą liczbę mieszkańców niż średnia liczba mieszkańców objętych LSR/LSROR w latach 2007-2013 w województwie mazowieckim gdzie średnia liczba mieszkańców objętych jedną LSR/LSROR oscylowała w granicach 60 tys. mieszkańców.**

MAPA 1 MAPA OBSZARU DZIAŁANIA LSR ZIEMI MIŃSKIEJ

Źródło: Opracowanie własne na podkładzie mapy dostępnej

https://pl.wikipedia.org/wiki/Podzial_administracyjny_województwa_mazowieckiego#/media/File:Mazowieckie-administracja.png

TABELA 1 PODZIAŁ TERYTORIALNY OBSZARU LSR NA DZIEŃ 31.12.2013 R.

Gmina	Powierzchnia*	Ludność ogółem
Cegłów	9563	6180
Dębe Wielkie	7772	9565

Dobre	12490	6012
Halinów	6309	15070
Jakubów	8698	5078
Kałużyn	9439	5938
Latowicz	11405	5478
Mińsk Mazowiecki	11231	14628
Mrozy	14492	8785
Siennica	11087	7332
Stanisławów	10637	6640
Sulejówek	1931	19311
Razem	115054	110017

Źródło danych: GUS BDL [dostęp 27.07.2015]

Potencjał LGD

LGD powstało w 2008 r. z inicjatywy lokalnych samorządów, aktywnych organizacji pozarządowych, przedsiębiorców i mieszkańców i zostało zarejestrowane w KRS dnia 29 sierpnia 2008 r. w skład LGD weszło 7 gmin powiatu mińskiego: Dębe Wielkie, Dobre, Halinów, Jakubów, Mińsk Mazowiecki, Stanisławów i Siennica. LGD opiera się na potencjale swoich członków. W skład LGD wchodzi aktywne gminy zarówno w zakresie pozyskiwania środków unijnych jak i działań obejmujących budowanie kapitału społecznego na obszarach wiejskich. LGD rozwija swój potencjał jako organizacja: kadrowo – podejmując działania szkoleniowe dla pracowników, jako partnerstwo – poszerzając skład partnerstwa o nowych członków. W 2015 roku LGD rozszerzyło swój potencjał o teren nowych gmin: Cegłów, Kałużyn, Latowicz, Mozy i miasto Sulejówek. Wizerunkowo – stając się w większym stopniu rozpoznawalną organizacją w regionie. Jednym z podstawowych celów stowarzyszenia jest działanie na rzecz rozwoju obszarów wiejskich. Celem powstania LGD w 2008 roku była realizacja działań na rzecz społeczności lokalnej przy wykorzystaniu środków Leader dostępnych dla wiejskich organizacji pozarządowych. Cele działania LGD pozostają aktualne w okresie programowania 2014-2020. Celem stowarzyszenia jest bowiem działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, aktywizowanie ludności wiejskiej, realizacja lokalnej strategii rozwoju opracowanej przez LGD oraz upowszechnianie i wymiana informacji o inicjatywach związanych z aktywizacją ludności na obszarach wiejskich. Obecny, ale także przyszły, rozwój obszaru LSR jest silnie determinowany przez sytuację społeczno-gospodarczą regionu. Obszar LSR jest spójny pod względem administracyjnym ponieważ tworzą go wszystkie gminy należące do powiatu mińskiego. Obszar, który obejmuje LGD oprócz spójności administracyjnej, łączy też podobna kultura, wspólna historia, zwyczaje tradycje, a także chęć rozwoju zarówno samego obszaru, jak też ludzi go zamieszkujących. Spójność obszaru LSR potwierdziły również konsultacje społeczne realizowane przez LGD w okresie przygotowania LSR (Szczерzej zobacz: *Rozdział II. Partycypacyjny charakter LSR oraz Rozdział III. Diagnoza obszaru LSR*).

Grupy defaworyzowane ze względu na dostęp do rynku pracy

Obszar LGD w roku 2013 charakteryzował niski dochód podatkowy na mieszkańca gdyż był on niższy od średniej dla województwa mazowieckiego. Dochód podatkowy gminy na jednego mieszkańca na obszarze LSR (liczony jako średnia z gmin tworzących obszar LSR) wynosi 1129,83 zł. natomiast średnia dla województwa to 1170,15 zł.¹ Analiza danych statystycznych i badania obszaru zlecone przez LGD² pozwoliły na identyfikację grup defaworyzowanych mających utrudniony dostęp do lokalnego rynku pracy na obszarze LSR. **Z uwagi na bezrobocie na obszarze LSR (dla powiatu mińskiego na poziomie 12,4%), które jest wyższe niż średnia województwa (11,1% w 2013 roku), w ramach grupy bezrobotnych należy zidentyfikować grupy szczególnie narażone na problem**

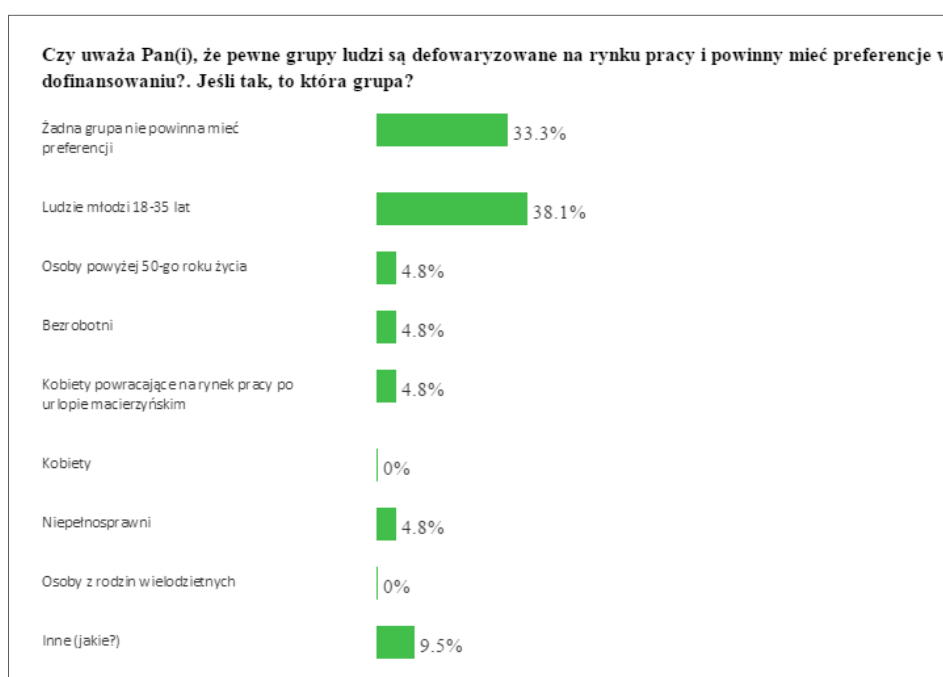
¹ <http://www.mf.gov.pl/ministerstwo-finansow/dzialalnosc/finanse-publiczne/budzety-jednostek-samorzadu-terytorialnego/kwoty-i-wskazniki/> - wskaźnik G dla gmin

² Raport z badania ewaluacyjnego Lokalnej Strategii Rozwoju LGD Ziemi Mińskiej, BIOSTAT, Warszawa 2012

dostępu do rynku pracy. Analiza danych z PUP powiatu mińskiego pokazuje, że do grupy defaworyzowanej obszaru LSR zaliczyć należy **osoby młode do 35 roku życia**. Pod koniec 2013 roku najliczniejszą grupę wśród bezrobotnych stanowiły właśnie osoby w wieku od 25 do 34 lat - 1306 osób (26,2% ogółu zarejestrowanych). Wyniki konsultacji społecznych z mieszkańcami, które trwały w miesiącach sierpień - listopad 2015 r. pokazały, że na obszarze działania LGD Ziemi Mińskiej, jak i na innych terenach wiejskich Mazowsza występuje relatywnie wysoki poziom bezrobocia rejestrowanego, wiele osób objętych jest opieką społeczną oraz notuje się osoby niepełnosprawne³. Specyfiką obszaru jest jednak brak wystarczającej liczby ofert pracy dla osób młodych w wieku produkcyjnym. Dostępne formy wsparcia z Funduszu Pracy tj. szkolenia bezrobotnych, w celu podniesienie ich kwalifikacji zawodowych i innych kwalifikacji, zwiększających szanse na uzyskanie lub utrzymanie zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, preferują w ocenie badanych mieszkańców osoby z problemami społecznymi. Tymczasem osoby młode, praktycznie bez historii kredytowej, mają największą trudność ze znalezieniem stałego miejsca pracy. Wnioski ze spotkań z mieszkańcami potwierdzają wyniki ankiety internetowej CAWI z mieszkańcami. W badaniu, w którym udział wzięło blisko 300 osób 38% badanych wskazało, że preferencje w finansowaniu operacji z LSR powinny mieć osoby młode w wieku od 18 do 35 lat (Wykres):

WYKRES 1 WSKAZANIE GRUP DEFAWORYZOWANYCH NA RYNKU PRACY NA OBSZARZE LSR ZIEMI MIŃSKIEJ

Źródło: Ankieta CAWI z mieszkańcami obszaru LSR, N=298

Pomimo tego, że w badaniu ankietowym z mieszkańcami nie wskazano tymczasem preferencji dla osób starszych jako grupy defaworyzowanej, kolejną grupę defaworyzowaną stanowią **osoby w grupie wiekowej powyżej 50 roku życia**. Jak podkreślało wielu uczestników spotkań z mieszkańcami pogorszenie się sytuacji osób starszych na rynku pracy, rodzi znacznie częściej niż w innych grupach wiekowych ryzyko braku pracy i nieaktywności zawodowej, przy czym wydłużenie się okresu poszukiwania pracy zwykle powoduje trwałe wycofanie się tych osób z rynku pracy. Tymczasem niska aktywność zawodowa osób starszych rodzi szereg negatywnych konsekwencji, zarówno dla samych seniorów, jak i całego społeczeństwa. Problemem tej grupy podobnie jak osób młodych są niedostosowane do potrzeb pracodawców kwalifikacje i kompetencje. Na ten element wskazywało 40% badanych przedsiębiorców z obszaru LSR, którzy wzięli udział w badaniu internetowym CAWI⁴. Zgodnie z raportem *Przygotowanie modelowego programu rozwoju przedsiębiorczości w powiecie mińskim- diagnoza rynku pracy*, inwestycje w edukację, szkolenia zawodowe, jak również instytucjonalne i inne ograniczenia zdolności do podejmowania tego typu inwestycji mają silny wpływ na rozwój bazy zasobów ludzkich. Inwestycje w rozwój zasobów ludzkich, wraz z poprawą możliwości do zwiększenia zysków gospodarczych tych zasobów, zapewniają podstawy do wzrostu gospodarczego generującego

³ Zobacz. Wyniki konsultacji społecznych z mieszkańcami obszaru LSR, 27 sierpień - 24 wrzesień 2015 r.

⁴ Zobacz. Wynik badania CAWI z lokalnymi przedsiębiorcami obszaru LSR, N=29

nowe miejsca pracy⁵. Dlatego jednym z kierunków działania LGD będzie wsparcie przedsiębiorczości mieszkańców w tym osób zaliczonych do **grup defaworyzowanych tj. osób młodych w wieku od 18 do 35 lat oraz osób w wieku powyżej 50 roku życia**. W ramach środków przewidzianych na realizację LSR przeznaczona się 1 080 000 złotych z całego budżetu LSR tylko dla wyżej wymienionej grupy na podejmowanie działalności gospodarczych. LGD zamierza oddziaływać na te grupy poprzez poprawę dostępu do zatrudnienia dla osób bezrobotnych, poszukujących pracy i nieaktywnych zawodowo, w tym szczególnie osób w trudnej sytuacji na rynku pracy, takich jak osoby młode i osoby starsze. Działania LGD będą realizować Priorytet 3 Strategii Europa 2020 *Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – wspieranie gospodarki charakteryzującej się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniającej spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną*. W Planie komunikacji LGD zaplanowane zostały metody komunikacji z tymi grupami oraz określone zostały rodzaje operacji, które będą im dedykowane wraz ze wskazaniem udziału finansowego operacji w budżecie LSR.

Doświadczenia LGD

W okresie programowania 2007-2013 LGD wdrażało Lokalną Strategię Rozwoju LGD Ziemi Mińskiej na obszarze siedmiu gmin członkowskich: Dębe Wielkie, Dobrze, Jakubów, Mińsk Mazowiecki, Siennica, Stanisławów i Halinów, zamieszkanym przez 57 883 mieszkańców. Diagnoza obszaru LGD Ziemi Mińskiej oraz analiza SWOT pozwoliła na określenie wizji obszaru oraz wskazanie dwóch celów ogólnych LSR 2007-2013: Waloryzacja zasobów przyrodniczo-kulturowych obszaru Ziemi Mińskiej (1), oraz Rozwijanie aktywności społecznej oraz poprawa jakości życia mieszkańców (2). Celom ogólnym przypisano dziesięć celów szczegółowych. Cele te spójne były z kierunkami wsparcia wskazanymi w *Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Mazowieckiego 2007-2013* oraz *Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2020 roku*. LGD dysponowała budżetem w ramach LSR w kwocie 10,7 mln zł na realizację działania 413. Ze złożonych do LGD wniosków o dofinansowywanie zostało zrealizowanych 138 projektów na łączną kwotę blisko 8,4 mln zł., **co stanowi 78 % realizacji LSR**. Projekty te bezpośrednio oddziaływały na realizację celów LSR. Dzięki realizacji projektów w ramach tworzenia i rozwoju mikroprzedsiębiorstw niewątpliwie wymiernym efektem było powstanie nowych i rozwój istniejących firm, wiązało się to też z powstaniem nowych miejsc pracy. W ramach działania 421 LGD Ziemi Mińskiej zrealizowało cztery krajowe projekty współpracy- NURT, SMAK, OZE oraz PRSTIGE, który miał charakter inwestycyjny – powstało ok.140 km szlaków turystycznych. W projekcie PRESTIGE LGD Ziemi Mińskiej było grupą koordynującą. Projekty NURT był zrealizowany przez siedmiu partnerów, SMAK przez sześciu partnerów, oraz OZE przez trzech partnerów. Poprzez realizację działania 431 realizowano imprezy w celu kultywowania tradycji regionalnych związanych z dziedzictwem kulinarnym oraz tradycjami kolędowymi. Promowano też obszar poprzez realizację licznych konkursów i warsztatów. Realizacja wszystkich działań na obszarze LGD wpłynęła pozytywnie na rozwój obszaru objętego LSR, na poprawę jakości życia mieszkańców, na kształtowanie świadomości kulturowej związanej z kultywowaniem tradycji i zachowaniem lokalnego dziedzictwa. Poniekąd wpłynęła też pozytywnie na promocję obszaru dzięki realizacji projektów współpracy oraz innych działań promocyjnych. Dzięki realizacji operacji o charakterze szkoleniowym nastąpiło podniesienie kwalifikacji osób biorących udział w szkoleniach. Analiza danych statystycznych i badania własne pozwalają na stwierdzenie, że realizacja LSR w okresie programowania 2007-2013 wpłynęła na podniesienie jakości życia na obszarze LSR. Dzięki temu możliwa też była współpraca wszystkich sektorów przy realizacji różnych wniosków. Potencjał wykorzystany zostanie w dalszym ciągu do budowania partnerstw między podmiotami, do zaspokajania potrzeb mieszkańców oraz do przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu grup defaworyzowanych. Dotychczas zdobyte doświadczenie będzie wykorzystywane w nowej LSR. LGD w dalszym ciągu planuje podejmować działania promujące przedsiębiorczość jak i skupiać się na oddolnych inicjatywach skierowanych do lokalnej społeczności w celu zaspokojenia ich potrzeb.

Reprezentatywność LGD

Na grudzień 2015 roku LGD Ziemi Mińskiej liczyła 113 podmiotów. Skład LGD jest reprezentatywny dla lokalnej społeczności i uwzględnia przedstawicieli sektorów społecznego, publicznego i przedsiębiorców. Poza tym w skład członków LGD wchodzi także osoby do 35 roku życia. Organem decyzyjnym LGD jest Rada. Liczbę członków,

⁵ Działamara-Rzucidło K. Wis-Bielewicz J. Przygotowanie modelowego programu rozwoju przedsiębiorczości w powiecie mińskim- diagnoza rynku pracy, Warszawa 2015, str. 239

sposób wyboru i funkcjonowania reguluje Statut, Regulamin Walnego Zebrania oraz Regulamin Rady. Rada LGD Ziemi Mińskiej liczy maksymalnie **14 członków** reprezentujących sektory: publiczny, społeczny, gospodarczy i mieszkańców, w tym wszystkie dwanaście gmin i miast objętych LSR. Sektor społeczny, gospodarczy i mieszkańców reprezentuje 10 osób, tj. 71,43 %, **sektor publiczny 28,57 %**. składu Rady. Zasady funkcjonowania LGD Ziemi Mińskiej definiuje statut LGD. Zasady te są zgodne z Ustawą z dnia 7 kwietnia 1989 roku Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. z 2001 roku, nr 79, poz. 855 z późn. zmianami) oraz dokumentami programowymi regulującymi podstawy funkcjonowania LGD.

Zasady funkcjonowania LGD i potencjał ludzki LGD

Władzami Stowarzyszenia są: Walne Zebranie Członków, Zarząd, Komisja Rewizyjna i Rada. W celu sprawnego funkcjonowania Stowarzyszenia prowadzone jest Biuro LGD. Najwyższą władzą jest Walne Zebranie Członków. Do kompetencji Walnego Zebrania Członków należy m.in.: uchwalanie kierunków i programu działania Stowarzyszenia, wybór i odwoływanie członków Zarządu i Komisji Rewizyjnej oraz Rady, uchwalanie zmian Statutu, opiniowanie projektu LSR, uchwalanie regulaminu Rady i Walnego Zebrania Członków. Organem zarządzającym LGD jest Zarząd. Do kompetencji Zarządu należy m.in.: kierowanie bieżącą pracą Stowarzyszenia, reprezentowanie Stowarzyszenia wobec osób trzecich i działanie w jego imieniu, zwoływanie Walnego Zebrania Członków, kierowanie procesem opracowywania LSR, przygotowywanie projektów do realizacji, kierowanie Biurem i zatrudnianie pracowników tego biura, składanie wniosków do Walnego Zebrania Członków odnośnie odwołania i powołania nowych członków Rady w przypadku niewłaściwego wywiązywania się przez nich z przypisanych im obowiązków. Zarząd uchwała Regulamin Zarządu. Do kompetencji Komisji Rewizyjnej należy: kontrola bieżącej pracy Stowarzyszenia, ocena prac i składanie wniosków w przedmiocie absolutorium dla Zarządu na Walnym Zebraniu Członków, występowanie z wnioskiem o zwołanie Walnego Zebrania Członków. Regulamin Komisji opracowuje i uchwała Komisja Rewizyjna. **Na stanowiskach pracy w biurze LGD związanych z udzielaniem doradztwa określono sposób pomiaru jakości udzielanego doradztwa. Szczegółowo opisano metodę oceny efektywności świadczonego doradztwa.** Wyznaczono zadania w zakresie animacji lokalnej i współpracy, a także przewidziano metody ich pomiaru. Większość zatrudnionych pracowników posiada doświadczenie i niezbędną wiedzę do wdrażania i aktualizacji dokumentów strategicznych o zasięgu lokalnym. **W zasady bezpieczeństwa informacji i przetwarzania danych osobowych.** Szczegółowe zasady działania **Regulaminie biura LGD wskazano również zasady udostępniania informacji będących w dyspozycji LGD uwzględniające** Rady LGD, jako organu decyzyjnego zawarte zostały w Regulaminie Rady. Regulamin Rady określa, w szczególności: zasady zwoływania i organizacji posiedzeń organu decyzyjnego (sposób informowania członków organu o posiedzeniach, zasady dostarczania dokumentów dotyczących spraw podejmowanych na posiedzeniach; zasady powoływania i odwoływania członków; zasady dotyczące zachowania bezstronności i unikania konfliktu interesu wraz z obowiązkiem publikowania protokołów z posiedzeń organu decyzyjnego zawierających informacje o wyłączeniach z procesu decyzyjnego, ze wskazaniem których wniosków wyłączenie dotyczy; zasady w zakresie określania kworum i systemu głosowania; regulacje zapewniające zachowanie paritetu w poszczególnych głosowaniach organu decyzyjnego, gwarantującego, że co najmniej 50% głosów podczas dokonywania wyboru wniosków do dofinansowania, pochodzi od członków, którzy nie są przedstawicielami sektora publicznego; zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru (ocena wniosków, sposób podziału wniosków do oceny pomiędzy członków organu, zasady preselekcji operacji, jeśli dotyczy, zasady dokumentowania oceny), zasady wynagradzania członków organu decyzyjnego; opis sposobu udostępniania procedur do wiadomości publicznej, podział zadań i zakres odpowiedzialności poszczególnych organów LGD w procesie oceny z uwzględnieniem przepisów prawa; opis organizacji naborów wniosków przy uwzględnieniu minimalnych wymogów określonych przepisami prawa (np. czas trwania naboru, tryb ogłaszania, termin rozpoczęcia naboru, miejsce składania wniosków); opis sposobu oceny zgodności operacji z LSR i wyboru operacji do finansowania, w tym postępowania w przypadku, gdy kilka operacji otrzymało jednakową liczbę punktów, a limit dostępnych środków nie pozwala na finansowanie wszystkich operacji; regulacje zapewniające stosowanie tych samych kryteriów w całym procesie wyboru w ramach danego naboru; zasady ustalania kwoty wsparcia dla danej operacji z uwzględnieniem przepisów prawa dla poszczególnych programów, z których planowane jest finansowanie LSR; opis sposobu informowania o wynikach oceny i możliwości wniesienia protestu (w tym warunki i sposób wniesienia protestu, termin na jego wniesienie zgodnie z art. 22 ustawy o rozwoju lokalnych kierowanym przez

społeczność; zasady rozpatrywania protestu; wzory dokumentów np. karta oceny zgodności z Programem, karta oceny operacji pod względem spełniania kryteriów wyboru. Regulamin Rady określa również **zasady bezpieczeństwa informacji i przetwarzania danych osobowych**. Mając na uwadze konieczność zapewnienia wysokiego poziomu merytorycznego działań LGD przyjęty został **Plan szkoleń dla pracowników biura LGD i członków organu decyzyjnego**. Celem szkoleń jest stałe podnoszenie poziomu wiedzy i kwalifikacji członków organu decyzyjnego i pracowników biura LGD, które prowadzić będzie do coraz lepszej obsługi interesantów i doskonaleniu umiejętności koniecznych do wykonywania powierzonych zadań. Poniżej zaprezentowano syntetyczną informację o sposobie uchwalania i aktualizacji wewnętrznych dokumentów LGD:

Lp	Rodzaj dokumentu	Regulowane kwestie	Sposób uchwalania i aktualizacji
1	Statut LGD	Zakres uregulowań zgodnie z Ustawą z dn.7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. 2015 poz.1393 z późn. zm). Statut reguluje m.in. następujące kwestie: wskazanie Marszałka Województwa jako organ nadzoru, uwarunkowania organu decyzyjnego – Rady odpowiedzialnej za wybór operacji oraz szczegółowe kwestie jej kompetencji i zasad reprezentatywności, określenie organu LGD kompetentnego w zakresie uchwalenia LSR i jej aktualizacji oraz kryteriów wyboru operacji, uregulowania dotyczące zachowania bezstronności członków organu decyzyjnego w wyborze operacji (w tym wyłączenia z oceny operacji), zasady nabywania i utraty członkostwa w LGD.	Uchwała WZC
2	Regulamin WZC LGD	Dokument reguluje w szczególności, zasady zwoływania i organizacji posiedzeń WZC (sposób informowania członków o posiedzeniach, zasady dostarczania dokumentów dotyczących spraw podejmowanych na posiedzeniach, itp.), szczegółowe zasady podejmowania decyzji w sprawie powołania organów LGD (sposób zgłaszania kandydatów, oddawania głosów, ograniczenia dotyczące możliwości łączenia różnych funkcji w LGD, wybory uzupełniające, itp.), zasady protokołowania posiedzeń WZC.	Uchwała WZC
3	Regulamin Rady	Dokument reguluje w szczególności,- szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń organu decyzyjnego (sposób informowania członków organu o posiedzeniach, zasady dostarczania dokumentów dotyczących spraw podejmowanych na posiedzeniach, itp.)rozwiązania dotyczące wyłączenia z oceny operacji (sposób wyłączenia członka organu z oceny),zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji (ocena wniosków, sposób podziału wniosków do oceny pomiędzy członków organu, zasady preselekcji operacji, jeśli dotyczy, zasady dokumentowania oceny, wzory dokumentów, itp.), zasady protokołowania posiedzeń organu decyzyjnego, zasady wynagradzania członków Rady.	Uchwała WZC
4	Regulamin Zarządu	Dokument reguluje w szczególności, podział zadań pomiędzy członków Zarządu	Uchwała Zarządu
5	Regulamin Biura LGD	Dokument reguluje zasady zatrudniania i wynagradzania pracowników, zasady udostępniania informacji, uwzględniające zasady bezpieczeństwa informacji i przetwarzania danych osobowych, opis metody oceny jakości i efektywności świadczonego przez pracowników LGD doradztwa oraz animacji lokalnej, procedury wyboru pracowników, opis stanowisk z podziałem obowiązków, zasady premiowania pracowników.	Uchwała Zarządu

Rozdział II. Partycypacyjny charakter LSR

Na wstępie zaznaczyć trzeba, iż konsultacje dotyczące potrzeb grup docelowych LSR rozpoczęły się już 2014 roku, czyli jeszcze przed opublikowaniem kompletu aktów wdrożeniowych regulujących wydatkowanie środków w ramach PROW 2014-2020. Prace z mieszkańcami nad kształtem LSR trwały natomiast do grudnia 2015 r. tj. terminu złożenia wniosku o wybór LSR na nowy okres programowania 2014-2020. Podstawą pracy LGD nad nową lokalną strategią była analiza wyników badań ewaluacyjnych wdrożenia LSR 2007-2013, badań własnych zleconych przez LGD i dostępnej literatury w przedmiocie działania LGD (Szczegółowy wykaz literatury znajduje się w *Rozdziale LSR. Wykaz wykorzystanej literatury*). Konsultacje miały charakter proaktywny. W ramach pracy nad LSR wykorzystano wiele narzędzi partycypacyjnych oraz metod gromadzenia i analizy danych od mieszkańców i grup docelowych LSR. Zastosowano innowacyjne i skuteczne metody partycypacji społecznej. Ze względu na specyfikę pracy nad LSR wykorzystano głównie metody jakościowe tj. **Indywidualne wywiady pogłębione, Zogniskowane wywiady grupowe, Telefoniczne wywiady pogłębione, wywiady przeprowadzone za pośrednictwem internetu, spotkania i warsztaty z grupami docelowymi LSR i przedstawicielami zidentyfikowanych na obszarze LSR grup**

defaworyzowanych, analizy korespondencji i wniosków kierowanych pisemnie do biura LGD, spotkania indywidualne z potencjalnymi wnioskodawcami w biurze LGD oraz pracę Zespołu ds. LSR. Każda grupa społeczna miała szansę wziąć udział w pracy nad LSR. Na szczególną uwagę zasługują innowacyjne metody partycypacji: ankiety internetowe CAWI za pośrednictwem strony internetowej LGD, metoda TECHNIKA WALTA DISNEYA, Debata młodzieżowa oraz warsztaty partycypacyjne przeprowadzone na etapie poszukiwania rozwiązań, stanowiących sposoby realizacji LSR. **Kluczowym czynnikiem decydującym o skuteczności wybranych metod była otwartość LGD na współpracę z mieszkańcami i grupami docelowymi LSR, czyli zasada partycypacji. Kolejnym był sposób realizacji partycypacji w procesie tworzenia LSR o kryterium użyteczności.** Kryterium użyteczności dostarczyło zestawu założeń wyjściowych, natomiast partycypacyjny model pracy określił sposób realizacji pracy nad LSR na poziomie operacyjnym. **Ze względu na charakter pracy nad LSR rozpoczęto pracę nad opracowaniem strategii od analizy wniosków i rekomendacji o charakterze ex-post z wdrożenia LSR 2007-2013.** Podstawą partycypacyjnych metod pracy były zidentyfikowane najbardziej istotne oceny efektów i rezultatów osiągniętych w ramach realizacji interwencji publicznej w okresie programowania 2007-2013. **Innowacyjnością w działaniu LGD było zastosowanie triangulacji różnych narzędzi partycypacji społecznej oraz nowatorskie podejście do zasady partycypacji.** Triangulacja danych zastosowana w pracy nad LSR polegała na pozyskaniu i wykorzystaniu danych z różnych źródeł w celu jakim jest opracowanie LSR. Dzięki temu w sposób świadomy zminimalizowano ryzyko wpływu określonego kontekstu związanego z występowaniem użytych przez siebie danych. Ponadto wykorzystanie danych z różnych źródeł, daje możliwość większej obiektywizacji procesu badawczego, a także ustalenia relacji pomiędzy analizowanymi zjawiskami i ich uwarunkowaniami. W tak rozumianej pracy nad LSR w postępowaniu LGD obowiązywała generalna *zasada dialogu*: jednym z naczelných jej zadań było doprowadzenie do tego, aby każda grupa, wyróżniona ze względu na swe roszczenia (wymagania), troski (oczekiwania), dążenia lub zasoby, mogła je wyrazić oraz skonfrontować z tym, jak swoje problemy postrzegają inne grupy. Realizacji takiego podejścia służyło zastosowanie odpowiedniego zestawu narzędzi, zawierającego metody i techniki pozwalające na konfrontację różnych opinii/stanowisk oraz na wypracowywanie konsensusu wokół konkluzji i kształtu LSR jeszcze przed ostatecznym sformułowaniem dokumentu strategii. **Lokalna Strategia Rozwoju była przygotowana przez biuro LGD Ziemi Mińskiej oraz powołany zespół ds. budowy LSR, składający się przedstawicieli trzech sektorów: publicznego, społecznego i gospodarczego.**

Jak przedstawiono poniżej LGD wykorzystywało szeroki dobór partycypacyjnych metod konsultacji z grupami docelowymi LSR, w szczególności mieszkańcami obszaru LSR na każdym etapie programowania LSR. Współpracę z mieszkańcami przewidziano również na etapie wdrożenia LSR. LSR będzie podlegała ciągłemu monitoringowi. Zmiana kryteriów wyboru operacji również będzie poddawana konsultacjom społecznym. **LGD planuje także partycypacyjny udział mieszkańców w ewaluacji wdrożenia LSR.**

[Etapy prac nad LSR oraz partycypacyjne metody konsultacji wraz z najważniejszymi wnioskami:](#)

1. Etap definiowania potrzeb i problemów (tzw. partycypacyjna diagnoza)

Podstawowym narzędziem analizy problemów obszaru było badanie ewaluacyjne mid-term wdrożenia LSR. W roku 2012 r. LGD zleciła firmie BIOSTAT przeprowadzenie badania ewaluacyjnego⁶. Badanie zostało zrealizowane z wykorzystaniem metod i technik badawczych w postaci: ankiet wśród mieszkańców, ankiet wśród beneficjentów oraz analizy danych zastanych. Identyfikacja problemów obszaru LSR dokonana została również w ramach ewaluacji ex-post wdrożenia LSR w sierpniu 2015 roku. W ramach badania dokonano oceny opinii środowiska lokalnego na temat wdrażania LSR, trudności związanych z realizacją wniosków. Na potrzeby identyfikacji problemów przeprowadzono badania własne LGD. Zrealizowano dwie ankiety internetowa CAWI (z jęz. ang. *Computer-Assisted Web Interviewing*): z lokalnymi przedsiębiorcami obszaru LSR, w której udział wzięło 29 MŚP, oraz z mieszkańcami obszaru LSR, w której udział wzięło 298 mieszkańców. Badania ankietowe z mieszkańcami wskazały na niski poziom zatrudnienia na terenach wiejskich oraz trudności z **podjęciem pracy osób młodych oraz w wieku 50+** jako jedne z najtrudniejszych zagrożeń do pokonania w kolejnych latach. Na potrzeby badania obszaru zrealizowano Indywidualne wywiady pogłębione (z jęz. Ang. *In Depth Interview*) z Członkami Zarządu LGD oraz radnymi i pracownikami instytucji gminnych tj. gminne ośrodki sportu i rekreacji. Podczas wywiadów z przedstawicielami JST

⁶ Raport z badania ewaluacyjnego Lokalnej Strategii Rozwoju LGD Ziemi Mińskiej, BIOSTAT, lipiec 2012

zebrano główne problemy obszaru odnoszące się do działań podmiotów sektora publicznego. Przedstawiciele JST wskazywali na konieczność wykorzystania potencjału turystycznego do rozwoju przedsiębiorczości na obszarze LSR. Jako narzędzie do poznania jak i podsumowania potrzeb i zagrożeń wykorzystano posiedzenia zespołu ds. LSR. Inauguracyjne posiedzenie zespołu ds. LSR odbyło się w dniu 12.08.2015 r. Na posiedzeniu zespołu ds. LSR zwrócono uwagę na jakość życia mieszkańców obszaru LGD Ziemi Mińskiej, wyrażono chęć inwestowania w ogólnodostępną infrastrukturę i przestrzeń publiczną co było konsekwencją wniosków z dyskusji z mieszkańcami. Zwrócono uwagę na potrzebę poprawy dróg lokalnych, jako słabą stronę obszaru LSR. Wnioski z pracy zespołu ds. LSR uwzględniono przy formułowaniu zapisów diagnozy obszaru i celów LSR.

2. Etap określania celów i ustalania ich hierarchii

Podstawą pracy na etapie określania celów i ustalania hierarchii LSR był warsztat strategiczny 20-21 lipca 2015 roku w Hotelu BOSS w Warszawie. W warsztatach wzięli udział przedstawiciele gmin członkowskich LGD oraz pracownicy biura i członkowie organów LGD. Podczas warsztatu sformułowano kierunki LSR. W spotkaniu uczestniczyły również NGO's z powiatu mińskiego wskazując oczekiwanie realizacji projektów dot. rozwoju kapitału społecznego. Podczas warsztatów przeprowadzono analizę obszaru LSR z wykorzystaniem techniki WALTA DISNEYA. Uczestnicy warsztatów podczas planowania swoich działań przechodzili przez 3 etapy: marzyciela, realisty i krytyka. Wnioski zostały uwzględnione w Rozdziale V. LSR Cele i wskaźniki. Podczas spotkań konsultacyjnych z mieszkańcami w każdej z gmin członkowskich LGD w dniach od 27 sierpnia 2015 do 24 września 2015 r. poddano dyskusji kierunki działania LGD. Przedstawiciele instytucji gminnych zwrócili uwagę na konieczność zapewnienia spójności opisów diagnostycznych ze strategicznymi dokumentami na poziomie gmin członkowskich. W ramach LSR uwzględniono wniosek dokonując stosownej analizy zapisów diagnozy (więcej na temat zintegrowania LSR określono w Rozdziale X LSR Zintegrowanie). Mieszkańcy zwrócili m.in. uwagę na problem grup defaworyzowanych, problem ludzi młodych przy wejściu na rynek pracy, jak również na ludzi w wieku powyżej 50 roku życia, którzy poszukują pracy. Wskazano, że te dwie grupy osób powinny być traktowane priorytetowo w strategii. Ponadto podkreślano, że aby wzmocnić związek mieszkańców z miejscem zamieszkania należy podnieść jakość życia poprzez wspieranie rozwoju infrastruktury publicznej oraz zachowanie zasobów i tradycji kulturowych. Na tym etapie pracy wykorzystano Punkt informacyjno-konsultacyjny – który w okresie przygotowywania LSR funkcjonował w biurze LGD. Punkt prowadzili pracownicy biura zbierając informacje o planowanych zakresach działań wnioskodawców, analizując na bieżąco adekwatność projektów do planowanych działań LSR. W dniu 30 października 2015r. w gminie Stanisławów odbyła się Debata młodzieżowa - uczestnikami debaty było 31 uczniów - młodzież gimnazjalna – klasy I-III. Debata miała za zadanie uaktywnienie młodych ludzi w różnych obszarach życia społecznego, zainteresowanie organizacjami pozarządowymi a także poznanie potrzeb i pomysłów młodzieży na rozwój obszaru LGD. W dodatkowej ankiecie internetowej CAWI z mieszkańcami obszaru wskazywano wagi i priorytety działania LGD w ramach obszarów analizy SWOT. Nadanie rang było konieczne ze względu na wielość zidentyfikowanych stron silnych i słabych oraz podobną skalę szans i zagrożeń. Ankieta została zamieszczona na stronie internetowej LGD we wrześniu 2015 r. Mieszkańcy uczestniczący w badaniu ankietowym przyznawali punkty w skali od 1 do 5, przy czym 1 oznaczało bardzo niski, a 5 bardzo wysoki poziom oceny danego obszaru w analizie SWOT. W okresie wrzesień - listopad wzięło udział 45 mieszkańców. Wagi poszczególnych obszarów analizy SWOT zostały wskazane w Rozdziale IV LSR Analiza SWOT i pozwoliły na wytypowanie celów i kierunków działania LGD. Zwieńczeniem pracy na etapie określania celów i ustalania ich hierarchii było posiedzenie zespołu ds. LSR, które miało miejsce w dniu 17 listopada 2015 r. w Mińsku Mazowieckim.

3. Etap poszukiwania rozwiązań, stanowiących sposoby realizacji strategii

Podstawą do wskazania celów LSR były wnioski z ankiet z mieszkańcami. Na potrzeby badania obszaru LSR przeprowadzono ankietę poprzez stronę internetową LGD oraz indywidualnie podczas spotkań konsultacyjnych. Do LGD spłynęło blisko 300 ankiet. Badania trwały od sierpnia 2015 r. Mieszkańcy wskazywali obszary, na których przede wszystkim należałoby się skupić: **budowa/poprawa publicznej infrastruktury drogowej, świetlice i place zabaw, turystyczna i rekreacyjna infrastruktura ogólnodostępna, zachowanie dziedzictwa kulturowego, rozwój gospodarczy-dofinansowanie przedsiębiorczości (część skierowana tylko do ludzi młodych w wieku 18-35 i ludzi po 50 roku życia, którym jest najtrudniej na rynku pracy)** oraz wzmocnienie kapitału społecznego. Podczas spotkań konsultacyjnych z mieszkańcami realizowanych w dniach od 27 sierpnia 2015 do 24 września 2015 r.

określono listę problemów i propozycję ich rozwiązań. W spotkaniach udział wzięło łącznie 290 osób reprezentujących różne środowiska mieszkańców i podmiotów. Wyniki konsultacji wskazują, że przedsięwzięciem wartym kontynuowania jest inwestowanie w infrastrukturę turystyczną i rekreacyjną, które powinno polegać w pierwszej kolejności na tworzeniu ścieżek rowerowych, placów zabaw, siłowni zewnętrznych, remoncie świetlic wiejskich oraz budowie ogólnodostępnych obiektów infrastruktury rekreacyjnej. Podkreślano konieczność realizacji przede wszystkim przedsięwzięć skierowanych na promocję obszaru LGD, rozwój aktywności kulturalnej, artystycznej, kultywowanie tradycji lokalnych, rozwój rekreacji co umożliwi integrację społeczeństwa. Postulaty uwzględniono formułując dedykowane temu zakresowi przedsięwzięcie w LSR. Konsultacje prowadzono także podczas innych okazji. LGD Ziemi Mińskiej współpracowało z Powiatem Mińskim, PUP oraz lokalnymi przedsiębiorcami i samorządami w ramach projektu „Przygotowanie modelowego programu rozwoju przedsiębiorczości w Powiecie Mińskim” w ramach którego poruszano także wpływ LSR na przedsiębiorczość. W trakcie dyskusji stwierdzono że premie oraz wspieranie rozwoju działalności gospodarczej to bardzo dobre rozwiązanie, które oddolnie pomoże podnieść jakość życia na obszarze LSR oraz zdecydowanie przyczyni się do wzrostu liczby miejsc pracy oraz przedsiębiorczości. W LSR priorytetowo uwzględniono aktywizację zawodową grup defaworyzowanych. Jednocześnie zaproponowano metody rozwiązania problemu poprzez np. zaciśnięcie współpracy z lokalnymi przedsiębiorcami i otoczeniem biznesu („zielone światło dla nowych miejsc pracy”), promocję rozwoju przedsiębiorczości i samo zatrudnienia, współpraca ze szkołami i instytucjami rynku pracy w celu dostosowywania profili kształcenia zawodowego do sytuacji na rynku pracy, czy wreszcie wzrost umiejętności i kompetencji młodzieży i innych grup w trudnym położeniu w celu zwiększenia ich szans na lokalnym rynku. Tworzenie nowych oraz aktywna polityka utrzymania istniejących miejsc pracy znalazła swoje zapisy zarówno w celach jak i budżecie LSR. Tym samym za jedną z grup odbiorców uznano mikro i małe przedsiębiorstwa działające na terenie LGD. Na tym etapie pracy w dniu 19 października 2015 r. odbyło się spotkanie z przedstawicielami GOPS z obszaru LSR. Podczas rozmów podjęta została próba zdefiniowania obszarów osób wykluczonych społecznie z różnych powodów np. bezrobocia, niepełnosprawności, choroby czy bezradności. Na tym etapie odbyły się liczne spotkania robocze i wywiady pogłębione z pracownikami Starostwa Powiatowego w Mińsku Mazowieckim i PUP Mińsk Mazowiecki. Podczas spotkań konsultacyjnych z mieszkańcami jak i w ankiecie na potrzeby tworzenia LSR podkreślano konieczność rozwoju infrastruktury drogowej obszaru. W całym okresie programowania LSR funkcjonowało biuro LGD gdzie potencjalni wnioskodawcy chętnie zgłaszali swoje propozycje i zapytania odnośnie operacji planowanych do realizacji w ramach LSR. Podczas takich indywidualnych spotkań w biurze LGD wykazywano głównie chęć otwierania przez mieszkańców działalności gospodarczej, umożliwiającej min. osobom wchodzącym na rynek pracy podjęcie działalności. Mieszkańcy podkreślili, że istotne jest dla nich doradztwo pracowników LGD na etapie pisania wniosków, że w celu lepszego dotarcia z informacjami o naborach, szkoleniach i innych wydarzeniach powinna być prowadzona strona internetowa oraz funpage na facebooku. W wyniku analizy wniosków z konsultacji społecznych. LGD planuje wprowadzenie nowego narzędzia jakim jest funpage na portalu społecznościowym. Strona internetowa LGD www.lgdziemiminskiej.pl/ wykorzystywana była do zamieszczania komunikatów nt. aktualności pracy nad LSR. Na stronie internetowej zawieszane były ankiety internetowe CAWI. Na stronie internetowej zamieszczono specjalny komunikat o prowadzonych konsultacjach społecznych w każdej z miejscowości oraz inne bieżące informacje o PROW 2014-2020. Na podstawie tych informacji organizowane były spotkania wnioskodawców z pracownikami biura LGD. W ramach realizacji Planu włączenia społeczności lokalnej organizowano pracę biura w taki sposób aby możliwe było spotkanie wnioskodawcy z pracownikiem i rzeczowa dyskusja o planowanych projektach. Zwieńczeniem pracy na etapie poszukiwania rozwiązań, stanowiących sposoby realizacji strategii były dwa posiedzenia Zespół ds. LSR, które miały miejsce w 17 i 28 września 2015 r.

4. Etap formułowania wskaźników realizacji LSR

Na podstawie analizy danych pozyskanych z wywiadów z beneficjentami środków LSR (NGO's, JST) wskazano rekomendacje dotyczące większej operacjonalizacji wskaźników celów LSR. System wskaźników LSR jest prosty i nie jest nadmiernie rozbudowany. Wskaźniki nie budzą wątpliwości w zakresie ich adekwatności, realności, spójności, klarowności i mierzalności. Wnioski z badań terenowych pokazały, że konieczne jest wsparcie ze środków na funkcjonowanie i aktywizację działań w przedmiocie sprawozdawczości i monitoringu rzeczowego beneficjentów, ponieważ od beneficjentów pozyskiwanych jest najwięcej danych do pomiaru wartości wskaźników. Analiza

wniosków z ankiet internetowych z członkami LGD CAWI pozwoliła na sformułowanie wniosku odnośnie wskaźników LSR, które powinny w większym zakresie pozwolić na monitorowanie postępu działań animacyjnych i funkcjonowania LGD, a nie jedynie wdrożenia LSR. W wyniku analizy wniosków z konsultacji społecznych na tym etapie sformułowano zapisy Planu Komunikacji w zakresie doradztwa uwzględniającego pokazywanie dobrych przykładów działań finansowanych ze środków LSR. W dniach 22-23 czerwca, 6 listopada i 2 grudnia 2015 r. odbyły się konsultacje z Urzędem Marszałkowskim odnośnie kształtu LSR, wskazując na zapewnienie w LSR obowiązkowego wskaźnika utworzonych miejsc pracy. Celem spotkań było zapewnienie maksymalnego zintegrowania LSR z innymi programami pomocowymi. Wnioski zostały uwzględnione w LSR w Rozdziale X. Zintegrowanie. Na podstawie konsultacji wypracowano rozwiązanie w LSR (Rozdział XI. Monitoring i Ewaluacja) wskazujące, że wskaźniki rezultatu informować powinny o zmianach jakie nastąpiły w wyniku wdrożenia przedsięwzięcia. Zapewnić należy aby po rozliczeniu wniosku o płatność kwestia osiągnięcia 100% wartości zakładanych wskaźników podlegała monitorowaniu w okresie trwałości projektu. W celu trafnego sformułowania wskaźników przeprowadzono spotkanie fokusowe z przedsiębiorcami z obszaru LGD, które odbyło się w dniu 25 listopada 2015r. Przedsiębiorcy analizowali przedsięwzięcia gospodarcze planowane do realizacji na obszarze LGD. Przedyskutowano budżet LSR oraz określono zapotrzebowanie na działania możliwe do realizacji z funduszy PROW. Na spotkaniu przedstawione zostało również drzewo celów LSR i wnioski z analizy SWOT. W dniach 2-4 grudnia 2015 r. zorganizowano wizytę studyjną w Bieszczadach. W trakcie tego wyjazdu omówiono zakres projektów współpracy. W spotkaniu udział wzięły partnerskie LGD Forum Powiatu Garwolińskiego, LGD Natura i Kultura, LGD Nasze Bieszczady. Ustalono zasady monitoringu i oceny efektywności planowanych projektów współpracy. Podczas spotkania z samorządowcami oraz członkami zespołu ds. budowy LSR, które miało miejsce 12.11.2015 r. w biurze LGD wskazano, że wskaźnikiem rezultatu szkoleń podnoszących kwalifikacje powinny być pozyskane uprawnienia i certyfikaty, a nie wyłącznie liczba osób, które przeszła szkolenie, jak również liczba zmodernizowanych dróg, liczba zmodernizowanych świetlic, powstałych ścieżek rowerowych, siłowni zewnętrznych etc. W działaniach dotyczących przedsiębiorczości wskaźnikami powinny być utworzone miejsca pracy oraz liczba operacji.

5. *Etap identyfikacji grup docelowych strategii*

Ostatni etap tworzenia LSR to podsumowanie procesu partycypacji i tworzenia dokumentu. W celu identyfikacji grup docelowych LSR zanalizowano ankiety internetowe i papierowe z mieszkańcami. W badaniu mieszkańcy wskazywali na zasadność wprowadzenia do LSR programów skoncentrowanych na osobach młodych, wkraczających na rynek pracy. Kolejnym krokiem na etapie identyfikacji grup docelowych były spotkania konsultacyjne z mieszkańcami, które odbywały się od 27.08.2015 do 24.09.2015 r. Miały one charakter otwarty. Mieszkańcy, w dyskusji, podkreślali jak ważne jest wsparcie osób po 50 roku życia, którzy jeszcze muszą utrzymać się na rynku pracy. Grupy defaworyzowane zostały określone w Rozdziale 1. LSR Charakterystyka LGD. W trakcie spotkań informacyjnych z mieszkańcami wskazywano na problem małego zainteresowania przedsiębiorców wsparciem w okresie 2007-2013. Było to spowodowane koniecznością utworzenia i utrzymania miejsca pracy. W nowej perspektywie finansowej dostępna będzie Premia na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Ustalono, że beneficjentem tego działania powinny być przede wszystkim osoby młode lub osoby po 50 roku życia. Podczas licznych spotkań z samorządowcami wskazywano działania skierowane do JST, instytucji gminnych jak i NGO's. Na tym etapie pracy nad LSR wykorzystano metodę grup przedstawicielskich. Metoda ta polegała na zaproszeniu do konsultacji organizacji branżowych i przedstawicieli reprezentujących poszczególne środowiska. Ich wiedza i doświadczenie, często o charakterze eksperckim, sprawiła, że przedstawiane przez nich opinie były bardzo wartościowe. Na tym etapie po raz kolejny skorzystano z ankiety internetowej CAWI MÓJ PROJEKT W RAMACH LOKALNEJ STRATEGII ROZWOJU ZIEMI MIŃSKIEJ dotyczącej zakresu planowanych projektów, które mają być sfinansowane ze środków LSR Ziemi Mińskiej na lata 2014-2020. Stworzona w ten sposób baza projektów posłużyła do poznania zamierzeń potencjalnych wnioskodawców i określenia kierunków wsparcia finansowego i koniecznych elementów dodatkowych tj. produkty i rezultaty. Na potrzeby tworzenia projektów współpracy w przedmiocie szlaku kulturowego Wielki Gościńiec Litewski zorganizowano dwa spotkania w dniu 23 listopada 2015 r. i 10 grudnia 2015 r. Wnioski ze spotkań uwzględniono w projektach współpracy. Podsumowaniem prac było spotkanie Zespołu ds. LSR, które miało miejsce w dniu 11 grudnia 2015 r. gdzie finalnie ustalono zakresy planowanych do realizacji przedsięwzięć. Członkowie zespołu wskazali kilka grup docelowych, do których szczególnie powinna być kierowana LSR. Zgodnie

stwierdzono, że mimo tego, że na obszarze LGD Ziemi Mińskiej jak i na innych terenach występuje bezrobocie, występują osoby objęte opieką społeczną oraz niepełnosprawni do tych osób kierowany jest szereg działań z urzędów pracy oraz innych programów. Natomiast dla osób wchodzących na rynek pracy, osób młodych do 35 roku oraz osób 50+ nie ma nic, co więcej są defaworyzowani często mają trudności ze znalezieniem stałego zatrudnienia lub gdy pracują i chcą podjąć swoją działalność nie mają gdzie się zwrócić o pomoc.

Rozdział III. Diagnoza obszaru i opis ludności

Analizę stanu istniejącego obszaru LSR opracowano na podstawie danych dostępnych w bazach GUS, Regionalnego Biuletynu Informacji Publicznej, dokumentów strategicznych Mazowsza, powiatu mińskiego oraz strategii rozwoju lokalnego gmin członkowskich LGD. Ponadto analizie poddano informacje dostępne na stronach internetowych gmin członkowskich LGD. Dane dostępne w bazach GUS przeanalizowano w przedziale czasowym 2007-2013. Identyfikacja i klasyfikacja problemów występujących na obszarze LSR istotnych z punktu widzenia LGD została opracowana z uwzględnieniem wniosków ze zrealizowanych na zlecenie LGD badań i analiz⁷. Tak sformułowana diagnoza obszaru została poddana konsultacjom z mieszkańcami obszaru LSR podczas spotkań zrealizowanych w każdej z gmin członkowskich i była przedmiotem pracy zespołu ds. opracowania LSR. Obecny, ale także przyszły, rozwój obszaru LSR jest silnie determinowany warunkami przestrzennymi, przyrodniczymi, historycznymi oraz kulturowymi. Na tempo i kierunki rozwoju wpływ wywierają także wewnętrzne uwarunkowania społeczne, szczególnie długofalowe trendy demograficzne. W świetle wyników przeprowadzonych analiz oraz konsultacji społecznych wydaje się, że czynnikiem decydującym o efektywności działań LGD będzie dotarcie do grup, szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR, którymi są: wnioskodawcy i potencjalni beneficjenci środków dostępnych za pośrednictwem LGD oraz grupy defaworyzowane ze względu na dostęp do rynku pracy lub zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Diagnoza obszaru opisuje najważniejsze kwestie na które może mieć wpływ realizacja LSR, wskazuje najważniejsze problemy i potrzeby ale także zasoby i potencjał obszaru. Uzasadnia dobór kluczowych grup docelowych i obszarów interwencji oraz ukazuje wewnętrzną spójność obszaru nie tylko pod względem administracyjnym ale przede wszystkim historycznym i kulturowym. Wskazuje wspólne tradycje, wspólną tożsamość oraz zasoby lokalne. Wszystkie powiązania zawarte są w tabelarycznej macierzy logicznej powiązań diagnozy i analizy SWOT oraz celów i wskaźników.

Uwarunkowania przestrzenne

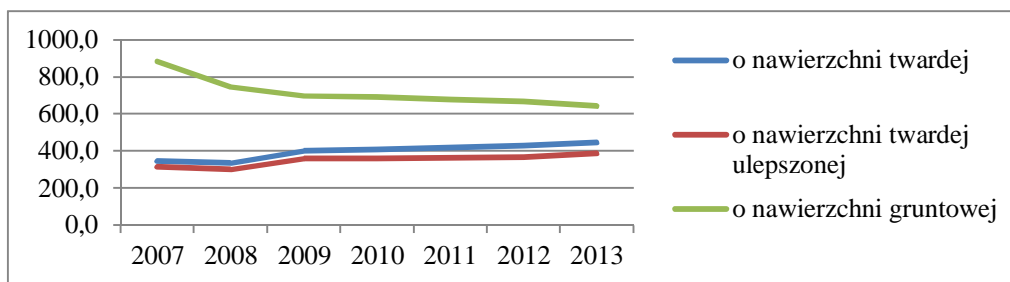
Obszar LSR obejmuje granice powiatu mińskiego bez miasta Mińsk Mazowiecki, położony w południowo-wschodniej części województwa mazowieckiego. Posiada korzystne położenie geograficzne, na krzyżujących się ważnych szlakach komunikacyjnych. **Obszar posiada dogodne położenie tranzytowe względem Warszawy oraz granicy z Białorusią w Terespolu. Rozwój obszaru w dużej mierze determinuje rozwój obszaru metropolitalnego m. st. Warszawy i stanowi jego atut.** Z uwagi na bliskość chłonnego rynku pracy w Warszawie, położenie obszaru LSR powoduje dogodne warunki do zakładania nowych firm lub rozwoju już istniejących. **Mocną stroną obszaru są relatywnie niskie koszty działalności gospodarczej poza obszarem metropolitalnym Warszawy.** Nieznaczny obszar LSR pokryty jest planami zagospodarowania przestrzennego, zaledwie średnio 33%. Część gmin pokryta jest mpzp prawie w całości, np. Halinów, Siennica, natomiast część w ogóle ich nie posiada, tak jak Latowicz⁸. Plan miejscowy stanowi podstawę planowania przestrzennego w gminie. Ustanawia przepisy powszechnie obowiązujące na danym terenie, będące podstawą wydawania decyzji administracyjnych. Sytuacja taka jest zatem niekorzystna dla prowadzenia działalności inwestycyjnej. Przez obszar LSR przebiegają 2 linie kolejowe, 2 drogi krajowe oraz dwie drogi wojewódzkie, węzłem transportowym jest miasto Mińsk Mazowiecki. Przez Mińsk Mazowiecki przechodzi linia kolejowa nr 2 (E20, Berlin-Warszawa-Terespol-Moskwa), która łączy obszar LSR z wieloma miastami. Do Warszawy jeździ 6 pociągów pociągów pośpiesznych, 40 osobowych do centrum oraz 1 osobowy do Warszawy Wschodniej. Do Siedlec jeździ 6 pociągów pośpiesznych i 20 osobowych. **Przez obszar LSR przebiega autostrada A2, czyli fragment międzynarodowej drogi E30.** Krzyżują się tu również drogi krajowe oraz wojewódzkie: droga krajowa nr 50 Ciechanów – Ostrów Mazowiecka, tranzytowa obwodnica Warszawy; droga krajowa nr 92 Rzepin – Warszawa – Mińsk Mazowiecki oraz droga wojewódzka nr 802 Mińsk Mazowiecki –

⁷ Zobacz: Raport z badania ewaluacyjnego Lokalnej Strategii Rozwoju LGD Ziemi Mińskiej, BIOSTAT, lipiec 2012 r.

⁸ Pokrycie mpzp: Ceglów 4,5%, Dębe Wielkie 9,5%, Dobrze 5,8%, Jakubów 10,9%, Kałuszyn 27,7%, Latowicz 0%, Mińsk Mazowiecki 68%, Mrozy 79,3%, Siennica 99,9%, Stanisławów 2,2%, Sulejów 57,4%

Seroczyn. Droga wojewódzka 637 Warszawa-Węgrów. Połączenie z Warszawą obszaru LSR zapewnia również PKS w Mińsku Mazowieckim oraz inni przewoźnicy, łącznie ponad 40 autobusów dziennie.

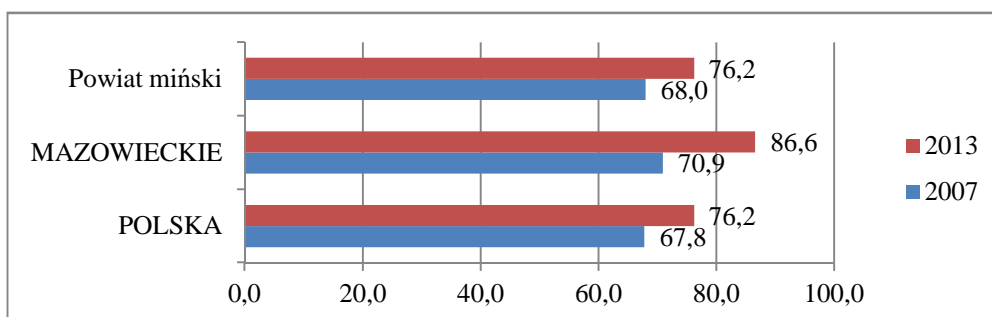
WYKRES 2 NAWIERZCHNIE DRÓG NA OBSZARZE LSR

Źródło: GUS BDL [dostęp 1.08.2015]

Na obszarze LSR najwięcej jest dróg o nawierzchni gruntowej, jednak ich ilość zmniejsza się. Wzrasta natomiast udział dróg o nawierzchni twardej (również ulepszonej). Jeżeli chodzi o udział dróg gminnych o utwardzonej nawierzchni powiat miński wypada podobnie jak średnia dla województwa, jednak nieco gorzej niż średnia krajowa.

WYKRES 3 UDZIAŁ DRÓG GMINNYCH O UTWARDZONEJ POWIERZCHNI NA 100 KM KW²

Źródło: GUS BDL [dostęp 1.08.2015]

Problemem wszystkich dróg obszaru jest ich niedostateczna nośność oraz **niski poziom nakładów finansowych na budowę i modernizację dróg (powiatowych i gminnych)**, który może stanowić zagrożenie co przy dynamicznym rozwoju motoryzacji powoduje stałe pogarszanie się warunków podróżowania i bezpieczeństwa ruchu drogowego. Zagrożeniem jest również **likwidacja niektórych połączeń, zmniejszenie częstotliwości kursowania pociągów i autobusów na skutek nierentowności połączeń i złego stanu dróg lokalnych**. Pogarszające się warunki dojazdu do Warszawy na skutek **rosnącego natężenia ruchu samochodowego, złego stanu technicznego dróg kołowych i wyczerpywania przepustowości dróg dojazdowych** dodatkowo negatywnie wpływać będzie na rozwój obszaru LSR. Stopień infrastruktury drogowej na terenie powiatu mińskiego jest niezadowalający i wymaga znacznej poprawy stanu technicznego i połączeń ciągów bezpośrednio łączących siedziby gmin z siedzibą powiatu. **Grupami docelowymi działań LGD w zakresie operacji infrastruktury drogowej będą jednostki samorządu terytorialnego (gmina, powiat)**. Z uwagi na uwarunkowania przestrzenne, szansą może być integracja funkcjonalno-przestrzenna obszaru metropolitalnego Warszawy, w tym budowa zintegrowanego systemu transportowego (drogi, transport publiczny). Poprawa jakości usług przewozowych świadczonych przez PKP (kolej podmiejska) i przewoźników autobusowych. Na uwagę zasługuje jednak to, że dwie gminy członkowskie LGD zostały włączone do Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego i będą mogły korzystać z dodatkowych środków w ramach RPO WM 2014-2020 na tzw. Zintegrowane Inwestycje Terytorialne; gminy te to Halinów i Sulejówek.

Podczas konsultacji społecznych i prac zespołu ds. opracowania LSR wskazywano, że zasadne było podejmowanie działań pośrednio wpływających na poprawę jakości środowiska naturalnego obszaru objętego LSR poprzez wsparcie akcji edukacyjnych, promocyjnych, integracyjnych, których celem jest zwiększenie świadomości pro środowiskowej mieszkańców obszaru objętego LSR. Rozwój produkcji energii ze źródeł odnawialnych jest nieuniknionym procesem, będącym odpowiedzią na wzrost gospodarczy oraz nadmierną emisję zanieczyszczeń do powietrza. Roczna gęstość promieniowania słonecznego w Polsce na płaszczyznę poziomą waha się w granicach 950 - 1250 kWh/m². Około 80% całkowitej rocznej sumy nasłonecznienia przypada na sześć miesięcy

sezonu wiosenno-letniego, od początku kwietnia do końca września, przy czym czas operacji słonecznej w lecie wydłuża się do 16 godz./dzień, natomiast w zimie skraca się do 8 godzin dziennie. **Powiat miński posiada potencjał do rozwoju energetyki wiatrowej, ponieważ moc zainstalowana szacowana jest na ponad 30 MW. Od niedawna działa elektrownia wiatrowa w Arynowie, w gminie Mińsk Mazowiecki. Obszar ma również potencjał dla rozwoju energetyki geotermalnej, moc cieplna otworów geotermalnych w powiecie wynosi 3,5 MW⁹.** W ramach środków dostępnych dla LGD z PROW 2014-2020 nie będzie można bezpośrednio wspierać inwestycji w energetykę odnawialną. Pomoc finansowa będzie jednak dostępna ze środków RPO WM 2014-2020, Oś Priorytetowa IV Przejście na gospodarkę niskoemisyjną, które istotnym celem będzie wsparcie wzrostu efektywności energetycznej, większe wykorzystanie źródeł odnawialnych, co przyczyni się do zmniejszania emisji CO₂ i realizacji zobowiązań wynikających z pakietu klimatyczno-energetycznego.

Uwarunkowania gospodarcze i przedsiębiorczość

Uwarunkowania gospodarcze obszaru LSR zdeterminowane są przede wszystkim przez sąsiedztwo Warszawy. Bliskość obszaru metropolitalnego sprzyja rozwojowi przedsiębiorczości ze względu na znaczny rynek pracy, potencjał dla rozwoju branży transportowej, budowlanej a także bliskość rynku zbytu na towary produkcji rolnej. **Poziom przedsiębiorczości i potencjał gospodarczy gmin obszaru LSR jest zróżnicowany.** Dominujący jest sektor prywatny, który stanowi 98% ogółu podmiotów gospodarczych. Według danych GUS za 2013 r. w gminach obszaru LSR działało 9168 podmiotów gospodarczych. Liczba podmiotów gospodarczych działających na obszarze LSR systematycznie wzrasta od 7,6 tys. w 2007 r. do 9,2 tys. w 2013 r.

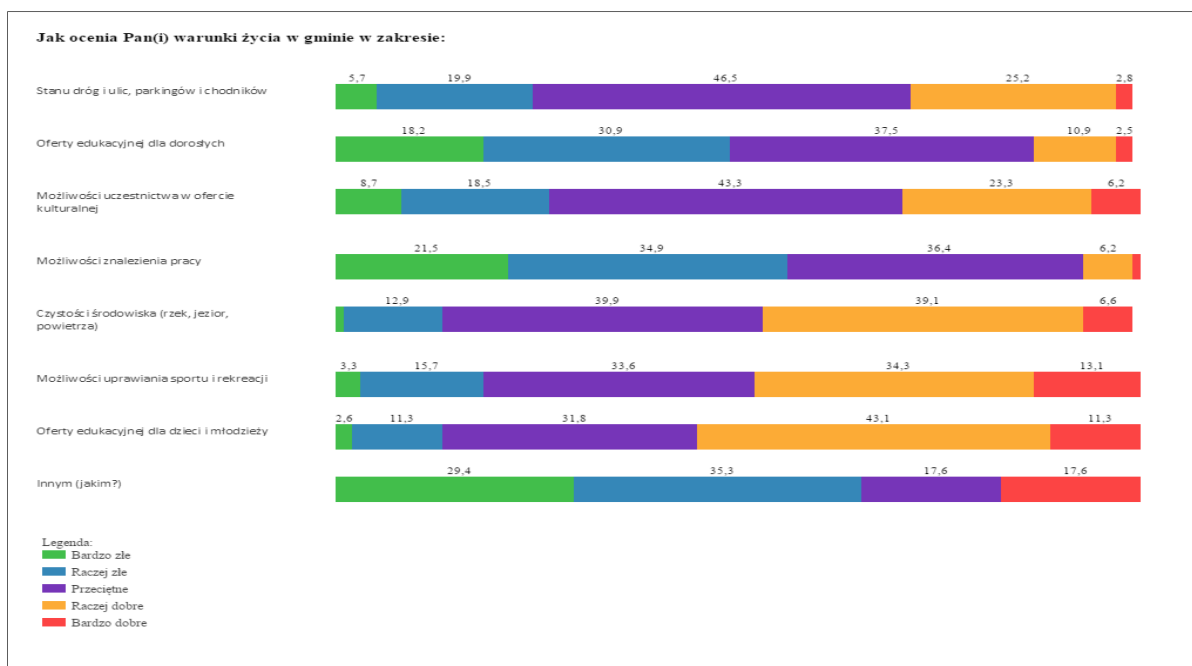
Najczęściej wykorzystywanym miernikiem natężenia przedsiębiorczości w regionach jest wskaźnik przedsiębiorczości ilustrujący liczbę zarejestrowanych przedsiębiorstw na 1000 ludności. **Obszar LSR cechuje niska przedsiębiorczość mieszkańców wyrażona m.in. małą liczbą podmiotów gospodarczych na 1 tys. mieszkańców (83),** przy średniej dla województwa 139, w tym MŚP. Jeżeli chodzi o wskaźnik podmioty gospodarcze zarejestrowane w REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym obszar LSR (833) wypada gorzej niż średnia dla powiatu wynosząca 920 i województwo 1391. **Jednak wykazuje tendencję rosnącą.** Dominującym sektorem gospodarki jest przetwórstwo przemysłowe, następnie działalność usługowa oraz zatrudnienie pracowników w gospodarstwach domowych, wyróżnia się również sektor organizacji i zespołów eksterytorialnych. Obszar LSR nie wyróżnia się profilem działalności gospodarczej, ani produkcji. Poziom przedsiębiorczości jest niski i wymaga wsparcia. **Diagnoza gospodarcza i otoczenia zewnętrznego wskazuje, że mocnymi stronami gospodarki obszaru LSR jest funkcjonowanie dużej liczby podmiotów gospodarczych, znaczna ilość MŚP, dobra kondycja zakładów rzemieślniczych i usługowych, obecność przemysłu.** Podczas konsultacji społecznych wskazywano, że **za słabe strony uwarunkowań gospodarczych obszaru LSR należy uznać niski poziom innowacyjności, brak promocji gmin, brak nowych terenów inwestycyjnych, niską aktywność społeczną mieszkańców oraz brak instytucji wspomagających rozwój przedsiębiorczości.** Raport z badania wizerunku przedsiębiorców w powiecie mińskim wskazuje na brak współpracy przedsiębiorców z samorządem, brak wiedzy o instytucjach i mechanizmach służących zakładaniu, prowadzeniu i wspieraniu działalności gospodarczej.¹⁰ Bliskość Warszawy kształtuje uwarunkowania gospodarcze obszaru LSR, część mieszkańców wskazuje, że preferuje pracę oraz prowadzenie działalności gospodarczej w stolicy. Chęć wykonywania pracy w Warszawie wyrażana jest zwłaszcza przez młodych mieszkańców obszaru. **Problemem podnoszonym podczas konsultacji społecznych był min. brak możliwości doksztalcania się dorosłych, brak pracy adekwatnej do posiadanego wykształcenia ale też niewystarczająco dobry stan dróg i chodników oraz możliwość uczestnictwa w ofercie kulturalnej i sportowej.**

⁹ Program możliwości wykorzystania odnawialnych źródeł energii dla województwa mazowieckiego, Samorząd Województwa Mazowieckiego, Warszawa 2006

¹⁰ Wizerunek przedsiębiorców w powiecie mińskim, raport z badań

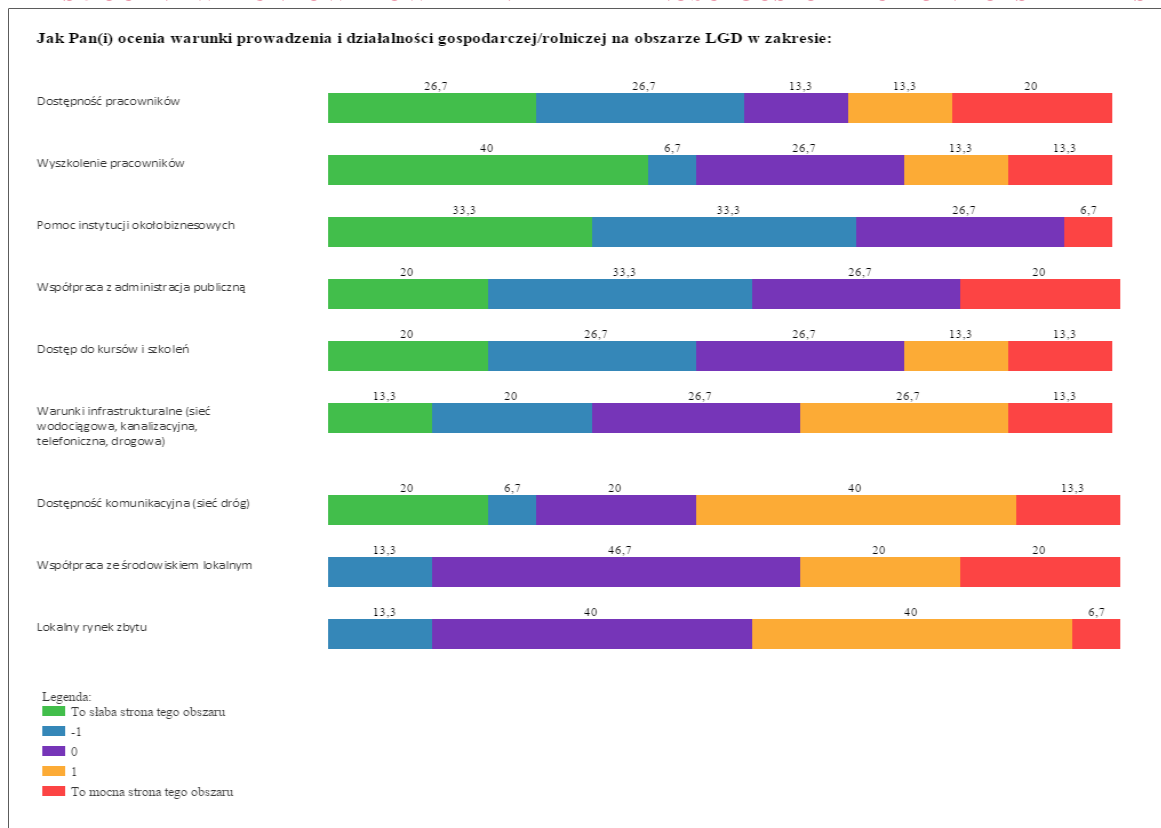
Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia Lokalnej Grupy Działania Ziemi Mińskiej 2014-2020
WYKRES 4 OCENA WARUNKÓW ŻYCIA MIESZKAŃCÓW OBSZARU LSR ZIEMI MIŃSKIEJ

Źródło: Wyniki badania CAWI z mieszkańcami obszaru LSR, N=298

Podnoszenie kwalifikacji zawodowych jest kluczowe dla osób bezrobotnych lub pozostających długotrwale bez pracy. Wyniki badania z lokalnymi przedsiębiorcami wskazują, że najgorzej ocenianym warunkiem prowadzenia działalności gospodarczej na obszarze LSR jest niski poziom wyszkolenia pracowników oraz dostępność pracowników z odpowiednimi kwalifikacjami dla przedsiębiorców.

WYKRES 5 OCENA WARUNKÓW PROWADZENIA DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ NA OBSZARZE LSR ZM

Źródło: Wynik badania CAWI z lokalnymi przedsiębiorcami obszaru LSR, N=29

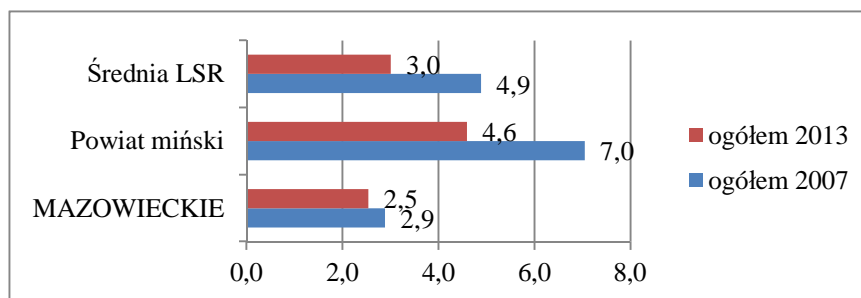
Powierzchnia gruntów rolnych na obszarze LSR wg. PSP z 2010 r. wyniosła ponad 83 tys. ha, co stanowi 72% powierzchni gmin. Liczba gospodarstw rolnych to blisko 10 tys. **Średnia powierzchnia gruntów rolnych jest mała i wynosi niewiele ponad 7 ha.** Jeżeli chodzi o powierzchnię gruntów rolnych wyróżnia się szczególnie gmina Mrozy, w której średnia wynosi blisko 23 ha. **Obszar LSR nie jest typowo rolniczy, hodowla stanowi bowiem niewielki udział w gospodarce lokalnej.** Za najbardziej rolnicze należy uznać gminy Cegłów (największa hodowla drobiu),

Mińsk Mazowiecki (trzody chlewnej) oraz Latowicz (bydła). **Słabą stroną obszaru jest przeważająca liczba gospodarstw niskotowarowych.** Ze środków PROW 2014-2020, działanie Premie na rozpoczęcie działalności pozarolniczej oraz Płatności dla rolników przekazujących małe gospodarstwa dostępne będzie wsparcie dla osób planujących utworzyć nowe miejsca pracy na wsi poza rolnictwem. W ramach działania Restrukturyzacja małych gospodarstw dostępne będzie wsparcie na restrukturyzację gospodarstwa w kierunku produkcji żywnościowych lub nieżywnościowych produktów rolnych, a także przygotowania do sprzedaży produktów rolnych wytwarzanych w gospodarstwie oraz przetwórstwa produktów rolnych pochodzących głównie z gospodarstwa. Uzupełnieniem tych działań będą środki Leader na wsparcie rozwoju przedsiębiorczości. Istnieje silna korelacja w występowaniu zjawiska bierności zawodowej i wykluczenia społecznego. Szczególnie mieszkańców terenów wiejskich cechuje stosunkowo niska aktywność w zakresie kształcenia i podnoszenia kwalifikacji zawodowych i mobilność zawodowa. Dlatego szczególnie ważne są działania z zakresu aktywnej integracji ukierunkowane na zwiększanie szans na rynku pracy i w efekcie zatrudnienie, co może spowodować ograniczenie migracji ludności poza obszar LSR. Ponieważ diagnoza gospodarczego wykorzystania potencjału społecznego wykazuje, iż nieznaczna część ludności czerpie swoje dochody właśnie z uprawy ziemi i hodowli zwierząt gospodarskich, a w strukturze gospodarstw przeważają gospodarstwa niskotowarowe - rozwój sektora usług, zwłaszcza związanych z obsługą ruchu turystycznego, mógłby być skierowany na stopniowe zmniejszanie się nisko-dochodowego sektora rolniczego na rzecz podejmowania zróżnicowanej działalności dochodowej na obszarach wiejskich poprzez zakładanie działalności gospodarczej. **Rolnictwo może stanowić potencjał dla rozwoju gospodarki, jeżeli poprawie ulegnie jakość w obszarze przetwórstwa m. in. lokalnych produktów rolnych.** W ramach PROW 2014-2020, działanie Przetwórstwo i marketing produktów rolnych, możliwe będzie wsparcie przetwórstwa rolno-spożywczego. Uzupełnieniem mogą być działania LGD. **Szansą rozwoju obszaru LSR mogą być rosnące oczekiwania konsumentów w zakresie jakości żywności oraz rosnący rynek zbytu na żywność wysokiej jakości, w tym m.in. żywność ekologiczną, produkty regionalne i tradycyjne.** Tymczasem zagrożeniem będzie jednak utrzymująca się niska dochodowość rolnictwa. Podczas konsultacji społecznych z mieszkańcami podnoszono zasadność kontynuacji działań promujących lokalnych przedsiębiorców. Powiat miński w perspektywie finansowej 2007-2013 stworzył Powiatowy Branżowy Katalog Firm. Jest to publiczny rejestr, który zawiera informacje o usługach oferowanych na obszarze LSR. Katalog jest powszechnie dostępny dla wszystkich użytkowników. W katalogu wyróżnione zostały 53 kategorie do których przypisują się przedsiębiorcy, **zainteresowanie systemem nie jest jednak duże¹¹.**

Zasoby pracy

Cechą charakterystyczną obszaru LSR są migracje wewnętrzne. Obszar LSR narażony jest na konkurencję ze strony Warszawy. **Średnie saldo migracji dla gmin obszaru LSR jest dodatnie i pozytywne, nieco niższe niż średnia dla powiatu mińskiego, co świadczy o zainteresowaniu głównie miastem Mińsk Mazowiecki jako miejscem zamieszkania.** Obszar LSR wykazuje bardziej pozytywne saldo migracji niż średnia dla województwa mazowieckiego. Dodatnie saldo migracji spadło jednak względem roku 2007. W 2013 r. w trzech gminach saldo migracji było ujemne: Jakubów, Kałuszyn oraz Latowicz. Saldo migracji zewnętrznych oscyluje wokół wartości zerowej. **WYKRES 6 SALDO MIGRACJI OBSZARU LSR W 2007 I 2013 ROKU**

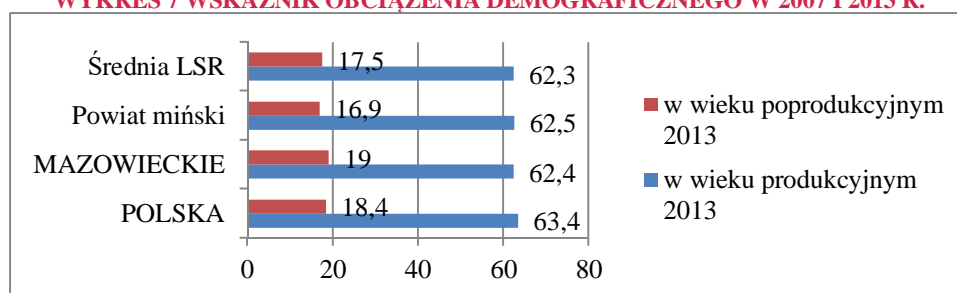
Źródło: GUS BDL [dostęp 1.09.2015]

W perspektywie kilkunastu najbliższych lat poważnym skutkiem starzenia się ludności jest możliwość wyraźnego zmniejszenia się potencjalnych zasobów pracy (ludności w wieku produkcyjnym), co może odbić się negatywnie na

¹¹ Diagnoza gospodarcza i otoczenia zewnętrznego dla powiatu mińskiego. Analiza wykonana w ramach projektu POKL pn. „Przygotowanie modelowego programu rozwoju przedsiębiorczości w powiecie mińskim” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Instytut Dyplomacji, Olsztyn 2015

konkurencyjności całego obszaru. Proces starzenia się ludności jest zaliczany do najważniejszych zjawisk społecznych XXI wieku, a jego skutki stanowią i będą stanowić kluczowe wyzwanie w sferze polityki społecznej w najbliższych latach. Zagrożeniem rozwoju obszaru będzie zatem **nasilający się problem niskiej aktywności zawodowej osób starszych oraz ich dyskryminacji na rynku pracy**¹². Postępujący trend ujemnego salda migracji może powodować spadek kapitału ludzkiego i społecznego oraz spowolnienie rozwoju gospodarczego obszaru. Na uwarunkowania rynku pracy negatywny wpływ ma gęstość zaludnienia obszaru LSR. Gęstość zaludnienia w województwie mazowieckim wynosi 150 osób na 1 km². **Na tym tle obszar LSR zalicza się do jednostek terytorialnych o wysokiej liczbie ludności, na 1 km² przypada tu 165 osób.** Na tle województwa mazowieckiego obszar LSR pozytywnie wyróżnia się pod względem demografii, z dość liczną grupą osób w wieku przedprodukcyjnym. Nie oznacza to jednak, że na obszarze LSR nie występują problemy, które charakterystyczne są dla całego kraju. Skutkiem ujemnego trendu migracji w latach 2007-2013 odnotowuje się systematyczny negatywny **spadek liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym, przy równoczesnym wzroście liczby ludności w wieku poprodukcyjnym.** Liczba ludności w wieku produkcyjnym odnotowuje natomiast niewielkie zmiany. Struktura wieku ludności obszaru LSR wskazuje na starzenie się społeczeństwa. **Na tle średniej dla województwa oraz kraju obszar LSR wypada lepiej, ponieważ posiada niższy wskaźnik obciążenia demograficznego.** Na poniższym wykresie widać, że odsetek osób w wieku poprodukcyjnym dla powiatu mińskiego i obszaru LSR jest niższy, niż dla województwa i kraju.

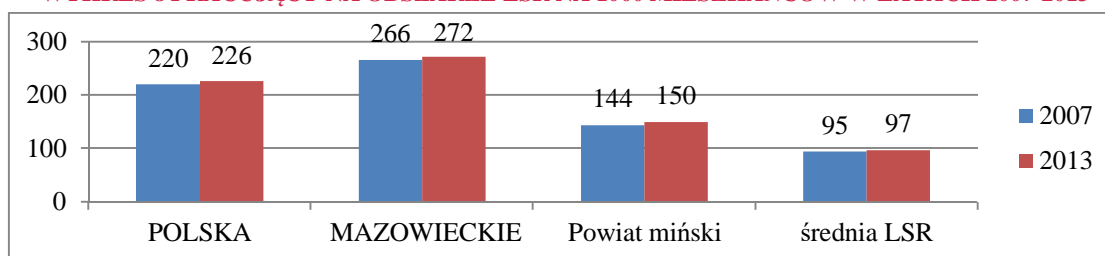
WYKRES 7 WSKAŹNIK OBCIĄŻENIA DEMOGRAFICZNEGO W 2007 I 2013 R.

Źródło: GUS BDL [dostęp 1.09.2015]

Dane wskazują na zasadność podjęcia działań zapobiegających migracji młodych osób z obszaru LSR przy jednoczesnym zapewnianiu działań z zakresu polityki i pomocy społecznej dla osób starszych, które będą odpowiadały na zapotrzebowanie tej grupy wiekowej mieszkańców obszaru LSR. Analizy lokalnego rynku pracy wskazują na konieczność oddziaływania na te zidentyfikowane problemy. Rynek lokalny wskazuje na zapotrzebowanie w zakresie poprawiania kwalifikacji w branżach gastronomii oraz opieki nad osobami starszymi. **W latach 2007-2013 wzrosła liczba pracujących ogółem na obszarze LSR.** Liczba osób pracujących na 1000 mieszkańców w gminach obszaru LSR jest niska, niższa od średniej dla powiatu, województwa i kraju. Liczba zatrudnionych na obszarze LSR utrzymuje się na stałym poziomie.

WYKRES 8 PRACUJĄCY NA OBSZARZE LSR NA 1000 MIESZKAŃCÓW W LATACH 2007-2013

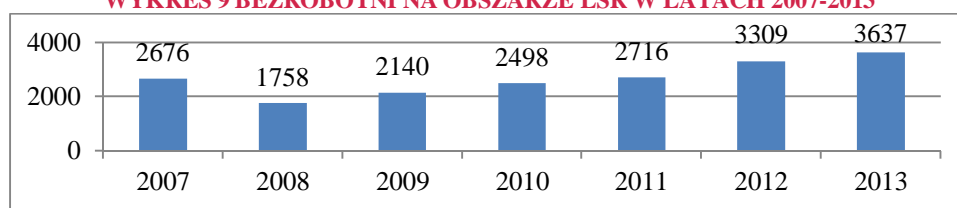
Źródło: GUS BDL [dostęp 1.09.2015]

Stopa bezrobocia rejestrowanego systematycznie rośnie, w 2013 r. w powiecie mińskim wyniosła 12,4%, podczas gdy średnia dla województwa to 11,1%. Stopa bezrobocia jest jednak niższa niż średnia dla kraju wynosząca 13,4%. Zjawisko pogłębiania się wzrostu bezrobocia było wynikiem nałożenia się wzrostu liczby osób poszukujących pracy (generowane oprócz likwidacji bądź ograniczania zatrudnienia w zakładach pracy również i wchodzeniem na rynek pracy roczników młodzieży wyżu demograficznego) oraz zmniejszania popytu na pracę. Sprawozdanie Powiatowego Urzędu Pracy za I półrocze 2015 r. wskazuje, że wśród osób zarejestrowanych jako

¹² Na konieczność znalezienia nowych etapów przejściowych między fazami w życiu człowieka i zagospodarowania rosnącej liczby „młodych emerytów” wskazała Komisja Europejska w dniu 29 kwietnia 2009 r. w komunikacie *Sprostanie wyzwaniom związanym ze skutkami starzenia się społeczeństwa w UE.*

bezrobotne najczęściej osób było w wieku 25-34 lata (blisko 27% zarejestrowanych). Drugą pod względem liczebności grupą bezrobotnych były osoby w wieku od 35 do 44 lat (866 osób – 19,6% ogółu zarejestrowanych). W porównaniu do czerwca 2014 r. zmalał odsetek młodych bezrobotnych do 25 roku życia (-1,6 pkt. proc.)¹³. Na obszarze LSR zjawisko bezrobocia w większym stopniu dotyka mieszkańców wsi. Poważnym problemem stanowią długotrwale bezrobotni pozostający bez pracy powyżej 12 miesięcy. Bardzo niepokojącym zjawiskiem jest fakt, że ok. ¼ bezrobotnych stanowi młodzież do 24 roku życia. **Niepokojącym zjawiskiem obserwowanym na terenie obszaru LSR jest wydłużanie się okresu zarejestrowania osób pozostających bez zatrudnienia.** W rejestrze PUP w Mińsku Mazowieckim największy odsetek stanowiły osoby pozostające bez pracy powyżej 24 miesięcy (23,6%). Drugą pod względem liczebności grupą bezrobotnych były osoby pozostające bez pracy od 6 do 12 miesięcy (19,3%). Najmniej bezrobotnych bez pracy pozostawało nie dłużej niż miesiąc (7,9%). Szansą może być realizacja projektów wspierających rozwój kapitału ludzkiego ze środków unijnych oraz krajowych. W ramach RPO WM 2014-2020 przewidziano możliwość pozyskania komplementarnych środków wsparcia do tych dostępnych dla LGD w ramach PROW 2014-2020. Wsparcie to będzie realizowane ze środków EFS i skierowane będzie na działania służące rozwojowi sprzyjającemu włączeniu społecznemu – wspieranie gospodarki charakteryzującej się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniającej spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną.¹⁴ **Rolniczy charakter powiatu zaznacza się także w strukturze bezrobotnych, co wynika z nadmiaru siły roboczej, zwłaszcza na wsi i w rolnictwie.** Na ten stan rzeczy złożyło się wiele przyczyn, z których na plan pierwszy możemy wysunąć takie jak likwidacja PGR-ów i Rolniczych Spółdzielni Produkcyjnych, spadek zatrudnienia w obsłudze rolnictwa, wzmożona redukcja zatrudnienia i upadek przedsiębiorstw państwowych jak i ujawnienie się na rynku pracy ukrytego dotychczas bezrobocia w rolnictwie. Liczba osób bezrobotnych na obszarze LGD w 2013 roku wyniosła 3 637 osób, a udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wyniósł 6,3%. Średnia liczba osób zarejestrowanych jako bezrobotne w 2013 r. wyniosła 331 osób na gminę, podczas gdy średnia liczba bezrobotnych dla gminy w województwie wyniosła w 2013 r. 901, **co oznacza, że liczba bezrobotnych jest o niższa niż średnia w regionie.**

WYKRES 9 BEZROBOTNI NA OBSZARZE LSR W LATACH 2007-2013

Źródło: GUS BDL [dostęp 1.09.2015]

Statystyka rynku pracy obrazowana przez wskaźnik stopy bezrobocia nie uwzględnia tzw. „bezrobocia ukrytego”, które głównie na obszarach wiejskich rozwinięte jest w największym stopniu fałszując niejako prawdziwą sytuację na lokalnym rynku pracy. Bezrobocie ukryte skumulowane jest w gospodarstwach rolnych, którego członkowie (de facto nieposiadający żadnej pracy) nie rejestrują się z różnych powodów w urzędach pracy. Na zasiłek dla bezrobotnych nie mają co liczyć, ubezpieczenie zdrowotne i emerytalne zapewniają im składki płacone do KRUS, a praca wykonana od czasu do czasu „na czarno” (nierzadko za granicą) pozwala zarobić na utrzymanie. Gdyby te osoby formalnie zarejestrowały się w PUP jako osoby bezrobotne, wówczas stopa bezrobocia w powiecie mogłaby jeszcze wzrosnąć. Analiza danych statystycznych pokazuje, negatywny trend wzrostu poziomu bezrobocia rejestrowanego i liczby bezrobotnych na obszarze LSR. Zgodnie z danymi PUP wśród osób bezrobotnych dominują osoby wchodzące na rynek pracy oraz osoby długotrwale bezrobotne. Z uwagi na rolniczy charakter obszaru LSR problemem jest ukryte bezrobocie na terenach wiejskich. Kwalifikacje i kompetencje osób nieaktywnych zawodowo i bezrobotnych są często niedostosowane do potrzeb pracodawców. Słabą stroną obszaru jest ujemne saldo migracji. Grupą docelową działań LGD w obszarze rozwoju przedsiębiorczości będą szczególnie osoby młode, osoby nieaktywne zawodowo i bezrobotne.

¹³ Informacja powiatowego urzędu pracy w mińsku mazowieckim o realizacji zadań powiatu w zakresie promocji zatrudnienia oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy za I półrocze 2015, Mińsk Mazowiecki 2015

¹⁴ Sprawozdanie z działalności Powiatowego Urzędu Pracy w Mińsku Mazowieckim za 2014 r. Mińsk Mazowiecki 2015

Problemy społeczne i dostęp do infrastruktury publicznej

Strategia rozwiązywania problemów społecznych w powiecie mińskim na lata 2006-2016 wskazuje na **problem ubóstwa na obszarze powiatu mińskiego**. Ubóstwo powoduje zaburzenia w funkcjonowaniu rodziny i pogłębia jej dysfunkcyjność. Problem ten podnoszono również podczas spotkań z mieszkańcami w ramach konsultacji społecznych. Dysfunkcją najczęściej występującą po ubóstwie i bezrobociu na obszarze LSR jest bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego. Prawidłowo funkcjonująca rodzina powinna kształtować w wychowankach postawy społeczne. Występowanie wyuczonej bezradności powoduje wiele współczesnych problemów społecznych, takich jak bieda, bezrobocie oraz przemoc w rodzinie. Jednym z ważniejszych wskaźników ubóstwa na poziomie gminy jest liczba mieszkańców (poszczególnych członków rodzin), którym przyznano świadczenie, w stosunku do liczby mieszkańców. Wskaźnik deprivacji lokalnej, liczony jako liczba korzystających z pomocy społecznej (beneficjentów) na 1000 mieszkańców gmin członkowskich LGD, jest przestrzennie zróżnicowany. Według danych GUS na koniec 2013 roku najwyższą wartość tego wskaźnika była w gminie Kałuszyn 110, najniższą natomiast w gminie Sulejówek 50, na każdy 1000 mieszkańców¹⁵. **Liczba gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej, udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej oraz liczba rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne na dzieci w gminach LGD spada**. Udział osób korzystających z pomocy społecznej jest znaczny, jednak malejący trend wskaźników świadczy o poprawie sytuacji ludności zamieszkującej obszar LSR oraz zmniejszaniu się problemów społecznych. Trend zmiany jest podobny w większości jednostek, co świadczy o ich spójności. Problemem jest również pokoleniowość wśród osób korzystających z pomocy społecznej, czyli dziedziczna bezradność. Obszar LSR jest dobrze wyposażony w infrastrukturę opieki społecznej. W każdej z gmin członkowskich działa OPS. Na szczeblu powiatu pomoc społeczną oferują placówki pomocy rodzinie i placówki opiekuńczo-wychowawcze. **Na obszarze LSR znajdują się liczne tereny o znacznym stopniu degradacji technicznej, w tym budowle o charakterze zabytkowym**. Uwarunkowania przestrzenne obszaru LGD wpływają na konieczność rewitalizacji przestrzeni. Na potrzeby w zakresie rewitalizacji obszaru LGD wskazują również Lokalne Plany i Programy Rewitalizacji¹⁶. Nie powinna się jednak ograniczać jedynie do poprawy jakości infrastruktury technicznej, lecz powinna być realizowana w sposób kompleksowy, czyli dotyczyć również problemów społeczności lokalnej. Rewitalizacji nie będzie można finansować ze środków Leader, jednak wsparcie w tym obszarze dostępne będzie dla JST w RPO WM 2014-2020. Dostęp do miejscowej infrastruktury jest wyznacznikiem poziomu życia mieszkańców obszaru LSR. Odsetek osób korzystających z instalacji wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej obrazuje stopień rozwoju społecznego obszaru. Średni odsetek osób korzystających z instalacji wodociągowej wynosi 70%, kanalizacyjnej 25%, a gazowej 9%. Najlepiej wyposażoną w infrastrukturę techniczną jest gmina Sulejówek. Dane obrazują, że stopień doposażenia obszaru w sieci kanalizacji i gazu jest niezadowolający i wymaga inwestycji. **Należy zatem stwierdzić, że obszar jest słabo doposażony w sieć instalacji technicznej (sieć gazowa i sieć kanalizacyjna)**.

Na problem niedostatecznego dostępu do infrastruktury technicznej zwracano uwagę podczas konsultacji społecznych z mieszkańcami. Na ten problem nie będzie można jednak oddziaływać środkami będącymi w dyspozycji LGD. Wsparcie na realizację operacji wodociągowo-kanalizacyjnych dla JST dostępne będzie ze środków PROW 2014-2020, działanie Podstawowe usługi i odnowa wsi. **Instytucje kultury nie są szczególnie rozwinięte na obszarze LGD, jedynie domy kultury wspierają działalność kulturalną wśród mieszkańców obszaru**. Podczas konsultacji społecznych mieszkańcy wskazywali na oczekiwania realizacji inwestycji rekreacyjnych i kulturowych. Niestety stan istniejącej infrastruktury kulturalno-edukacyjnej na obszarze działania LGD, nie pozwala na pełną realizację przedsięwzięć kulturalnych i programów edukacyjnych.

TABELA 2 INSTYTUCJE KULTURY NA OBSZARZE LSR ZIEMI MIŃSKIEJ

Cegłów	Dębe Wielkie	Dobre	Halinów	Jakubów	Kałuszyn	Latowicz	Mińsk Mazowiecki	Mrozy	Stennica	Stanisławów	Sulejówek
--------	--------------	-------	---------	---------	----------	----------	------------------	-------	----------	-------------	-----------

¹⁵ Ocena zasobów pomocy społecznej za rok 2013 dla województwa zachodniopomorskiego, Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, Szczecin 2014

¹⁶ Zob. Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Mińsk Mazowiecki na lata 2007-2015, czerwiec 2007 r.

biblioteki i filie ogółem	ob.	1	2	1	2	2	1	1	1	2	2	3	3
kina stałe	ob.	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0
muzea łącznie z oddziałami	ob.	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Galerie i salony sztuki	ob.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Jak pokazują wnioski z analizy dokumentów określających aktualne problemy społeczno-gospodarcze obszaru LSR, zapewnienie wysokiej jakości infrastruktury technicznej zwiększa szanse w konkurencji o nowych mieszkańców, turystów oraz inwestorów, co stanowi motor rozwoju obszaru LSR¹⁷.

Działalność sektora społecznego

Obszar LSR charakteryzuje się średnią aktywnością organizacji pozarządowych. Na obszarze LSR działa łącznie 226 organizacji pozarządowych; ich liczba stopniowo wzrasta w kolejnych latach od 2007 roku kiedy zarejestrowanych było jedynie 168 takich organizacji. Działalność organizacji trzeciego sektora na obszarze LSR jest zróżnicowana w gminach członkowskich LGD. Najbardziej aktywna pod względem działalności pozarządowej jest gmina Sulejówek (44 stowarzyszenia i organizacje społeczne). **Jeżeli chodzi o liczbę organizacji pozarządowych przypadających na 1000 mieszkańców, wartość wskaźnika jest niższa niż średnia dla województwa (3,9) oraz kraju (3,2), ponieważ wynosi zaledwie 2,4.** Najmniej aktywna w tym obszarze jest gmina Jakubów. Zakres działania organizacji pozarządowych funkcjonujących w gminach jest podobny. Skupiają się na tematyce dotyczącej krzewienia kultury, sportu, integracji i aktywizacji społecznej w tym współpracy z seniorami i młodzieżą. **W powiecie mińskim część zadań publicznych przeznaczonych jest do wykonywania poprzez organizacje pozarządowe. Zadania te dotyczą ochrony i promocji zdrowia, działalności na rzecz osób niepełnosprawnych, turystyki i krajoznawstwa oraz wypoczynku dzieci i młodzieży, kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego, wspierania i upowszechniania kultury fizycznej oraz działalności na rzecz integracji europejskiej oraz rozwijania kontaktów i współpracy między społeczeństwami.** Co roku tworzony jest program współpracy powiatu mińskiego z organizacjami pozarządowymi. Konsultacje społeczne z mieszkańcami obszaru prowadzone w okresie sierpień- wrzesień 2015 r. pokazały, że licznie działające organizacje pozarządowe na obszarze LSR mają jednak problemy związane z **brakiem wystarczającego zaplecza infrastruktury, wiedzy oraz kompetencji przy realizacji projektów.** Pozytywny trend przyrostu liczby organizacji pozarządowych w powiecie mińskim świadczy o stopniowym wzmocnieniu kapitału społecznego obszaru oraz jest elementem spajającym obszar.

Warunki przyrodnicze i turystyczne

Na obszarze LSR występują tereny leśne o wysokich walorach przyrodniczo-krajobrazowych, które stanowią potencjał dla rozwoju turystyki weekendowej i rekreacyjnej. Dominującym rodzajem lasu jest siedlisko borowe z przewagą boru świeżego, co tworzy pozytywny mikroklimat. Stan środowiska przyrodniczego jest wysokiej jakości, co sprzyja wypoczynkowi. Na obszarze gminy Halinów znajdują się obszary chronione wchodzące w skład Warszawskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Na terenie LSR znajduje się również Miński Obszar Chronionego Krajobrazu, który obejmuje gminy Mińsk Mazowiecki, Jakubów, Siennica oraz Dębe Wielkie. Południowa część gminy Siennica leży w Nadwiślańskim Obszarze Chronionego Krajobrazu, na którego terenie znajdują się rezerваты Świder i Wólczańska Góra. Łącznie na obszarze LGD występuje osiem rezerwatów przyrody: Rudka Sanatoryjna, Rogoźnica, Bagno Pogorzelskie, Florianów, Przełom Witówki oraz Wólczańska Góra. **Obszar LGD posiada znaczne zasoby wodne charakteryzujące się naturalnymi i czystymi wodami, które mogą zostać wykorzystane turystycznie.** Zarówno w lasach, jak i zbiornikach wodnych występują chronione gatunki zwierząt, takich jak: raki, łosie, bociany czarne, daniele oraz żurawie. Zasoby przyrodnicze wraz z atrakcyjnym ukształtowaniem terenu stanowią potencjał obszaru LSR, który przy wykorzystaniu środków unijnych może zostać wykorzystany dla rozwoju gospodarki turystycznej¹⁸. **W ostatnim okresie obserwuje się „zmęczenie” tradycyjną masową turystyką, a w niektórych grupach społecznych poszukiwanie jej alternatyw.** Wraz ze zmianą modelu turystyki coraz większa

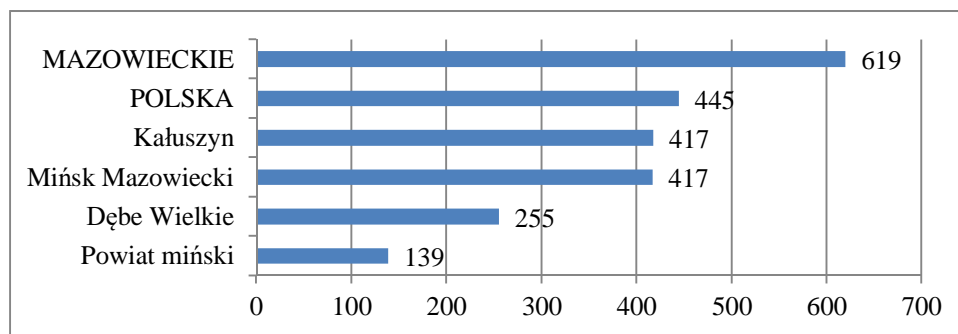
¹⁷ Ratajczak Marek, Infrastruktura a wzrost i rozwój gospodarczy, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny

¹⁸ http://powiatminski.pl/pl/strona/Walory_przyrodniczo_turystyczne/224 [dostęp 9.09.2015]

liczba turystów preferuje środowisko jako miejsce wypoczynku. **Szansą rozwoju obszaru może być rozwój turystyki przyrodniczej, ekoturystyki, turystyka wiejska, agroturystyki i turystyki kulinarnej szczególnie mieszkańców aglomeracji warszawskiej.** Ukształtowanie terenu LGD sprzyja formom rekreacji: relaksacyjnym – spacer, wędkowanie, obserwacje przyrody, o średniej intensywności – jazda konna, jazda na rowerze, kajakarstwo, samochodowe rajdy terenowe, intensywne – bieganie, pływanie, ekstremalna jazda na rowerze. Odpowiednia promocja oraz rozwój infrastruktury okołoturystycznej (wybudowanie ścieżek rowerowych) mogą przyczynić się do rozwoju turystyki. Pożądanym kierunkiem przez mieszkańców uczestniczących w konsultacjach społecznych jest rozwój innowacyjnych produktów turystycznych, doskonalenie oferty i zwiększanie jakości świadczonych usług. **Rolniczy charakter obszaru LSR warunkuje w pewnym stopniu rodzaj i ilość zanieczyszczeń wprowadzanych do powietrza.** Główny wpływ na stan zanieczyszczenia powietrza mają potrzeby związane z energią ciepłą, której udział w tym zanieczyszczeniu wynosi około 50-60%. Za 20% zanieczyszczeń odpowiedzialny jest transport i komunikacja. Pozostała część przypada na przemysł i paleniska gospodarstw domowych. Dewastacja środowiska naturalnego poprzez wzrost liczby dzikich składowisk śmieci. Nowa perspektywa finansowa to jeszcze większy akcent na kwestie środowiskowe. Jednym z najważniejszych celów do spełnienia w latach 2014-2020 są kwestie środowiskowe i dostosowanie do zmian klimatu. **Możliwie będzie również pozyskanie środków unijnych na ochronę środowiska.** Warunkiem jednak i podstawą pozyskania dodatkowych środków w nowej perspektywie finansowej będzie opracowanie przez gminy i miasta planów niskoemisyjnych. **Za główne atrakcje turystyczne należy uznać atrakcyjny krajobraz z cennymi przyrodniczo obszarami chronionymi, bogatymi w stare okazy drzew, chronione wydmy porośnięte borem sosnowym, rzeki, stawy i obszary bagienne. Specyfiką obszaru jest duża liczba dostępnych do nabycia działek letniskowych.** Czynnikiem wzmacniającym ten potencjał są następujące cechy obszaru: bliskość metropolii warszawskiej oraz miasta Mińsk Mazowiecki, sprzyjający klimat z dużą liczbą dni słonecznych w ciągu roku, wydzielone tereny pod budownictwo rekreacyjne, atrakcyjne obszary leśne, atrakcyjny pofałdowany krajobraz, przeciętany małymi, meandrującymi rzekami, w tym Świdrem, występowanie zabytków takich jak zespoły pałacowo-parkowe, stare drewniane domy z XIX/XX wieku¹⁹. Wskaźnik Schneidera obrazuje znaczne dysproporcje pomiędzy gminami obszaru LGD. Średnia intensywność ruchu turystycznego dla całego powiatu mińskiego to 417. **Wskaźnik intensywności ruchu turystycznego w gminach obszaru LGD jest niski, niższy niż średnia dla województwa (619) oraz kraju (445). Pomimo korzystnych warunków do wypoczynku (bogata flora i fauna) obszar LSR charakteryzuje niską atrakcyjność turystyczną wyrażoną w wartości wskaźnika Schneidera.** Świadczy to o konieczności realizacji działań promujących obszar LSR i rozwój przedsiębiorczości opartej o produkty i zasoby lokalne.

WYKRES 10 INTENSYWNOŚĆ RUCHU TURYSTYCZNEGO W GMINACH OBSZARU LSR W 2013 R.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS BDL [dostęp 31.07.2015]

Uwarunkowania historyczno-kulturalne

Jednym z warunków niezbędnych do wprowadzania korzystnych zmian i przyspieszenia rozwoju, a co za tym idzie podniesienia konkurencyjności danego obszaru, jest przede wszystkim uwzględnienie lokalnych zasobów kulturowych. Kultura w znacznym stopniu kształtuje dynamikę i kierunek rozwoju lokalnego. Niewiedza i brak świadomości w odniesieniu do wartości dziedzictwa kulturowego jest zagrożeniem dla kultury. **Obszar LSR posiada bogatą historię, która może być wykorzystana do kształtowania konkurencyjności obszaru. Szansą rozwoju może być tworzenie zintegrowanych programów rozwoju i promocji obszarów oraz pasm turystyczno - kulturowych realizowanych z poziomu samorządu województwa. Gminy członkowskie LGD Ziemi Mińskiej**

¹⁹ Lokalna Strategia Rozwoju 2009-2015, listopad 2008, Lokalna Grupa Działania Ziemi Mińskiej

łączy wspólna historia. Pierwsi mieszkańcy, jak potwierdzają badania archeologiczne na terenie powiatu mińskiego, byli przedstawicielami kultur neolitycznych przybyłych z nad Dunaju ponad 5000 lat temu. Był to obszar napływu ludności ze wszystkich kierunków geograficznych. Należał do terenów słabo zaludnionych, pokrytych lasami. Osadnictwo koncentrowało się wokół miejsc targowych, obecnie na miejscach starych targowisk w większości zbudowane są centra miejscowości gminnych. Historia obszaru LSR jest ściśle związana z rozwojem miasta Mińsk Mazowiecki, które uzyskało prawa miejskie w 1421 roku. Dziedzictwem kulturowym obszaru jest historia świadcząca o zaangażowaniu mieszkańców w walkę o odzyskanie niepodległości. Przodkowie obecnie funkcjonującej społeczności uczestniczyli w insurekcji kościuszkowskiej oraz powstaniach styczniowym i listopadowym. Na obszarze LSR znajduje się wiele pomników upamiętniających bitwy i potyczki toczące się w tym miejscu. Na terenie każdej z gmin członkowskich można zlokalizować zabytki z różnych okresów historii polski. Ziemia Mińska była też małą ojczyzną wielu znanych Polaków jak Józef Piłsudski, Konstanty Laszczka. Związani z obszarem Ziemi Mińskiej byli także: Jan Golus, Stefan Zamoyski, Adam Czartoryski, Michał Elwiro Andriolli, rotmistrz Andrzej Żyliński. Obecnie dla turystów i gości odwiedzających teren LGD Ziemi Mińskiej miejsca te i wydarzenia stanowią dowód zaangażowania i determinacji mieszkańców w obronę swoich ziem i są wzruszającą pamiątką historii Ziemi Mińskiej. Niestety brakuje informacji, folderów, tablic czy izb pamięci, które dostarczyłyby więcej wiedzy na temat historii tych terenów. Właściwie wykorzystane mogą stanowić ważny walor turystyczny obszaru LGD. Mieszkańcy obszaru LGD dbają o kulturę i tradycję obchodzenia świąt i uroczystości. Obecnie kultywowane są zwłaszcza święta Wielkanocne oraz dożynki. W gminach tworzących LSR działają zespoły ludowe i orkiestry dęte. Dziedzictwo kulinarne obszaru tworzą pierogi „sójka”, chleb z nasionami, sery kozie czy czosnek latowicki. W Mińsku Mazowieckim organizowane jest „Święto Chleba”. W gminie Halinów imprezy lokalne takie jak „Jarmark Okuniewski”, „Bieg Rycerza Okunia”. Każda gmina członkowska ma w tradycji organizować imprezy integrujące społeczność, które zarazem kultywują lokalne zwyczaje. **W gminach obszaru zachowały się nieliczne rzemiosła artystyczne. W gminie Jakubów mieszkają osoby zajmujące się wykonywaniem wyrobów haftem krzyżykowym oraz malarze. W gminie Siennica mieszka i pracuje kowal, zdun, hafciarka i wikliniarz²⁰.** Podczas konsultacji społecznych mieszkańcy wskazywali na konieczność tworzenia miejsc rekreacji dla młodzieży i dzieci inne niż miejskie place zabaw (skateparki, siłownie zewnętrzne, place do bezpiecznej jazdy na rolkach, park linowy, plac do siatkówki np. plażowej itp.). Ważne jest również rozszerzenie oferty domów kultury o inne atrakcje niż wydarzenia historyczne; stworzyć oferty dla ludzi aktywnych, ludzi zainteresowanych rozwojem, nową technologią, sportem, kulturą (teatr, koncerty). Konieczne będą działania mające na celu modernizację lokali użyteczności publicznej pod tego typu wydarzenia. Kolejnym obszarem planowanych działań LGD wynikających z konsultacji społecznych z mieszkańcami są działania wspierające oddolne inicjatywy mieszkańców, zachęcanie ich do działania na rzecz wspólnoty oraz podejmowanie działań we współpracy z gminą. Grupą docelową działań LGD w tym obszarze będą organizacje pozarządowe, osoby fizyczne oraz JST w zakresie ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej, lub kulturalnej.

Rozdział IV. Analiza SWOT oraz konsultacje i badania związane

Analiza strategiczna SWOT obejmuje rozpoznanie sił i słabości (analiza wewnętrzna) oraz obecnych i przyszłych zmian w jej otoczeniu, czyli jego szans i zagrożeń (analiza zewnętrzna). Prezentowana poniżej procedura SWOT jest syntezą przedstawionego wcześniej opisu stanu i tendencji rozwojowych obszaru LSR zawartych w diagnostycznej części opracowania. Analiza SWOT dla obszaru LSR wypracowana została w toku dyskusji z mieszkańcami obszaru LSR podczas spotkań zrealizowanych w miesiącach sierpień - wrzesień 2015 r. w każdej z gmin członkowskich. W ramach pracy z mieszkańcami na etapie formułowania obszarów analizy strategicznej wykorzystane zostały metody partycypacyjne - techniki heurystyczne, oparte na wykorzystywaniu kreatywnej siły procesu grupowego i zapewniających aktywizację uczestników tj. burzy mózgów. Wnioski z konsultacjami z mieszkańcami obszaru poddane zostały ocenie i analizie przez specjalnie powołany w celu opracowania LSR na lata 2014-2020 zespół ds. strategii. Obszar analizy SWOT był przedmiotem posiedzenia zespołu ds. strategii w dniach 20-21 lipca 2015 roku w Warszawie. Analiza SWOT poddana została konsultacjom z mieszkańcami obszaru. Konsultacje odbyły się za pośrednictwem ankiety internetowej zamieszczonej na stronie LGD. Badanie zostało przeprowadzone w listopadzie

²⁰ Lokalna Strategia Rozwoju 2009-2015, listopad 2008, Lokalna Grupa Działania Ziemi Mińskiej

2015 r. Pozyskano 40 odpowiedzi od mieszkańców obszaru. Ocena dokonywana była na skali od 1 do 5 punktów, przy czym 1 oznacza będzie bardzo niski poziom, a 5 bardzo wysoki poziom oceny danego obszaru w analizie SWOT. Odpowiednio kolorem pomarańczowym i żółtym zaznaczono obszary, które otrzymały najwyższe i wysokie wartości punktowe. Tak uporządkowana analiza obszaru LSR stanowi podstawę sformułowania celów i priorytetów rozwoju, które z kolei powinny być zinstrumentalizowane w postaci wiązki celów strategicznych. Analiza SWOT obejmuje analizę:

- **MOCNYCH STRON**, tj. uwarunkowań wewnętrznych (endogenicznych), czyli elementów rzeczywistości obszaru LSR mających pozytywny charakter z punktu widzenia jej przyszłego rozwoju.
- **SŁABYCH STRON**, tj. uwarunkowań wewnętrznych o negatywnym charakterze.
- **SZANS**, tj. uwarunkowań zewnętrznych (egzogenicznych) o charakterze pozytywnym; jako szanse uwzględnione zostały te zagadnienia, których źródła leżą poza obszarem LSR lub poza zakresem kompetencji władz publicznych działających na jej obszarze.
- **ZAGROŻEŃ**, tj. uwarunkowań zewnętrznych mających negatywny wpływ na dalszy rozwój obszaru LSR.

Poniżej zaprezentowano tabelaryczną matrycę logiczną powiązań diagnozy obszaru i ludności oraz analizy SWOT (tabela):

TABELA 3 ANALIZA SWOT OBSZARU LSR ZIEMI MIŃSKIEJ 2014-2020

MOCNE STRONY	ODNIESIENIE DO DIAGNOZY	WAGA	SŁABE STRONY	ODNIESIENIE DO DIAGNOZY	WAGA
Bliskość Warszawy oraz relatywnie niskie koszty działalności gospodarczej poza obszarem metropolitalnym Warszawy	Uwarunkowania przestrzenne	3,9	Słaby rynek zbytu i promocji produktów lokalnych	Uwarunkowania gospodarcze i przedsiębiorczość	3,4
Dogodne położenie drogowe (przebieg autostrady A2 oraz drogi krajowej 50 oraz wojewódzkiej 637,802) i kolejowe ze stolicą	Uwarunkowania przestrzenne	4,2	Rozdrobniona struktura agrarna oraz niski poziom kapitału w gospodarstwach rolnych utrudniający rozwój	Uwarunkowania gospodarcze i przedsiębiorczość	3,4
Korzystne warunkami dla rozwoju energetyki geotermalnej oraz wiatrowej	Uwarunkowania przestrzenne	2,8	Ograniczona oferta pracy na lokalnym rynku pracy dla mieszkańców obszaru	Zasoby pracy	3,5
Niższy niż średnia wojewódzka udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	Zasoby pracy	3,1	Niedostosowane do potrzeb pracodawców kwalifikacje i kompetencje osób nieaktywnych zawodowo i bezrobotnych oraz brak oferty edukacyjnej dla dorosłych	Zasoby pracy	3,5
Dodatnie saldo migracji mieszkańców obszaru przejawiające się w większej liczbie przyjazdów w stosunku do wyjazdów	Zasoby pracy	3,2	Brak wystarczającego zaplecza infrastruktury i wiedzy oraz kompetencji przy realizacji projektów przez lokalne organizacje pozarządowe	Działalność sektora społecznego	3,5
Korzystne warunki naturalne dla rozwoju rolnictwa oraz baza surowcowa dla przemysłu rolno-spożywczego, mogąca w istotny sposób podnieść konkurencyjność rolnictwa	Uwarunkowania gospodarcze i przedsiębiorczość	3,1	Wysoka liczba osób korzystających z pomocy społecznej wyrażona w negatywnym poziomie wskaźnika deprywacji lokalnej oraz problem dziedzicznej nieudolności	Problemy społeczne i dostęp do infrastruktury publicznej	3,3
Korzystna struktura wieku ludności w postaci wysokiego udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców	Zasoby pracy	3,5	Niewystarczający poziom usług społecznych (przedszkola, spędzanie czasu wolnego, usługi kulturalne, świetlice)	Problemy społeczne i dostęp do infrastruktury publicznej	3,6
Aktywność organizacji pozarządowych - zaangażowanie w rozwiązywanie problemów społecznych organizacji pozarządowych działających na terenie powiatu mińskiego	Działalność sektora społecznego	3,2	Obszar słabo doposażony w sieć instalacji technicznej (kanalizacja, gaz)	Problemy społeczne i dostęp do infrastruktury publicznej	3,6
Czyste powietrze, mało skażone wody oraz obecność terenów leśnych stwarzające potencjał dla turystyki weekendowej	Uwarunkowania przyrodnicze i turystyczne	4,0	Niewielka liczba organizacji pozarządowych przypadających na 1000 mieszkańców	Działalność sektora społecznego	3,5
Atrakcyjne tereny rekreacyjno-wypoczynkowe (duża liczba dostępnych działek letniskowych)	Uwarunkowania przyrodnicze i turystyczne	3,7	Niska atrakcyjność turystyczną wyrażoną w wartości wskaźnika Schneidera	Warunki przyrodnicze i turystyczne	3,3
Tradycje związane z lokalnym rzemiosłem	Uwarunkowania historyczno-kulturalne	2,9			

SZANSE	ODNIESIENIE DO DIAGNOZY	WAGA	ZAGROŻENIA	ODNIESIENIE DO DIAGNOZY	WAGA
Bliskość aglomeracji warszawskiej będącej zarówno atrakcyjnym miejscem pracy, ale również rynkiem zbytu dla produktów i usług, towarów produkcji rolnej	Uwarunkowania przestrzenne	4,3	Niedostateczne wsparcie państwa w zakresie rozwoju transportu drogowego, tym także niedostateczne wsparcie struktur samorządowych w realizacji ich zadań z zakresu inwestycji drogowych	Uwarunkowania przestrzenne	3,9
Integracja funkcjonalno-przestrzenna obszaru metropolitalnego Warszawy, w tym budowa zintegrowanego systemu transportowego (drogi, transport publiczny)	Uwarunkowania przestrzenne	4,1	Pogarszające się warunki dojazdu do Warszawy na skutek rosnącego natężenia ruchu samochodowego i złego stanu technicznego dużej części dróg gminnych i powiatowych na obszarze LSR	Uwarunkowania przestrzenne	3,9
Dostępność środków PROW 2014-2020 na rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego, restrukturyzacja małych gospodarstw oraz premii na rozpoczęcie działalności pozarolniczej	Uwarunkowania gospodarcze i przedsiębiorczość	3,7	Nasilający się problem niskiej aktywności zawodowej osób starszych oraz ich dyskryminacji na rynku pracy	Zasoby pracy	3,6
Rosnące oczekiwania konsumentów w zakresie jakości żywności oraz rosnący rynek zbytu na żywność wysokiej jakości, w tym m.in. żywność ekologiczną, produkty regionalne i tradycyjne	Uwarunkowania gospodarcze i przedsiębiorczość	3,7	Postępująca migracja zarobkowa i odpływ ludzi młodych, lepiej wykształconych do ośrodków miejskich	Zasoby pracy	3,7
Zmiana trendów i tendencji w turystyce na rzecz wypoczynku w miejscach mniej zatłoczonych — w bezpośrednim kontakcie z przyrodą i lokalną kulturą	Uwarunkowania przyrodnicze i turystyczne	3,7	Utrzymująca się niska konkurencyjność rolnictwa	Uwarunkowania gospodarcze i przedsiębiorczość	3,4
Rozwój turystyki przyrodniczej, ekoturystyki, turystyki wiejska, agroturystyki i turystyki kulinarnej szczególnie mieszkańców aglomeracji warszawskiej	Uwarunkowania przyrodnicze i turystyczne	3,7	Wzrost zjawiska ubóstwa ekonomicznego w społeczeństwie, obniżanie się stopy życiowej osób i rodzin (pauperyzacja), co prowadzi do ich wykluczenia społecznego	Problemy społeczne i dostęp do infrastruktury publicznej	3,4
Tworzenie zintegrowanych programów rozwoju i promocji obszarów oraz pasm turystyczno - kulturowych	Uwarunkowania historyczno-kulturalne	3,6	Dewastacja środowiska naturalnego poprzez wzrost liczby dzikich składowisk śmieci	Uwarunkowania przyrodnicze i turystyczne	3,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie partycypacyjnej diagnozy obszaru LSR i konsultacji społecznych

Rozdział V. Cele i wskaźniki

Prace nad wypracowaniem celów LSR oparte zostały o partycypacyjną metodologię tworzenia lokalnej strategii rozwoju opisaną w *Poradniku PULS rozwoju, czyli Pozytywnie Ułożona Lokalna Strategia rozwoju* opracowanym przez FAPA w ramach Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich w 2015 roku. Cele i przedsięwzięcia LSR zostały bezpośrednio powiązane z diagnozą i stanowią wynik konsultacji społecznych z mieszkańcami na podstawie prowadzonych badań i analiz zleconych przez LGD. Szczegółowy opis konsultacji został opisany w *Rozdziale 2. Partycypacyjny charakter LSR*. Wybór celów i przedsięwzięć jest uzasadniony w odniesieniu do diagnozy problemów, grup docelowych i obszarów interwencji. Związek celów i przedsięwzięć z diagnozą został szczegółowo opisany wskazany w Rozdziale III. Diagnoza - opis obszaru i ludności. **Cele i przedsięwzięcia LSR są zgodne ze wszystkimi celami PROW 2014-2020 i Leader, celu szczegółowego 6B - Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich w ramach priorytetu 6 „wspieranie włączenia społecznego, ograniczenia ubóstwa i rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich”.**

Cel ogólny 1 LSR Konkurencyjność gospodarki i tworzenie miejsc pracy skierowany jest osób fizycznych, bezrobotnych i mieszkańców chcących założyć własną firmę. Drugą grupą docelową są MŚP zamierzające rozwinąć działalność w oparciu o lokalne zasoby. Operacje realizowane w ramach celu ogólnego 1 LSR. odnoszą się będą również do celu dodatkowego Leader 6A – *Ułatwianie różnicowania działalności, zakładania i rozwoju małych przedsiębiorstw i tworzenia miejsc pracy*. W ramach tego celu ma być wspierana także współpraca i przedsiębiorczość.

Cel ogólny 2 LSR Wysoka jakość życia wzmacniająca związek mieszkańców z miejscem zamieszkania skierowany jest do JST, instytucji kultury której organizatorem jest JST, NGO's oraz inne podmioty wskazane w rozporządzeniu MRiRW w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020, oraz związków wyznaniowych. Operacje wspierane w ramach LSR wykorzystywać mają trendy w turystyce polegające na poznawaniu własnego kraju, tradycji i kultury. Wsparcie infrastruktury turystycznej będzie szczególnie pozytywnie oddziaływać na zidentyfikowany problem sezonowości dochodów związanych z branżą turystyczną. Uzasadnieniem do realizacji operacji w ramach celu ogólnego jest również oczekiwanie ze strony mieszkańców obszaru LSR poprawy dostępności komunikacyjnej, umożliwienia większej aktywności w obszarze kultury i wykorzystania wybudowanych lub wyremontowanych świetlic i innych obiektów na cele kulturalne. Operacje realizowane w ramach celu ogólnego 2 LSR. odnoszą się będą poza celem podstawowym Leader 6B do celu dodatkowego 6C – *zwiększanie dostępności technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) na obszarach wiejskich oraz podnoszenie poziomu korzystania z nich i poprawianie ich jakości*. Powiązanie to nastąpić będzie poprzez udostępnienie zasobów kulturowych, przyrodniczych i turystycznych obszarów wiejskich. Cele LSR przyczynić się będą do osiągnięcia celu szczegółowego 6B - *Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich w ramach priorytetu 6 „wspieranie włączenia społecznego, ograniczenia ubóstwa i rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich”*. Poniżej zaprezentowano spójność celów LSR z celami EFROW:

TABELA 4 WYKAZANIE ZGODNOŚCI CELÓW Z CELAMI PROGRAMÓW, W RAMACH KTÓRYCH PLANOWANE JEST FINANSOWANIE LSR

CELE LSR ZIEMI MIŃSKIEJ PROW 2014-2020 EFROW realizujący RLKS	Cel ogólny 1 LSR. Konkurencyjność gospodarki i tworzenie miejsc pracy		Cel ogólny 2 LSR. Wysoka jakość życia wzmacniająca związek mieszkańców z miejscem zamieszkania
	Cel szczegółowy 1.1. Wspieranie działalności gospodarczej	Cel szczegółowy 1.2. Wsparcie dla rozwoju infrastruktury publicznej	Cel szczegółowy 2.1. Zachowanie zasobów i tradycji kulturowych
6B – Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich			
3A – Poprawa konkurencyjności głównych producentów w drodze lepszego ich			

zintegrowanie z łańcuchem rolno spożywczym przez systemy zapewnienia jakości, dodawanie wartości do produktów rolnych, promocję na rynkach lokalnych i krótkie cykle dostaw, grupy i organizacje producentów i organizacje międzybranżowe			
6A - Ułatwianie różnicowania działalności, zakładania i rozwoju małych przedsiębiorstw i tworzenia miejsc pracy			
6C - Zwiększanie dostępności technologii informacyjno-komunikacyjnych na obszarach wiejskich oraz podnoszenie poziomu korzystania z nich i poprawianie ich jakości			

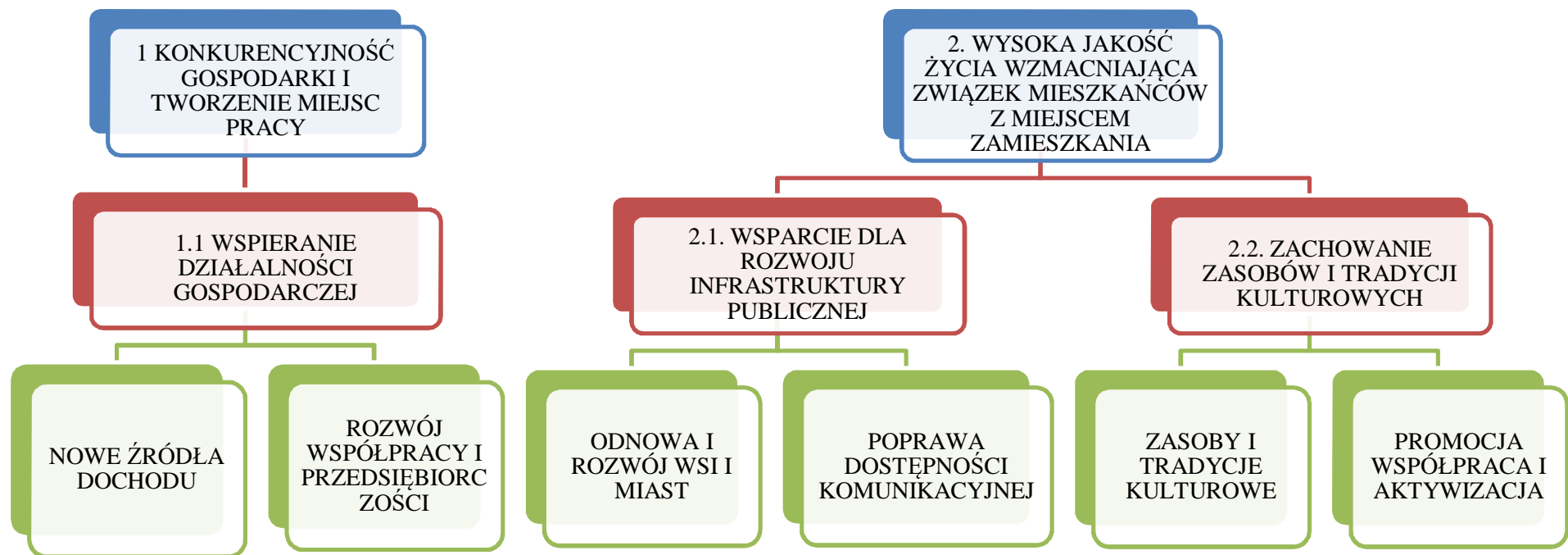
Poniżej wskazano negatywne następstwa braku realizacji zaplanowanych celów LSR w okresie programowania 2014-2020:

Cel ogólny 1.	Konkurencyjność gospodarki i tworzenie miejsc pracy
Negatywne następstwa	Pogłębienie się skali ubóstwa na obszarze, zagrożenie wykluczeniem społecznym i zawodowym, w szczególności grup defaworyzowanych
Wskaźniki oddziaływania	Spadek przedsiębiorczości mieszkańców (liczba przedsiębiorstw na 1000 mieszkańców)

Cel ogólny 2.	Wysoka jakość życia wzmacniająca związek mieszkańców z miejscem zamieszkania
Negatywne następstwo	Niewystarczające wykorzystanie walorów i zasobów przyrodniczych, turystycznych i kulturalno-społecznych skutkujące spadkiem jakości życia mieszkańców obszaru LGD
Wskaźniki oddziaływania	Pogłębienie się ujemnego salda migracji (Saldo migracji na 1000 mieszkańców)

W poniżej załączonej macyry pokazano logiczne powiązanie diagnozy obszaru i ludności, analizy SWOT, celów i wskaźników LSR oraz PROW 2014-2020. W rubryce ZIDENTYFIKOWANE PROBLEMY / WYZWANIA SPOŁECZNO-EKONOMICZNE wskazano obszary wymienione w Analizie SWOT zaliczone do mocnych i słabych stron, które są szczególnie ważne dla społeczności lokalnej. Z kolei, w rubryce CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE MAJĄCE WPŁYW NA REALIZACJĘ DZIAŁAŃ I OSIĄGNIĘCIE WSKAŹNIKÓW wskazano szanse lub zagrożenia odpowiadające zidentyfikowanym problemom społeczno-gospodarczym mogące mieć wpływ na skuteczność oddziaływania środków LSR. Niezależnie od obszarów wskazanych w Analizie SWOT w rubryce dotyczącej czynników zewnętrznych wprowadzono zidentyfikowane czynniki mogące mieć wyłącznie wpływ na osiągnięcie założonych wartości docelowych wskaźników.

WYKRES 11 ZESTAWIENIE CELÓW LSR LGD ZIEMI MIŃSKIEJ NA LATA 2014-2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie konsultacji społecznych z mieszkańcami obszaru LSR

Zidentyfikowane problemy/wyzwania społeczno-ekonomiczne	Cele ogólne	Cele szczegółowe	Planowane przedsięwzięcia	Produkty	Rezultaty	Oddziaływanie	Działanie PROW 2014-2020	Czynniki zewnętrzne wpływające na realizację działań i osiągnięcie wskaźników
1	2	3	4	5	6	7	8	9
<p>Słaby rynek zbytu i promocji produktów lokalnych; Rozdrobniona struktura agrarna oraz niski poziom kapitału w gospodarstwach rolnych utrudniający rozwój; Ograniczona oferta pracy na lokalnym rynku pracy dla mieszkańców obszaru; Niedostosowane do potrzeb pracodawców kwalifikacje i kompetencje osób nieaktywnych zawodowo i bezrobotnych oraz brak oferty edukacyjnej dla dorosłych.</p>	<p>1. Konkurencyjność gospodarki i tworzenie miejsc pracy 50% 19.2 PROW</p>	<p>1.1 Wsparcie działalności gospodarczej 50% 19.2 PROW</p>	<p>1.1.1. NOWE ŹRÓDŁA DOCHODU 46,5 % 19.2 PROW</p>	<p>Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa</p>	<p>Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem)</p>	<p>Wzrost przedsiębiorczości - wzrost liczby osób zatrudnionych</p>	<p>2) rozwój przedsiębiorczości na obszarze wiejskim objętym strategią rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność przez: a) podejmowanie działalności gospodarczej, c) rozwijanie działalności gospodarczej, d) podnoszenie kompetencji osób realizujących operacje w zakresie określonym w lit. a lub c</p>	<p>Nasilający się problem niskiej aktywności zawodowej osób starszych oraz ich dyskryminacji na rynku pracy; Postępująca migracja zarobkowa i odpływ ludzi młodych, lepiej wykształconych do ośrodków miejskich; Utrzymująca się niska konkurencyjność rolnictwa; Wzrost zjawiska ubóstwa ekonomicznego w społeczeństwie, obniżanie się stopy życiowej osób i rodzin (pauperyzacja), co prowadzi do ich wykluczenia społecznego.</p>
			<p>1.1.2. ROZWÓJ WSPÓLPRACY I PRZEDSIĘBIORCZOŚCI 3,5 % 19.2</p>	<p>Liczba centrów przetwórstwa lokalnego . Liczba operacji polegających na współpracy między przedsiębiorstwami</p>	<p>Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem)</p>		<p>2) rozwój przedsiębiorczości na obszarze wiejskim objętym strategią rozwoju lokalnego kierowanego</p>	

Zidentyfikowane problemy/wyzwania społeczno-ekonomiczne	Cele ogólne	Cele szczególne	Planowane przedsięwzięcia	Produkty	Rezultaty	Oddziaływanie	Działanie PROW 2014-2020	Czynniki zewnętrzne wpływające na realizację działań i osiągnięcie wskaźników
1	2	3	4	5	6	7	8	9
			PROW	i.			przez społeczność przez: b) tworzenie lub rozwój inkubatorów przetwórstwa lokalnego produktów rolnych, 3) wspieranie współpracy między podmiotami wykonującymi działalność gospodarczą na obszarze wiejskim objętym LSR: b) w zakresie świadczenia usług turystycznych, c) w zakresie rozwijania rynków zbytu produktów lub usług lokalnych.	

Zidentyfikowane problemy/wyzwania społeczno-ekonomiczne	Cele ogólne	Cele szczególne	Planowane przedsięwzięcia	Produkty	Rezultaty	Oddziaływanie	Działanie PROW 2014-2020	Czynniki zewnętrzne wpływające na realizację działań i osiągnięcie wskaźników
1	2	3	4	5	6	7	8	9
		19.3 Projekty współpracy		Liczba projektów współpracy w tym projektów międzynarodowych	Liczba projektów skierowanych do grup docelowych: przedsiębiorcy, JST, grupy defaworyzowane (określone w LSR), młodzież, turyści i inne, wykorzystujących lokalne zasoby przyrodnicze, kulturowe, historyczne, turystyczne, produkty lokalne		19.3 Współpraca 1) stworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości na obszarze objętym LSR	
Brak wystarczającego zaplecza infrastruktury i wiedzy oraz kompetencji przy realizacji projektów przez lokalne organizacje pozarządowe; Wysoka liczba osób korzystających z pomocy społecznej wyrażona w negatywnym poziomie wskaźnika deprivacji lokalnej oraz problem	2. Wysoka jakość życia wzmacniająca związek mieszkańców z miejscem zamieszkania 50% budżetu 19.2 PROW	2.1. Wsparcie dla rozwoju infrastruktury publicznej 46,5% 19.2 PROW	2.1.1. ODNOWA I ROZWÓJ WSI I MIAST 16,5 % 19.2 PROW	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej lub kulturalnej	Wzrost liczby osób korzystających z obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, kulturalnej	Ograniczenie migracji mieszkańców	6) budowa lub przebudowa ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej, lub kulturalnej	Niedostateczne wsparcie państwa w zakresie rozwoju transportu drogowego, tym także niedostateczne wsparcie struktur samorządowych w realizacji ich zadań z zakresu inwestycji drogowych; Pogarszające się warunki dojazdu do Warszawy na skutek rosnącego natężenia ruchu samochodowego i złego stanu technicznego dużej części dróg gminnych i powiatowych na obszarze LSR; Dewastacja środowiska
			2.1.2. POPRAWA DOSTĘPNOŚCI KOMUNIKACYJNEJ 30 % 19.2 PROW	Liczba operacji w zakresie infrastruktury drogowej w zakresie włączenia społecznego	Liczba osób korzystających z nowej lub zmodernizowanej infrastruktury technicznej drogowej w zakresie włączenia społecznego		7) budowa lub przebudowy publicznych dróg gminnych lub powiatowych, które: a) umożliwiają połączenie obiektów użyteczności publicznej, w których są świadczone usługi społeczne, zdrowotne,	

Zidentyfikowane problemy/wyzwania społeczno-ekonomiczne	Cele ogólne	Cele szczególne	Planowane przedsięwzięcia	Produkty	Rezultaty	Oddziaływanie	Działanie PROW 2014-2020	Czynniki zewnętrzne wpływające na realizację działań i osiągnięcie wskaźników
1	2	3	4	5	6	7	8	9
dziedzicznej nieudolność; Niewystarczający poziom usług społecznych (przedszkola, spędzanie czasu wolnego, usługi kulturalne, świetlice); Niska dostępność usług socjalnych dla osób zależnych, w tym starszych i niepełnosprawnych oraz ich rodzin; Niewielka liczba organizacji pozarządowych przypadających na 1000 mieszkańców; Niska atrakcyjność turystyczną wyrażoną w wartości wskaźnika Schneidera.		19.3 Projekty współpracy					opiekuńczo-wychowawcze lub edukacyjne dla ludności lokalnej, z siecią dróg publicznych albo b) skracają dystans lub czas dojazdu do tych obiektów	naturalnego poprzez wzrost liczby dzikich składowisk śmieci.
				Liczba projektów współpracy w tym projektów międzynarodowych	Liczba projektów skierowanych do grup docelowych: przedsiębiorcy, JST, grupy defaworyzowane (określone w LSR), młodzież, turyści i inne, wykorzystujących lokalne zasoby przyrodnicze, kulturowe, historyczne, turystyczne, produkty lokalne		19.3 Projekty współpracy * budowa lub przebudowa ogólnodostępnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej	
		2.2. Zachowanie gospodarze zasobów i tradycji kulturowych 3,5% 19.2 PROW	2.2.1. ZASOBY I TRADYCJE KULTUROWE 3,5% 19.2 PROW	Liczba szkoleń	Liczba osób przeszkolonych w tym liczba osób z grup defaworyzowanych objętych ww. wsparciem.	Liczba osób odwiedzających obiekty stanowiące dziedzictwo lokalne.		

Zidentyfikowane problemy/wyzwania społeczno-ekonomiczne	Cele ogólne	Cele szczególne	Planowane przedsięwzięcia	Produkty	Rezultaty	Oddziaływanie	Działanie PROW 2014-2020	Czynniki zewnętrzne wpływające na realizację działań i osiągnięcie wskaźników
1	2	3	4	5	6	7	8	9
				realizacji LSR			także z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych. 5) zachowanie dziedzictwa lokalnego	
			2.2.2. PROMOCJA WSPÓLPRACY I AKTYWIZACJA 19.4 PROW	Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym projektów współpracy międzynarodowej Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa Liczba spotkań informacyjno konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, JST, grupy defaworyzowane (określone w LSR), młodzież, turyści i inne, wykorzystujących lokalne zasoby przyrodnicze, kulturowe, historyczne, turystyczne, produkty lokalne Liczba osób które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno konsultacyjnych Liczba osób zadowolonych ze spotkań przeprowadzonych przez LGD		19.3 Współpraca - zachowanie dziedzictwa lokalnego, - promowanie obszaru objętego LSR, w tym produktów lub usług lokalnych oraz lokalnej przedsiębiorczości 19.4 Aktywizacja	

Poniżej zaprezentowano opis poszczególnych przedsięwzięć wskazanych w LSR:

PRZEDSIĘWZIĘCIA: NOWE ŹRÓDŁA DOCHODU

Cel ogólny 1. Konkurencyjność gospodarki i tworzenie miejsc pracy

Cel szczegółowy 1.1. Wspieranie działalności gospodarczej

Przedsięwzięcie będzie finansowane z PROW 2014-2020, poddziałanie 19.2. określone w § 2 ust 1 pkt 2) rozporządzenia MRiRW z dnia 24 września 2015 r. *rozwoju przedsiębiorczości na obszarze wiejskim objętym strategią rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność przez: podejmowanie działalności gospodarczej (a), rozwijanie działalności gospodarczej (b), podnoszenie kompetencji osób realizujących operacje w zakresie określonym w lit. a lub c (d)* Beneficjentami operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa będą osoby fizyczne zgodnie z przepisami rozporządzenia MRiRW z dnia 24 września 2015 r. sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (dalej: rozporządzenie MRiRW z dnia 24 września 2015 r.). Beneficjentami operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa będą MSP z obszaru działania LSR. Celem Przedsięwzięcia jest szczególnie wsparcie zakładania działalności gospodarczych oraz rozwijania firm. **Premia na rozpoczęcia działalności gospodarczej wynosić będzie 60 tys. zł.** Premia będzie wypłacana w formie płatności ryczałtowej w wysokości 100% kosztów wskazanych we wniosku i biznes planie. **Wsparcie dla operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa wyniesie do 200 tys. zł,** przy 70% kosztów kwalifikowalnych określonych we wniosku i biznes planie. Poziom zwrotu kosztów kwalifikowanych w ramach operacji określony został na maksymalnym dostępnym poziomie w rozporządzeniu MRiRW. Dokonano zmniejszenia maksymalnej kwoty wsparcia w ramach rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa. W ramach Przedsięwzięcia przewiduje się również **wsparcie działań podnoszących kwalifikacje osób realizujących operacje w lit. a lub c.** Operacje te będą realizowane jako część operacji związanej z podejmowaniem lub rozwijaniem działalności gospodarczej w wysokości 70% kosztów kwalifikowalnych określonych we wniosku i biznes planie, w kwocie nie wyższej niż maksymalna wysokość wsparcia wskazana dla operacji określonych w lit. a i c. *Sposób finansowania:* Projekty konkursowe

PRZEDSIĘWZIĘCIA: ROZWÓJ WSPÓŁPRACY I PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

Cel ogólny 1. Konkurencyjność gospodarki i tworzenie miejsc pracy

Cel szczegółowy 1.1. Wspieranie działalności gospodarczej

Przedsięwzięcie będzie finansowane z PROW 2014-2020, poddziałanie 19.2. określone w § 2 ust 2) *rozwoju przedsiębiorczości na obszarze wiejskim objętym strategią rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność przez: b) tworzenie lub rozwój inkubatorów przetwórstwa lokalnego produktów rolnych będących przedsiębiorstwami spożywczymi w rozumieniu art. 3 pkt 2 rozporządzenia (WE) nr 178/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 28 stycznia 2002 r. ustanawiającego ogólne zasady i wymagania prawa żywnościowego, powołującego Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności oraz ustanawiającego procedury w zakresie bezpieczeństwa żywności (Dz. Urz. WE L 31 z 01.02.2002, str. 1, z późn. zm.; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 6, str. 463, z późn. zm.), w których jest wykonywana działalność w zakresie produkcji, przetwarzania lub dystrybucji żywności pochodzenia roślinnego lub zwierzęcego lub wprowadzania tej żywności na rynek, przy czym podstawą działalności wykonywanej w tym inkubatorze jest przetwarzanie żywności, d) podnoszenie kompetencji osób realizujących operacje w zakresie określonym w lit. b), oraz 3) wspieranie współpracy między podmiotami wykonującymi działalność gospodarczą na obszarze wiejskim objętym LSR: b) w zakresie świadczenia usług turystycznych, oraz poddziałania 19.3 Współpraca w zakresie stworzenia warunków do rozwoju przedsiębiorczości na obszarze objętym LSR.* Beneficjentem będą osoby fizyczne, osoby prawne, organizacje pozarządowe w tym przedsiębiorcy. Przedmiotem działań będzie rozpoczęcie działalności gospodarczej. W ramach przedsięwzięcia planuje się też realizację działania z zakresu projektów współpracy wspierającego bądź stwarzającego warunki do rozwoju przedsiębiorczości na obszarze objętym LSR, nie przewiduje się stworzenie miejsca pracy jedynie warunków do jego utworzenia np. poprzez zainicjowanie współpracy lokalnych przedsiębiorców, wypromowanie produktu lokalnego wytwarzanego przez lokalnych producentów itp. W ramach przedsięwzięcia planuje się realizacji operacji polegającej na **utworzeniu inkubatora przetwórstwa lokalnego (inkubatora kuchennego)** w ramach którego powstanie przedsiębiorstwo prywatne lub publiczne, prowadzące działalność związaną z jakimkolwiek etapem produkcji, przetwarzania lub dystrybucji żywności. Nie

przewiduje się ograniczona poziom dofinansowania operacji określonych w rozporządzeniu MRIRW. Ogranicza się kwotę pomocy do wysokości 300 tys. zł, w przypadku JST 300 tys. to koszty całkowite. Operacje wspierane w ramach przedsięwzięcia obejmować będą **wspieranie współpracy między podmiotami wykonującymi działalność gospodarczą na obszarze wiejskim objętym LSR w zakresie świadczenia usług turystycznych. Pomoc przyznawana będzie** podmiotom, które zawarły porozumienie o wspólnej realizacji operacji, która ma na celu zwiększenie sprzedaży dóbr lub usług oferowanych przez podmioty z obszaru wiejskiego objętego LSR przez zastosowanie wspólnego znaku towarowego lub stworzenie oferty kompleksowej sprzedaży takich dóbr lub usług. Na podstawie doświadczeń realizacji PROW 2007-2013 **wsparcie dla operacji polegającej na wspieraniu współpracy wyniesie do 150 tys. zł. kwoty pomocy.** Nie przewiduje się ograniczona poziom dofinansowania operacji określonych w rozporządzeniu MRIRW. *Sposób finansowania:* Projekty konkursowe.

PRZEDSIĘWZIĘCIE: ODNOWA I ROZWÓJ WSI I MIAST

Cel ogólny 2. Wysoka jakość życia wzmacniająca związek mieszkańców z miejscem zamieszkania

Cel szczegółowy 2.1. Wsparcie dla rozwoju infrastruktury publicznej

Przedsięwzięcie będzie finansowane z PROW 2014-2020, poddziałanie 19.2. *określone w § 2 ust 1 pkt 6) rozporządzenia MRiRW z dnia 24 września 2015 r. budowy lub przebudowy ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej, lub kulturalnej.* W ramach Przedsięwzięcia wspierany będzie rozwój infrastruktury turystycznej, stworzenie bazy do uprawiania zróżnicowanych form turystyki, oraz rozwój różnych form infrastruktury służącej rekreacji i kultury. Realizowane będą szczególnie inwestycje w świetlice wiejskie, place zabaw, siłownie plenerowe, ścieżki rowerowe, ogólnodostępne obiekty rekreacyjne, boiska służące różnym formom rekreacji i wypoczynku oraz inne operacje służące zaspokajaniu potrzeb społeczności lokalnej. Beneficjentem wsparcia będzie gmina lub instytucja kultury, dla której organizatorem jest JST (czyli 63,63 % dofinansowania z EFRROW) a także NGO dla których poziom dofinansowania będzie wynosił 80 % kosztów kwalifikowanych. Operacje powinny być spójne z dokumentacją planistyczną gminy lub lokalną strategią rozwoju gminy lub planem rozwoju miejscowości. Koszty kwalifikowane obejmować będą koszty budowy przebudowy lub modernizacji obiektów budowlanych; koszty zakupu sprzętu, materiałów i usług, służących realizacji operacji oraz koszty ogólne, bezpośrednio związane z przygotowaniem i realizacją operacji. Z uwagi na możliwe wsparcie podobnych operacji z innych środków publicznych w ramach PROW 2014-2020, Działanie Podstawowe usługi i odnowa miejscowości na obszarach wiejskich (art. 20), Poddziałanie Inwestycje w tworzenie, ulepszanie lub rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji i kultury oraz powiązanej infrastruktury, wprowadzono limit wartości operacji możliwej do sfinansowania w ramach LSR, wprowadzono ograniczenie kwotowe wsparcia. Z uwagi na możliwe wsparcie podobnych operacji z innych środków publicznych w ramach PROW 2014-2020, Działanie Podstawowe usługi i odnowa miejscowości na obszarach wiejskich (art. 20), Poddziałanie Badania i inwestycje związane z utrzymaniem, odbudową i poprawą stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi, krajobrazu wiejskiego i miejsc o wysokiej wartości przyrodniczej, w tym dotyczące powiązanych aspektów społeczno-gospodarczych oraz środków w zakresie świadomości środowiskowej, Zakres: Ochrona zabytków i budownictwa tradycyjnego, wprowadzono limit wartości operacji możliwej do sfinansowania w ramach LSR, wprowadzono ograniczenie kwotowe wsparcia. **Wsparcie będzie ograniczone do projektów o małej skali wysokości do 500 tys. zł kosztów całkowitych na projekt.** *Sposób finansowania:* Projekty konkursowe.

PRZEDSIĘWZIĘCIE: POPRAWA DOSTĘPNOŚCI KOMUNIKACYJNEJ

Cel ogólny 2. Wysoka jakość życia wzmacniająca związek mieszkańców z miejscem zamieszkania

Cel szczegółowy 2.1. Wsparcie dla rozwoju infrastruktury publicznej

Przedsięwzięcie będzie finansowane z PROW 2014-2020, poddziałanie 19.2. *określone w § 2 ust 1 pkt 7) rozporządzenia MRiRW z dnia 24 września 2015 r. budowa lub przebudowa publicznych dróg gminnych lub powiatowych, które:* a) *umożliwiają połączenie obiektów użyteczności publicznej, w których są świadczone usługi społeczne, zdrowotne, opiekuńczo-wychowawcze lub edukacyjne dla ludności lokalnej, z siecią dróg publicznych albo* b) *skracają dystans lub czas dojazdu do tych obiektów.* W ramach Przedsięwzięcia wspierane będą operacje beneficjentów gmin lub powiatów. Pomoc na operację będzie przyznawana w formie refundacji następujących kosztów kwalifikowalnych: ogólnych, o których mowa w art. 45 ust. 2 lit. c rozporządzenia (UE) nr 1305/2013, budowy lub przebudowy drogi, budowy kanałów technologicznych w ciągu budowanej lub przebudowywanej drogi związanych z potrzebami zarządzania tą drogą lub potrzebami ruchu drogowego, zakupu sprzętu, materiałów i usług

służących realizacji operacji oraz podatku od towarów i usług (VAT), zgodnie z art. 69 ust. 3 lit. c rozporządzenia nr 1303/2013. Operacje powinny być spójne z dokumentacją planistyczną gminy lub lokalną strategią rozwoju gminy lub planem rozwoju miejscowości. Koszty kwalifikowane obejmować będą koszty budowy przebudowy lub modernizacji obiektów budowlanych; koszty zakupu sprzętu, materiałów i usług, służących realizacji operacji oraz koszty ogólne, bezpośrednio związane z przygotowaniem i realizacją operacji. Zakres planowanej operacji realizowanej w ramach LSR będzie różny od zakresu operacji możliwych do sfinansowania w ramach operacji typu „Budowa lub modernizacja dróg lokalnych” w ramach poddziałania „Wsparcie inwestycji związanych z tworzeniem, ulepszeniem lub rozbudową wszystkich rodzajów małej infrastruktury, w tym inwestycji w energię odnawialną i w oszczędzanie energii” objętego PROW 2014-2020. Nie będzie zatem możliwości pozyskania wsparcia z dwóch źródeł finansowania na operację. Zakres operacji ogranicza się do przebudowy lub budowy krótkich odcinków dróg, których stan lub brak powoduje największe wyłączenie społeczne.

Wsparcie będzie ograniczone do projektów o małej skali wysokości do 500 tys. kosztów całkowitych zł na jeden projekt. Realizowane też będą mogły być projekty współpracy w zakresie poszerzania oferty infrastruktury publicznej np. w szlaki turystyczne. Intensywność pomocy z EFRROW 63,63% dla JST i jednostek podległych.

Sposób finansowania: Projekty konkursowe.

PRZEDSIĘWZIĘCIE: ZASOBY I TRADYCJE KULTUROWE

Cel ogólny 2. Wysoka jakość życia wzmacniająca związek mieszkańców z miejscem zamieszkania

Cel szczegółowy 2.2. Zachowanie zasobów i tradycji kulturowych

Przedsięwzięcie będzie finansowane z PROW 2014-2020, poddziałanie 19.2. *określone w § 2 ust 1 pkt 1) rozporządzenia MRiRW z dnia 24 września 2015 r. wzmocnienie kapitału społecznego, w tym przez podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych, także z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych oraz § 2 ust 1 pkt 5) rozporządzenia MRiRW z dnia 24 września 2015 r. zachowanie dziedzictwa lokalnego.* Beneficjentem będą osoby fizyczne, osoby prawne, jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej, gminy, instytucje kultury (dla której organizatorem jest JST), organizacje pozarządowe oraz parafie i związki wyznaniowe. Zakres obejmować będzie kultywowanie oraz rozwój dziedzictwa lokalnego regionu, w tym zwłaszcza w zakresie zachowania obrzędów, tradycji, ginących zawodów, itp. oraz troski o **elementy dziedzictwa kultury materialnej i niematerialnej.** W ramach wsparcia możliwa jest **przebudowa, odbudowa, renowacja, restauracja albo remont połączony z modernizacją lub oznakowanie obiektów stanowiących dziedzictwo lokalne np. pomniki, kapliczki, obiekty zabytkowe, a także zagospodarowanie terenu przyległego do obiektów stanowiących dziedzictwo lokalne.** Przebudowa, remont połączony z modernizacją lub wyposażenie istniejących muzeów, izb pamięci lub innych obiektów pełniących ich funkcje. Poprawa ekspozycji zgromadzonych zbiorów dziedzictwa lokalnego. Wykonywanie podstawowych prac zabezpieczających sam obiekt (w przebudowy i modernizację obiektów, dachów stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację przebudowę i modernizację stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwłamaniowej i przeciwpożarowej itp.). **Możliwe w ramach przedsięwzięcia także będą działania z zakresu kultywowania miejscowych tradycji, obrzędów i zwyczajów, języka regionalnego, gwary, tradycyjnych zawodów, rzemiosła np. warsztaty z zachowania lokalnego dziedzictwa, zakup instrumentów, strojów itp.** Przedsięwzięcie zostanie skierowane także do osób z grup defaworyzowanych na rynku pracy. W ramach Przedsięwzięcia realizowana będzie **aktywizacja społeczno zawodowa, w tym: szkolenia podnoszące kompetencje zawodowe i dające nowe umiejętności zawodowe i społeczne, doradztwo z zakresu tworzenia i wdrażanie społecznych projektów nakierowanych na kultywowanie wartości dziedzictwa lokalnego, działania edukacyjne zwiększające więzi lokalne mieszkańców.** Zakres obejmować będzie również wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży oraz zagospodarowania ich czasu wolnego poprzez udział w zajęciach edukacyjnych lub kulturalnych. Zakres operacji polegać będzie na zachowaniu lokalnego dziedzictwa przez odbudowę, renowację, restaurację albo remont lub oznakowanie obiektów ważnych dla społeczności lokalnej modernizacja lub wyposażenie istniejących muzeów lub innych obiektów pełniących ich funkcje, kultywowanie: miejscowych tradycji, obrzędów i zwyczajów, języka regionalnego i gwary, tradycyjnych zawodów i rzemiosła. W szczególności realizowane będą projekty aktywizujące mieszkańców obejmujące obszar LSR i wykorzystujące nowe środki komunikacji i promocji. Realizowane będą operacje służące zaspokajaniu potrzeb społeczności lokalnej. Wsparcie będzie ograniczone do

projektów o małej skali wysokości do 200 tys. zł na projekt. Poziom dofinansowania to 63,63 % dla JST i ich jednostek organizacyjnych, 80 % kosztów kwalifikowanych dla innych podmiotów. W ramach przedsięwzięcia planuje się działania nakierowane na wzmocnienie kapitału społecznego poprzez podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych, także z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych realizacja działania poprzez np. cykle szkoleń, wizyty studyjne do miejsc które wykorzystują odnawialne źródła energii np. farmy fotowoltaiczne itp., wydanie materiałów promocyjnych, szkoleniowych związanych z tematyką OZE, ochrony środowiska i zmian klimatycznych. **Zakłada się realizację operacji własnych w ramach przedsięwzięcia do wartości 50 tys. zł. kwoty dofinansowania. LGD przewiduje w ramach realizacji projektów własnych większy udział środków własnych niż wynikający z przepisów programu. Poziom udziału środków własnych określa się w wysokości 10 % kosztów kwalifikowanych projektu. Sposób finansowania:** Projekty konkursowe, operacje własne.

PRZEDSIĘWZIĘCIE: PROMOCJA WSPÓLPRACA I AKTYWIZACJA

Cel ogólny 2. Wysoka jakość życia wzmocniająca związek mieszkańców z miejscem zamieszkania

Cel szczegółowy 2.2. Zachowanie zasobów i tradycji kulturowych

Przedsięwzięcie będzie finansowane z PROW 2014-2020, poddziałanie 19.3 Współpraca w zakresie zachowania dziedzictwa lokalnego, promowania obszaru objętego LSR w tym produktów i usług lokalnych oraz lokalnej przedsiębiorczości i 19.4 Aktywizacja, określonych w rozporządzeniu nr 1303/2013. Będzie mogło być realizowane przez LGD w zakresie wspieranie udziału społeczności lokalnej w realizacji założeń Lokalnej Strategii Rozwoju, zachowanie dziedzictwa lokalnego, promowanie obszaru objętego LSR oraz w ramach stworzenia warunków do rozwoju przedsiębiorczości na obszarze. W ramach przedsięwzięcia planowane są zadania z zakresu animacji społeczności lokalnej. Planuje się realizację dwóch projektów współpracy: 1 krajowego o wstępnym akronimie LAS i 1 międzynarodowego o wstępnym akronimie PLAT z potencjalnymi partnerami LGD z Hiszpanii do limitu 2% kwoty przewidzianej na działanie 19.2. tj. 260 000,00 zł. Krajowy projekt współpracy: Lokalny Atrakcyjny Szlak (LAS). Potencjalni partnerzy projektu: LGD Ziemi Mińskiej, LGD Forum Powiatu Garwolińskiego, LGD Natura i Kultura, LGD Ziemi Siedleckiej, LGD Równiny Wołomińskiej. Projekt realizuje trzy cele szczegółowe LSR: *1.1 Wspieranie działalności gospodarczej 2.1. Wsparcie dla rozwoju infrastruktury publicznej i 2.2. Zachowanie zasobów i tradycji kulturowych.* Realizuje 1 szt. wskaźnika produktu określonego w LSR jako: *Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym projektów współpracy międzynarodowej.* Realizuje 1 szt. wskaźnika rezultatu określonego w LSR jako: *Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, grupy defaworyzowane (określone w LSR), młodzież, turyści, inne.* Realizuje 1 szt. wskaźnika rezultatu określonego w LSR jako: *Liczba projektów wykorzystujących lokalne zasoby: przyrodnicze, kulturowe, historyczne, turystyczne, produkty lokalne.* Projekt zakłada inwentaryzację lokalnych zasobów przyrodniczych, kulturowych, historycznych, wytyczenie i oznakowanie tematycznych szlaków turystycznych, opracowanie elektronicznego przewodnika na telefony komórkowe połączonego ze stroną internetową. Wydanie przewodnika i map turystycznych obszaru, oraz wirtualnego przewodnika jako atrakcyjnej i nowatorskiej formy promocji obszaru LSR. Zakłada stworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości przez zaangażowanie w projekt podmiotów prowadzących działalność gospodarczą w zakresie świadczenia usług turystycznych. Zakłada się wstępnie realizację projektu do końca 2018 roku i budżet w kwocie 80 000,00 zł. Międzynarodowy projekt współpracy Produkt Lokalny Atrakcją Turystyczną (PLAT). Potencjalni krajowi partnerzy projektu: LGD Ziemi Mińskiej, LGD Forum Powiatu Garwolińskiego, LGD Natura i Kultura, LGD Równiny Wołomińskiej. Potencjalni partnerzy ze strony Hiszpanii: Asociación para el Desarrollo Rural de Litoral de la Janda, oraz wstępnie wyraziły zainteresowanie nawiązaniem współpracy LGD zrzeszone w sieci Reader Red Asturiana de Desarrollo Rural (Grupo de Accion Local Para el Desarrollo de la Comarca del Camin Real de la Mesa, Asociacion Para el Desarrollo Rural Integral del Oriente de Asturias, Asociacion Para el Desarrollo Rural Montana Central de Asturias. Projekt realizuje trzy cele szczegółowe LSR: *1.1 Wspieranie działalności gospodarczej 2.1. Wsparcie dla rozwoju infrastruktury publicznej i 2.2. Zachowanie zasobów i tradycji kulturowych.* Realizuje 1 szt. wskaźnika produktu określonego w LSR jako: *Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym projektów współpracy międzynarodowej.* Realizuje 1 szt. wskaźnika rezultatu określonego w LSR jako: *Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, grupy defaworyzowane (określone w LSR), młodzież, turyści, inne.* Realizuje 1 szt. wskaźnika rezultatu określonego w LSR jako: *Liczba projektów wykorzystujących lokalne zasoby: przyrodnicze, kulturowe, historyczne, turystyczne, produkty lokalne.* Potencjalni partnerzy z Hiszpanii są liderami w organizowaniu turystyki w formie szlaków turystycznych, sieciowania produktów turystycznych a także wytwarzania, promocji i sprzedaży produktów lokalnych. W ramach projektu planujemy zdobyć niezbędną wiedzę od partnerów z Hiszpanii i dostosować poznane rozwiązania do potrzeb własnego rynku turystycznego. Planowane zadania: szkolenie z zakresu produktów lokalnych, wyjazd studyjny w celu poznania dobrych praktyk na terenie Hiszpanii, stworzenie szlaku kulinarnego, promocja produktów lokalnych i lokalnych producentów. Opracowanie treści i wydruk publikacji dotyczących produktów lokalnych oraz obszarów partnerskich

LGD, wykonanie materiałów promujących zarówno projekt jak i obszar partnerskich LGD. W ramach projektu zakłada się stworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości przez zaangażowanie w projekt podmiotów prowadzących działalność gospodarczą w zakresie świadczenia usług turystycznych. Zakłada się wstępnie realizację projektu do końca 2021 roku i budżet w kwocie 180 000,00 zł. Jeśli będzie możliwość to po podpisaniu umowy ramowej LGD planuje realizację projektów współpracy ponad gwarantowany limit 2% kwoty przewidzianej na działanie 19.2. i planuje wystąpić z wnioskiem o przyznanie pomocy w pełnej kwocie dostosowując jednocześnie budżet projektów współpracy.

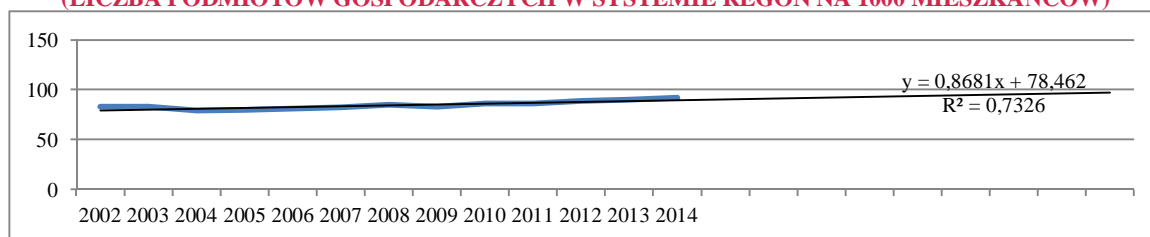
Przyjęte przedsięwzięcia LSR stanowią sekwencję interwencji planowanych do przeprowadzenia w ramach realizacji LSR. W sposób szczególny można wskazać na etapowość i sekwencyjność projektów przewidzianych do realizacji w przedsięwzięciu. Produktem przedsięwzięcia ROZWÓJ WSPÓŁPRACY I PRZEDSIĘBIORCZOŚCI będą szkolenia podnoszące kompetencje zawodowe i dające nowe umiejętności zawodowe i społeczne, niekiedy nakierowane na kultywowanie wartości środowiska przyrodniczego. Osoby przeszkolone będą następnie mogły zdecydować się na podjęcie decyzji o rozpoczęciu działalności gospodarczej. W ramach przedsięwzięcia NOWE ŹRÓDŁA DOCHODU planuje się zakładanie firm w branżach szczególnie istotnych dla obszaru. Przewiduje się preferencje dla operacji innowacyjnych i tworzących nowe miejsca pracy poza wymagane minimum w przepisach prawa szczegółowo regulujących zasady udziela wsparcia. Wspierane będą też funkcjonujące przedsiębiorstwa na obszarze LSR. Finalnie wsparciem dla MSP z obszaru otrzymujących wsparcie w ramach NOWE ŹRÓDŁA DOCHODU będą także operacje które będą mogły skorzystać z realizacji projektów współpracy. Natomiast dzięki przedsięwzięciu ROZWÓJ WSPÓŁPRACY I PRZEDSIĘBIORCZOŚCI będzie można założyć inkubator kuchenny, zsieciować przedsiębiorców jak i też zainicjować współpracę. Podkreślenia wymaga, że w ramach działań informacyjnych i promocyjnych LGD Planu Komunikacji zaplanowano informowanie o efektach zrealizowanych projektów (dobre przykłady), co zapewni konieczną wymianę informacji w celu skorzystania z efektów zrealizowanych uprzednio operacji przez inną grupę docelową lub innego wnioskodawcę. Zapewniony zostanie tym samym efekt rozlewania (ang. *spill-over*) funduszy publicznych²¹. **LGD przewidziało cele szczegółowe odnoszące się do różnych metod i zaangażowaniem różnych sektorów i partnerów.** Dzięki ODNOWIE I ROZWOJU MIAST I WSI będzie możliwość powstania nowej lub dostosowanie istniejącej ogólnodostępnej infrastruktury rekreacyjnej, sportowej czy kulturalnej. POPRAWA DOSTĘPNOŚCI KOMUNIKACYJNEJ natomiast charakteryzować się będzie budową infrastruktury drogowej. ZASOBY I TRADYCJE KULTUROWE to przedsięwzięcie stworzone by zachować zasoby kulturowe w postaci obiektów dziedzictwa lokalnego. Poprzez PROMOCJĘ WSPÓŁPRACĘ I AKTYWIZACJĘ możliwe będzie podniesienie jakości życia poprzez wspieranie partnerstw w działaniach aktywizujących przedsiębiorczość lokalną, prowadzone będą działania zorientowane na zwiększenie aktywności sektora społecznego w społeczności lokalnej (szkolenia, warsztaty, wizyty studyjne, spotkania informacyjne, z tym że ich treść dostosowana będzie do profilu i specyfiki lokalnej gospodarki, produkty lokalne, ginące zawody, turystyczne ścieżki tematyczne itd., itp.). Celem realizowanych działań odnoszących się do różnych sektorów i partnerów będzie podniesienie aktywności gospodarczej i rozwoju mikroprzedsiębiorstw na terenie LGD oraz promocja obszaru LSR i LGD. Realizacja operacji wspartych w ramach tego celu zapewni **integrację sektora gospodarczego i sektora społecznego oraz podmiotów publicznych.** Produktem tych operacji będą właśnie materiały, które pozwolą dotrzeć z informacją do różnych odbiorców i grup społecznych oraz sektorów. Realizacja celu integrować będzie branże gospodarcze.

Cele LSR realizowane mają być przez projekty konkursowe, projekty współpracy, zakłada się także realizację operacji własnych w ramach przedsięwzięcia ZASOBY I TRADYCJE KULTUROWE. LGD zakłada poziom udziału środków własnych w wysokości 10 % kosztów kwalifikowanych projektu. LGD nie planuje na tym etapie programowania realizacji projektów grantowych, ale zakłada możliwość ich realizacji na późniejszym etapie. Każdy z rodzajów wskaźników przyjętych dla celów LSR na poziomie produktu, rezultatu oraz oddziaływania odpowiada bezpośrednio przyjętym celom szczegółowym oraz ogólnym. Wskaźniki spełniają kryteria S.M.A.R.T., tj., kryteria *Trafności, Adekwatności, Spójności, Użyteczności* oraz *Efektywności*. Wskaźniki produktu mierzą fizyczne efekty (produkty usług) będące wynikiem pojedynczych operacji składających się na przedsięwzięcia. Wskaźnik

²¹ Por. Efekt rozlewania się (ang. *spill-over*) oznacza dyfuzję czy też rozprzestrzenianie się działań podjętych w pewnej sferze lub na pewnym obszarze na kolejne sfery i obszary. Podejście to jest pochodną filozofii zaproponowanej przez J. Monnetta, który opowiadał się za stopniowym przechodzeniem do kolejnych etapów współpracy opartej na wcześniejszych osiągnięciach.

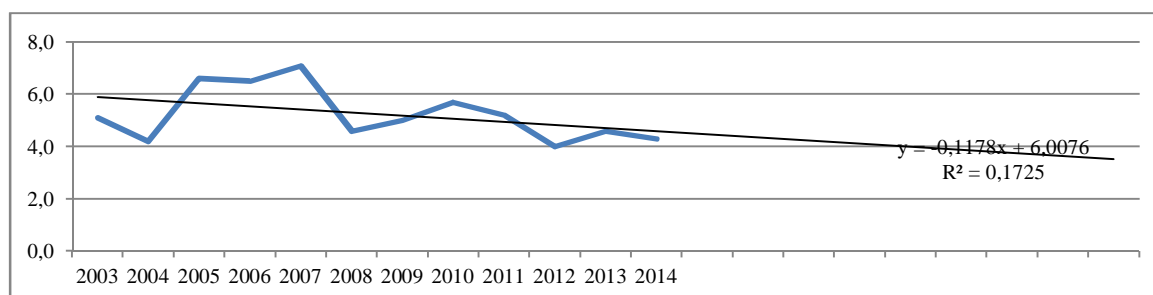
produktu został skonstruowany w taki sposób, aby dawał wprost informację o postępach w realizacji przedsięwzięć. Wskaźniki oddziaływania służą ocenie osiągnięcia celów ogólnych strategii. Źródłem pomiaru będą dane zewnętrzne tj. dane statystyczne z gmin, urzędów (min. GUS), policji urzędów pracy. Wskaźniki te dobrane zostały w taki sposób, aby określały zmiany w środowisku makroekonomicznym i makrospołecznym LGD. Wskaźniki oddziaływania mierzą konsekwencje poszczególnych operacji wykraczając poza bezpośrednie, natychmiastowe efekty dotyczące bezpośrednich beneficjentów oraz adresatów znajdujących się w otoczeniu. W tabelach wskazano mierzalne, przejrzyste wskaźniki. Do każdego wskaźnika są podane źródła danych i okresy pomiaru, wartość bazowa oraz termin osiągnięcia wartości docelowych. W Regulaminie biura LGD zapewniono mechanizmy właściwej kontroli jakości danych i walidacji statystycznej wskaźników w okresie wdrożenia LSR. Informacje na potrzeby systemu monitoringu wskaźników pozyskane zostaną z kilku źródeł. Informacje do kontrolowania postępu w przypadku wskaźników produktu pozyskiwane będą bezpośrednio od beneficjentów wspartych w wyniku realizacji LSR. Niektóre z zebranych przez LGD informacji będą wymagały przetworzenia w celu określenia wartości wskaźników. Wskaźniki oddziaływania będą wyliczane corocznie przez biuro LGD na podstawie danych GUS za dany rok. Dane do wskaźników produktu pozyskiwane będą od beneficjentów, którzy zobowiązani zostaną umową do systematycznej sprawozdawczości z osiąganych wskaźników obowiązkowych. W ramach biura LGD prowadzona będzie sprawozdawczość rzeczowa i finansowa oraz monitoring. Postęp osiągania wartości wskaźników przedstawiany będzie w rocznych sprawozdaniach zamieszczanych do publicznej informacji. **Do szacowania wskaźników LSR wykorzystano – tam gdzie było to możliwe – doświadczenia poprzednich okresów programowania funduszy UE, szczególnie LSR z poprzedniego okresu programowania 2007-2013.** Stan początkowy wskaźników oddziaływania określony został w sposób adekwatny do tego, jak będzie robiło to biuro LGD, czyli został zaczerpnięty z danych GUS. Szacowania wartości docelowej dokonano w oparciu o dane dostępne w zasobach statystyki publicznej, wykorzystując do tego celu metodę przedłużenia trendu logarytmicznego. Wskaźniki produktu z założenia mają przyjętą wartość zero, jednak beneficjent będzie zobowiązany do określenia wartości wskaźnika istniejącego w chwili rozpoczęcia projektu. Wartość docelowa wskaźników oddziaływania oszacowana została poprzez zastosowanie modelowania statystyczno-matematycznego z uwzględnieniem poziomu alokacji na realizację LSR. Modelowanie matematyczno-statystyczne umożliwiło oszacowanie wartości docelowej wskaźnika przedsiębiorczości (liczba podmiotów gospodarczych w systemie REGON na 1000 mieszkańców). Wartość wskaźnika wyliczona na podstawie modelowania matematyczno-statystycznego to 90. Ze względu na wartość wsparcia z LSR zakłada się, że wartość docelowa wskaźnika będzie wyższa i wyniesie 100. Podobnie dla wskaźnika Saldo migracji na 1000 osób wartość wskaźnika wyliczona na podstawie modelowania matematyczno-statystycznego to 3,7. Wartość ta nie zostanie przyjęta ze względu na wpływ LSR. Wartość docelowa została oszacowana na 5,2.

WYKRES 12 METODOLOGIA SZACOWANIA WSKAŹNIKA ODDZIAŁYWANIA WSKAŹNIK PRZEDSIĘBIORCZOŚCI (LICZBA PODMIOTÓW GOSPODARCZYCH W SYSTEMIE REGON NA 1000 MIESZKAŃCÓW)

Źródło: opracowanie własne

WYKRES 13 METODOLOGIA SZACOWANIA WSKAŹNIKA ODDZIAŁYWANIA SALDO MIGRACJI NA 1000 OSÓB

Źródło: Opracowanie własne

1.0	CEL OGÓLNY 1	KONKURENCYJNOŚĆ GOSPODARKI I TWORZENIE MIEJSC PRACY						
1.1	CELE SZCZEGÓŁOWE	Wspieranie działalności gospodarczej						
		Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	stan początkowy 2013 rok	plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru		
w1.0	Wskaźnik przedsiębiorczości (liczba podmiotów gospodarczych w systemie REGON na 1000 mieszkańców)		szt.	90	100	Opracowanie własne na podstawie GUS		
		Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych	Jednostka miary	stan początkowy 2013 rok	plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru		
w1.1	Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem) (19.2)		szt.	0	76	Dane od beneficjentów		
w2.1	Liczba osób, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD (19.4 koszty bieżące)		os.	0	64	Dane LGD		
w2.2	Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno – konsultacyjnych (19.4 animacja)		os.	0	150	Dane LGD		
	Liczba osób zadowolonych ze spotkań przeprowadzonych przez LGD (19.4 animacja)		os.	0	100	Dane LGD		
W2.3	Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, JST, grupy defaworyzowane (określone w LSR), młodzież, turyści i inne, wykorzystujących lokalne zasoby przyrodnicze, kulturowe, historyczne, turystyczne, produkty lokalne (19.3 projekty współpracy)		szt.	0	2	Dane LGD		
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźniki produktu				
				nazwa	Jednostka miary	wartość		Źródło danych/sposób pomiaru
						początkowa 2013 rok	końcowa 2023 rok	
1.1.1	NOWE ŹRÓDŁA	Osoby fizyczne,	KONKURS	Liczba operacji	szt.	0	35	Dane od beneficjentów,

	DOCHODU	MŚP, grupy defaworyzowane		polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa				dane LGD i UM
				Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	szt.	0	27	Dane od beneficjentów, dane LGD i UM
1.1.2.	ROZWÓJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI I WSPÓŁPRACY	Osoby fizyczne, MŚP, NGO, rolnicy, JST	KONKURS	Liczba projektów w ramach Inkubatora kuchennego	szt.	0	1	Dane od beneficjentów, dane LGD i UM
				Liczba projektów współpracy między przedsiębiorstwami	szt.	0	1	Dane od beneficjentów, dane LGD i UM
1.2	Funkcjonowanie LGD	Osoby zaangażowane we wdrażanie LSR	KOSZTY BIEŻĄCE	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	Szt.	0	50	Dane LGD
				Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	Szt.	0	25	Dane LGD
				Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	Szt.	0	100	Dane LGD
1.3	Animacja społeczności lokalnej	Beneficjenci aplikujący o wsparcie w ramach operacji LSR	ANIMACJA	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	Szt.	0	15	Dane LGD
1.4	Projekty współpracy	LGD, JST, NGO, przedsiębiorcy, grupy defaworyzowane, młodzież,	PROJEKTY WSPÓŁPRACY	Liczba projektów współpracy w tym projektów współpracy międzynarodowej	Szt.	0	2	Dane LGD

		turyści, inne...					
SUMA(wskaźników produktu-liczba projektów)				66 sztuk			
2.0	CEL OGÓLNY 2	WYSOKA JAKOŚĆ ŻYCIA WZMACNIAJĄCA ZWIĄZEK MIESZKAŃCÓW Z MIEJSCEM ZAMIESZKANIA					
2.1	CELE SZCZEGÓLNE	<i>Wsparcie dla rozwoju infrastruktury publicznej</i>					
2.2		<i>Zachowanie gospodarcze zasobów i tradycji kulturowych</i>					
		<i>Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego</i>	<i>Jednostka miary</i>	stan początkowy 2013 rok	plan 2023 rok	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>	
w2.0		Saldo migracji na 1000 osób	os.	4,6	5,2	obliczenia własne na podstawie GUS	
		<i>Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych</i>	<i>Jednostka miary</i>	stan początkowy 2013 rok	plan 2023 rok	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>	
w2.1		Wzrost liczby osób korzystających z obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, kulturalnej(19.2)	os.	0	10 000	Dane od beneficjentów, dane LGD, UM, urzędów gmin	
w2.2		Liczba osób korzystających z nowej lub zmodernizowanej infrastruktury technicznej drogowej w zakresie włączenia społecznego (19.2)	os.	0	10 000	Dane od beneficjentów, dane LGD, UM, urzędów gmin	
w2.3.		Liczba osób, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD (19.4 koszty bieżące)	os.	0	30	Dane własne LGD	
w2.4		Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno – konsultacyjnych (19.4 animacja)	os.	0	100	Dane własne LGD	
w2.5		Liczba osób zadowolonych ze spotkań przeprowadzonych przez LGD (19.4 animacja)	os.	0	80	Dane własne LGD	
w2.6		Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, JST, grupy defaworyzowane (określone w LSR), młodzież, turyści i inne, wykorzystujących lokalne zasoby przyrodnicze, kulturowe, historyczne, turystyczne, produkty lokalne (19.3 projekty współpracy)	szt.	0	2	Dane własne LGD	
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja)	Wskaźniki produktu			
				nazwa	Jednostk	Wartość	Źródło danych/sposób

			własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)		a miary	początkowa 2013 rok	końcowa 2023 rok	pomiaru
2.1.1	ODNOWA I ROZWÓJ WSI I MIAST	JST, instytucje kultury dla których organizatorem jest JST, NGO	KONKURS	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej lub kulturalnej	szt.	0	37	Dane od beneficjentów, dane LGD, UM, urzędów gmin
			PROJEKTY WSPÓŁPRACY	Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym projektów współpracy międzynarodowej	szt.	0	2	Dane własne LGD
2.1.2.	POPRAWA DOSTĘPNOŚCI KOMUNIKACYJNEJ	JST	KONKURS	Liczba operacji w zakresie infrastruktury drogowej w zakresie włączenia społecznego	szt.	0	13	Dane od beneficjentów
2.2.1	ZASOBY I TRADYCJE KULTUROWE	NGO, MSP, JST, mieszkańcy, grupy defaworyzowane	KONKURS	Liczba podmiotów działających w sferze kultury, które otrzymały wsparcie w ramach realizacji LSR	szt.	0	7	Dane od beneficjentów
			KONKURS/OPERACJA WŁASNA	Liczba szkoleń	szt.	0	6	Dane od beneficjentów
2.2.2	PROMOCJA WSPÓŁPRACA I AKTYWIZACJA	LGD, JST, NGO, przedsiębiorcy, grupy defaworyzowane ,młodzież, turyści, inne...	PROJEKT WSPÓŁPRACY	Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, JST, grupy defaworyzowane (określone w LSR), młodzież, turyści i inne, wykorzystujących lokalne zasoby przyrodnicze, kulturowe, historyczne, turystyczne, produkty lokalne	szt.	0	2	Dane od beneficjentów Dane własne LGD

2.3	Funkcjonowanie LGD	Osoby zaangażowane we wdrażanie LSR oraz	KOSZTY BIEŻĄCE	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	Szt.	0	50	Dane własne LGD
		beneficjenci i grupy defaworyzowane		Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	Szt.	0	25	Dane własne LGD
				Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	szt.	0	100	Dane własne LGD
2.4	Animacja społeczności lokalnej	Beneficjenci aplikujący o wsparcie w ramach operacji LSR min. grupy defaworyzowane	ANIMACJA	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	szt.	0	15	Dane własne LGD
SUMA (wskaźników produktu-liczba projektów)				62 sztuki				

Rozdział VI. Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru

Procedury wyboru i oceny operacji stanowią część Regulaminu Rady. Projekt Regulaminu był konsultowany w ramach LGD, ale również szerzej podczas konsultacji LSR z mieszkańcami obszaru. Podstawowym celem procedur wyboru i oceny jest stworzenie sprawnych mechanizmów oceny i wyboru operacji przez Radę, zgodnych z obowiązującymi przepisami i wykorzystującymi doświadczenia wyniesione z poprzedniego okresu funkcjonowania Rady w ramach PROW 2007-2013. Przyjęte procedury wyboru operacji zakładają, w szczególności:

- określono sposób organizacji naborów (tryb ogłaszania, czas trwania, miejsce składania wniosków),
- wybór operacji przez Radę, której skład odpowiada wymogom trójsektorowości, w składzie jest osoba młoda do 35 roku życia i kobieta,
- zastosowano mechanizmy gwarantujące utrzymanie zasady paritetów przy wyborze operacji dotyczących sektora publicznego i pojedynczych grup interesu, w tym celu wprowadzono rejestr interesów członków organu decyzyjnego,
- zapewniono, że wyniki oceny i wyboru operacji przez Radę będą podawane do publicznej wiadomości po zakończeniu pracy Rady wraz z protokołami, w których będą zawarte informacje o ewentualnych włączeniach z procesu decyzyjnego ze wskazaniem, których wniosków dotyczy,
- zastosowaniu mechanizmy gwarantujące wyłączenie członków Rady z oceny operacji w przypadku wystąpienia ich powiązań lub konfliktu interesów z wnioskodawcą zarówno na wniosek członka Rady oraz z uzasadnionych przyczyn na wniosek Przewodniczącego Rady,
- stosowanie transparentnych, obiektywnych, jasnych i nie zmienianych w trakcie naboru kryteriów ocen wniosków,
- określono szczegółowy sposób informowania o wynikach oceny i możliwości wniesienia protestu zapewniającą możliwość skutecznego protestu (warunki, sposób, termin),
- wprowadzono zasady ustalania przez Radę kwot wsparcia poszczególnych operacji
- przewidziano, wskazano i opisano sposób udostępniania procedur do wiadomości publicznej (wszystkie informacje będą na bieżąco zamieszczane na stronie LGD www.lgdziemiminskiej.pl),
- szczegółowo określono zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji (opisano: ocenę wniosków, dokumentowanie oceny, określono wzory dokumentów np. karta oceny zgodności z Programem, karta oceny operacji pod względem spełniania kryteriów wyboru, pod względem zgodności z LSR),
- opracowano procedury wyboru operacji własnych,

Procedury wyboru są zgodne z obowiązującymi przepisami dla RLKS, są niedyskryminujące i przejrzyste. Przewidują prowadzenie rejestru interesów członków organu decyzyjnego, pozwalającego na identyfikację charakteru powiązań z wnioskodawcami. Określają sposób i zasady postępowania Rady na wszystkich etapach oceny zgodności operacji z LSR i PROW 2014-2020 oraz ustalania list operacji wybranych, w tym rozstrzygnięcia o miejscu na liście gdy kilka operacji otrzymało jednakową liczbę punktów oraz w przypadku rozbieżnych ocen w ramach kryteriów, przewidziano że Przewodniczący Rady będzie czuwał nad poprawnością przeprowadzenia oceny. Do pomocy w pracach Rady przydziela się pracownika biura co ma odzwierciedlenie w Regulaminie Rady i w zakresie obowiązków pracowników.

Kryteria wyboru są ustalone zgodnie z wymogami określonymi w przepisach, posiadają metodologię, są mierzalne posiadają szczegółowy opis wskazujący wymagania i wyjaśniający sposób oceny, który nie budzi wątpliwości interpretacyjnych. Zatem posiadają dodatkowe definicje i opisy a sposób przyznawania wag nie budzi wątpliwości. Zasady ustalania lub zmiany kryteriów są przejrzyste. Przyjęte kryteria wyboru operacji promują innowacyjność, tworzenie miejsc pracy, większe od wymaganego zaangażowanie wkładu własnego wnioskodawcy, wpływ operacji na poprawę stanu środowiska oraz realizację celów i wskaźników LSR. **W LSR doprecyzowano pojęcie innowacyjności zdefiniowane w PROW 2014-2020. Przez innowacyjność rozumie się zastosowanie lub wprowadzenie nowych lub ulepszonych produktów, procesów (technologii), metod organizacji lub marketingu poprzez praktyczne wykorzystanie lokalnych zasobów charakterystycznych obszaru LSR (przyrodniczych, historycznych, kulturowych, społecznych). Innowacyjne może być ich nietypowe, niestandardowe wykorzystanie czy promocja.**

Punkty przyznawane są poza tym dla operacji zwiększających atrakcyjność turystyczną obszaru, wykorzystujących jego walory przyrodnicze (te zagadnienia, związane z lepszym wykorzystaniem potencjału turystycznego obszaru zostały szczególnie podniesione w diagnozie i analizie SWOT). **Premiowane też są operacje realizowane w miejscowościach**

zamieszkałych przez mniej niż 5 tys. mieszkańców. W kryteriach ocen większą liczbę punktów mogą otrzymać wnioski dobrze przygotowane, kompletne pod względem wymaganych załączników (eliminacja wniosków nieprzemyślanych, nie gotowych do realizacji). Kryteria zostały szczegółowo opisane, a na użytek niektórych z nich sformułowane zostały definicje kluczowych pojęć, np. innowacyjności lub grupy defaworyzowanej. W stosunku do kryteriów obowiązujących w poprzednim okresie programowania zwiększono udział kryteriów oceniających liczbę utworzonych miejsc pracy i innowacyjność. **W Regulaminie Rady opisano procedurę aktualizacji kryteriów wyboru operacji i ich konsultacji z mieszkańcami. Zmiany będą dokonywane na podstawie wniosków członków składanych do Zarządu LGD a także na podstawie wyników ewaluacji LSR dokonywanych zgodnie z przyjętym planem ewaluacji.** Regulamin obejmuje również procedurę ogłaszania naboru wniosków. Niezależnie od Regulaminu Rady opracowano procedurę aktualizacji LSR. Na obecnym etapie programowania LSR nie zakłada realizacji projektów grantowych zakłada natomiast możliwość realizacji operacji własnych. Na podstawie wstępnych porozumień z innymi lokalnymi grupami działania przewidziana jest realizacja kilku projektów współpracy, które będą kontynuacją dobrej współpracy z poprzedniego okresu programowania.

Operacja aby mogła zostać wybrana do dofinansowania musi uzyskać minimum 40% punktów wymaganych dla danego zakresu tematycznego.

Rozdział VII. Plan działania

Plan działania zakłada realizację LSR w trzech etapach : Etap I – od drugiej połowy 2016 do końca 2018 roku, Etap II – od początku 2019 do końca 2020 roku oraz Etap III – od początku 2021 roku do końca 2023 roku. Podział na poszczególne etapy wynika z wymogów unijnych nowej perspektywy finansowej na lata 2014-2020, wyznaczenie celów pośrednich na 2018 r. i celów końcowych na 2023 r. i powiązanie wyników z finansowymi karami i nagrodami (tzw. ramy wykonania). Szczegółowa informacja o planie działania LSR obejmująca harmonogram osiągnięcia poszczególnych wskaźników LSR znajduje się w tabeli Plan działania stanowiącej załącznik do LSR. Etapy wdrożenia LSR będą podobne co do sposobu, sekwencji i intensywności działań, wzajemnie ze sobą powiązanych. Każdy z tych etapów będzie rozpoczynał się realizacją działań szkoleniowych i doradczych umożliwiających przyszłym wnioskodawcom zdobycie wiedzy niezbędnej do przygotowania dobrych wniosków. Przewiduję się zwiększoną intensywnością w I etapie wdrożenia LSR. W kolejnych etapach wydatkowanie środków LGD następować będzie sukcesywnie. Planuje się osiągnięcie poziomu, co najmniej 50% każdego ze wskaźników produktu, który został przewidziany do realizacji w latach 2016 – 2018. Zwiększone wydatkowanie środków w dwóch ostatnich etapach wynika ze specyfiki działania LGD gdzie w pierwszej kolejności realizowane będą zintensyfikowane działania aktywizujące i informacyjne LSR. Wzrost wydatkowania środków będzie wprost oddziaływać na wskaźniki LSR. Odsetek projektów rozliczonych powodować będzie poprawę wykonania założonych wskaźników zarówno na poziomie przedsięwzięć jak i celów szczegółowych. Harmonogram osiągnięcia poszczególnych wskaźników produktu oraz realizacji budżetu LSR jest ustalony racjonalnie. Przedsięwzięciom przypisano im wskaźniki adekwatne do typu przedsięwzięć oraz do zakresu planowanego wsparcia, których osiągnięcie dla odpowiednich celów bezpośrednio zapewniają kryteria wyboru. **Cele i przedsięwzięcia LSR są zgodne z trzema celami przekrojowymi PROW 2014-2020 tj. ochrona środowiska, przeciwdziałanie zmianom klimatu oraz innowacyjność która jest dodatkowo premiowana w kryteriach wyboru.**

Rozdział VIII. Budżet LSR

W ramach programowania LSR określono planowany budżet na poszczególne zakresy wsparcia tj. realizację LSR, współpracę, koszty bieżące i aktywizację. Kwoty wsparcia finansowego zaplanowane w budżecie LSR nie przekraczają kwot na LSR określonych w załączniku nr 6 do Regulaminu konkursu, *Sposób ustalania wysokości dostępnych środków przeznaczonych na realizację LSR.* **Maksymalne kwoty środków działania LEADER przewidziane na poddziałanie 19.2 PROW w odniesieniu do LSR wyniosą 13 000 000 zł.** Zgodnie z wymogami PROW 2014-2020, 50% budżetu LSR przeznaczanego na realizację poddziałania 19.2 „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” w ramach PROW przeznaczone jest na przedsięwzięcia związane z tworzeniem lub utrzymaniem miejsc pracy. Maksymalna kwota środków działania LEADER przewidziana na poddziałanie 19.3 PROW, która została uwzględniona w LSR na etapie wyboru LSR stanowi równowartość 2% kwoty przewidzianej na **poddziałanie 19.2, czyli 260 000 zł,** jednak gdy będzie taka możliwość LGD będzie wnioskowało o

podniesienie progę do 5 % czyli do kwoty 650 000 zł.. Budżet na funkcjonowanie i aktywizację w ramach poddziałania 19.4 PROW w obecnym okresie programowania to 21% kwoty na działanie 19.2 czyli 2 650 000,00 zł. Szczegółowy podział budżetu przedstawiony został w Załączniku 4 - Budżet LSR w podziale na poszczególne fundusze EFSI i zakresy wsparcia.

LGD wyznaczyła zasady premiowania projektów w których wkład własny wnioskodawcy przekracza intensywność pomocy określoną w poszczególnych programach. W ramach projektów własnych LGD przewiduje większy udział środków własnych niż wynikający z przepisów dotyczących poszczególnych programów.

Rozdział IX. Plan komunikacji

Plan komunikacji znajdujący się w załączniku do LSR posłuży wspieraniu realizacji celów LSR poprzez zachęcenie potencjalnych beneficjentów i mieszkańców obszaru LGD do korzystania ze środków wsparcia na rzecz realizacji lokalnych strategii rozwoju kierowanych przez społeczność lokalną. Działania informacyjno-promocyjne spójne są ze *Strategią komunikacji PROW 2014-2020* opracowaną przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Celami szczegółowymi Planu komunikacji są:

- 1) Informowanie i wsparcie beneficjentów w zakresie pozyskiwania środków w ramach LSR oraz doradztwo w procesie realizacji projektów
- 2) Integracja i aktywizacja społeczności lokalnej z uwzględnieniem jej trójsektorowości
- 3) Budowanie pozytywnego wizerunku LSR wśród mieszkańców obszaru poprzez informowanie ich o możliwościach dofinansowania oraz o już zrealizowanych w ramach lokalnej strategii projektach i bezpośrednich korzyściach wynikających z ich realizacji, pozyskanie informacji od lokalnej społeczności o skuteczności środków przekazu i działań komunikacyjnych oraz kierunkach realizacji LSR.

Plan komunikacji skierowany jest do wszystkich grup społecznych zamieszkujących obszar LSR. Szczególne narzędzia komunikacji przewidziano dla zidentyfikowanych grup docelowych interwencji, w tym grup defaworyzowanych.

Rozdział X. Zintegrowanie

W ramach procesu programowania LSR analizie poddano mechanizmy i narzędzia służące zapewnianiu koordynacji komplementarności LSR²² z innymi interwencjami finansowanymi w ramach funduszy unijnych oraz innych środków wsparcia zewnętrznego. Wskazano również przykłady celów szczegółowych i przedsięwzięć LSR komplementarnych z innymi inicjatywami realizowanymi z innych funduszy europejskich, a także zdiagnozowano efekty synergii w poszczególnych obszarach wsparcia. Kwestia komplementarności stanowi jedną z kluczowych zasad realizacji polityki wspólnotowej UE. **Komplementarność LSR będzie realizowana na dwóch etapach, na etapie programowania oraz wdrażania strategii. Na etapie programowania komplementarność została zapewniona przy tworzeniu LSR i określaniu zakresu tematycznego przedsięwzięć.** LSR jest spójna z poszczególnymi dokumentacjami strategicznymi dla obszaru działania LGD na poziomie gminy członkowskich LGD, województwa mazowieckiego, RPO WM 2014-2020 oraz dokumentów strategicznych sporządzanych przez instytucje zajmujące się pomocą społeczną i bezrobociem.

TABELA 5 ZGODNOŚĆ CELÓW Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI INNYCH SZCZEBLI

Dokumenty strategiczne dla obszaru LSR	Cele ogólne Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia LGD Ziemi Mińskiej na lata 2014-2020	
	CEL OGÓLNY 1. Konkurencyjność gospodarki i tworzenie miejsc pracy	CEL OGÓLNY 2. Wysoka jakość życia wzmacniająca związek mieszkańców z miejscem zamieszkania
Strategia Rozwoju Województwa	Cel rozwojowy Wzrost konkurencyjności regionu poprzez	Cel rozwojowy Poprawa jakości życia oraz wykorzystanie kapitału ludzkiego

²² Komplementarność będzie tutaj rozumiana jako wzajemne uzupełnianie się polityk, programów, działań i projektów. Brak komplementarności może powodować nakładanie się interwencji i marnotrawstwo środków publicznych (komplementarność negatywna), natomiast uzupełnianie się interwencji - pozytywny efekt synergii.

Mazowieckiego do 2030 roku Innowacyjne Mazowsze	rozwój działalności gospodarczej oraz transfer i wykorzystanie nowych technologii	i społecznego do tworzenia nowoczesnej gospodarki
Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do Roku 2020 (aktualizacja)	Cel strategiczny – Poprawa spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej regionu w warunkach zrównoważonego rozwoju	Cel strategiczny – Poprawa spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej regionu w warunkach zrównoważonego rozwoju
Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego 2014-2020	Oś priorytetowa IX Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem	Oś priorytetowa VI Jakość życia
Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych dla Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego 2014-2020+	Cel 2. Rozwój sieci powiązań gospodarczych, kierunki działań: 2.1. Promocja gospodarcza; 2.3. Kapitał ludzki.	Cel 3. Poprawa jakości przestrzeni, kierunki działań: 3.1. Powiązania komunikacyjne; 3.2. Środowisko przyrodnicze i kulturowe.
Strategia Rozwoju Lokalnego Powiatu Mińskiego na lata 2008-2020	Cel strategiczny nr 1 Zwiększenie efektywności lokalnej gospodarki	Cel strategiczny nr 3 Poprawa jakości kapitału ludzkiego i społecznego w powiecie
Strategia Rozwoju Gminy Ceglów na lata 2015-2023	Cel strategiczny 4. Aktywizacja społeczności lokalnych i aktywne rozwiązywanie problemów społecznych	Cel strategiczny 1. Zwiększanie atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej Gminy oraz rozwój innowacyjnej gospodarki przy zachowaniu walorów przyrodniczych
Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Dębe Wielkie na lata 2006-2015	Cel operacyjny 2. Łagodzenie skutków bezrobocia i podejmowanie działań profilaktycznych	Cel operacyjny 4. Rozszerzenie działań skierowanych w stronę osób starszych i niepełnosprawnych.
Strategia zrównoważonego rozwoju gminy Dobrze do 2020 roku	Cel operacyjny: Organizacyjne i finansowe wsparcie rozwoju przedsiębiorczości i innowacji Cel operacyjny: Rozwój turystyki	Cel operacyjny: Prowadzenie działań stymulujących i wspierających ponadgminne inwestycje transportowe Cel operacyjny: Poprawa standardu gminnego układu drogowego Cel operacyjny: Promocja Gminy
Strategia Zrównoważonego Rozwoju Miasta i Gminy Halinów do 2020 roku	Strategiczny cel rozwoju. Strefa gospodarcza: Tworzenie jak najlepszych warunków dla trwałego rozwoju gospodarki lokalnej	Strategiczny cel rozwoju. Strefa społeczna i transportu: Stała poprawa jakości świadczonych usług społecznych i rozwój infrastruktury transportowej
Strategia rozwoju gminy Jakubów na lata 2014-2024	Cel operacyjny 1: Korzystne warunki do kształtowania gospodarki lokalnej	Cel operacyjny 3: Wysoka jakość życia mieszkańców
Strategia Rozwoju Gminy Latowicz na lata 2015-2025	Cel strategiczny 1. Kierunki rozwoju biznesowego	Cel strategiczny 2. Poprawa stanu infrastruktury technicznej Cel strategiczny 3. Budowa lokalnego społeczeństwa obywatelskiego
Strategia Rozwoju Gminy	Cel strategiczny 3: Budowa	Cel strategiczny 5: Rozwój korzystnych

Mińsk Mazowiecki na lata 2015-2025	społeczeństwa obywatelskiego, aktywizacja społeczności lokalnych, aktywne rozwiązywanie problemów społecznych	infrastrukturalnych, instytucjonalnych i gospodarczych powiązań z otoczeniem metropolitalnym
Strategia Rozwoju Gminy Mrozy na lata 2015 - 2021	Cel strategiczny 3: Rozwój kapitału ludzkiego opartego na wiedzy Cel strategiczny 5: Rozwój lokalnej przedsiębiorczości i wzmocnienie znaczenia inwestycyjnego Gminy Mrozy	Cel strategiczny 2: Poprawa warunków życia mieszkańców
Strategia rozwoju Gminy Stanisławów na lata 2015 - 2025	Cel strategiczny nr 3. Zwiększenie liczby i jakości miejsc pracy oraz inwestycji mieszkaniowych na obszarze gminy	Cel strategiczny nr 1. Poprawa jakości życia mieszkańców gminy poprzez podniesienie standardów cywilizacyjnych w obszarze infrastruktury technicznej i usług użyteczności publicznej Cel strategiczny nr 4. Rozwój usług społecznych oraz integracja mieszkańców gminy
Strategia Zrównoważonego rozwoju miasta Sulejówek do 2015 roku	Program strategiczny 1: Gospodarka lokalna, współpraca z otoczeniem i promocja miasta	Program strategiczny 3: Ochrona środowiska przyrodniczego

Źródło: Opracowanie własne

Przywołane tu zapisy jednoznacznie potwierdzają pełną spójność celów zaproponowanych w LSR z wszystkimi analizowanymi programami rozwoju zarówno na szczeblu wojewódzkim jak i lokalnym. Cele szczegółowe w ramach, których realizowane są przedsięwzięcia w sposób spójny i kompleksowy odpowiadają na potrzeby różnych sektorów i partnerów wskazanych w analizie SWOT. Na etapie programowania LSR stwierdzono występowanie komplementarności międzyprogramowej z programami finansowanymi ze środków UE: PROW 2014-2020, RPO WM 2014-2020, PO WER 2014-2020 oraz ze środków krajowych: PFRON, Programy MKiDN, FIO 2014-2020. Specyfiką beneficjentów operacji dostępnych w ramach *Celu 1. LSR Konkurencyjność gospodarki i tworzenie miejsc pracy* będzie możliwość wsparcia z innych osi priorytetowych PROW 2014-2020 mających na celu podniesienie przedsiębiorczości mieszkańców terenów wiejskich oferowanych przez ARiMR. Wysokie premie mogą uzyskać rozpoczynający działalność pozarolniczą, rozwijający usługi rolnicze, stawiający na przetwórstwo i marketing produktów rolniczych. Środki te będą komplementarne z przewidzianym w LSR działaniem *Premia na rozpoczęcie działalności gospodarczej na obszarach wiejskich*. W ramach RPO WM 2014-2020, Oś priorytetowa IX. Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem, Priorytet inwestycyjny 9i: Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie możliwe będzie również pozyskanie środków wsparcia zatrudnienia. Efektem realizacji wsparcia w ramach RPO WM 2014-2020 w ramach ww. priorytetu inwestycyjnego będzie integracja osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym ukierunkowana na aktywizację społeczno-zawodową oraz wsparcie rodzin wielodzietnych, ubogich rodzin z dziećmi, rodzin z osobami starszymi, rodzin z osobami niepełnosprawnymi oraz rodzin z innymi osobami zależnymi i rodziców samotnie wychowujących dzieci. Realizacja działań komplementarnych do działań realizowanych w ramach *celu ogólnego LSR 1*, przyczyni się do wzrostu kompetencji społecznych, zawodowych, samodzielności i samoorganizacji ww. grup społecznych. Operacje realizowane ze środków będących w dyspozycji LGD będą również komplementarne do wsparcia dostępnego ze środków krajowych PO WER 2014-2020, w szczególności wsparcia indywidualnej i kompleksowej aktywizacji zawodowo-edukacyjnej osób młodych (bezrobotnych, biernych zawodowo oraz poszukujących pracy, w tym w szczególności osób niezarejestrowanych w urzędzie pracy). Komplementarność LSR na etapie wdrażania przyczyni się

do rozwoju gmin członkowskich oraz organizacji pozarządowych, które są grupami docelowymi działań w *Celu ogólnym LSR 2. Wysoka jakość życia wzmacniająca związek mieszkańców z miejscem zamieszkania*. Beneficjenci realizujący operacje w ramach LSR będą mogli pozyskać komplementarne środki wsparcia na działania infrastrukturalne z PROW 2014-2020, działania Podstawowe usług i odnowa wsi oraz RPO WM 2014-2020, Oś priorytetowa V. Gospodarka przyjazna środowisku. Komplementarne wsparcie dla gmin w obszarze dziedzictwa dostępne będzie w PROW 2014-2020 *działaniu Podstawowe usługi i odnowa miejscowości na obszarach wiejskich*. Gmina będzie mogła otrzymać pomoc w dwóch obszarach: na *Inwestycje w obiekty pełniące funkcje kulturalne oraz kształtowanie przestrzeni publicznej* oraz na *Ochronę zabytków i budownictwa tradycyjnego* - w wysokości maksymalnie do 500 tys. zł na każde z działań. Organizacje pozarządowe realizujące operacje w ramach LSR będą mogły komplementarnie korzystać ze środków PO FIO 2014-2020. Szczególną zaletą FIO jest prefinansowanie realizowanych zadań. Pozwala to projektodawcom, którzy dysponują niewielką ilością środków, na realizację zadania bezpośrednio po rozstrzygnięciu konkursu, bez potrzeby uprzedniego tworzenia rezerw finansowych. W ramach każdego z priorytetów możliwa jest realizacja projektów w obszarze zarządzania dziedzictwem kulturowym, polityki społecznej czy aktywizacji mieszkańców.

Efekty dotychczas podejmowanych przedsięwzięć już są pozytywnie oceniane przez JST oraz organizacje pozarządowe realizujące projekty w okresie programowania 2007-2013. LGD będzie kontynuować realizowane działania w okresie 2007-2013 poprzez pobudzanie i wspieranie nie tylko inicjatywy obywatelskich, ale przede wszystkim te związane z działalnością gospodarczą, rozwojem infrastruktury i tworzeniem miejsc pracy. Łagodzenie skutków bezrobocia oraz wspomaganie tworzenia miejsc pracy i aktywności zawodowej jest nierozdzielnie związane z realizacją LSR. W ten sposób szczególnie przekazywana będzie informacja o naborach tematycznych w obszarze promocji i rozwoju przedsiębiorczości na obszarze LSR. **Komplementarność i zintegrowanie z projektami finansowanymi z innych programów zostanie zapewniona na etapie wyboru projektów.** Jednym z kryteriów wyboru projektów będzie komplementarność międzyprogramowa i przyznawane będą dodatkowe punkty za wykazanie tego rodzaju komplementarności. **Istotnym elementem w zakresie zapewniania komplementarności jest jej promowanie oraz zwiększanie świadomości jej wagi wśród wnioskodawców i beneficjentów.** W celu zwiększenia efektywności istniejącego systemu instytucjonalnego zapewniono narzędzia wsparcia komplementarności i zintegrowania na etapie wdrożenia LSR. W zakresie kompetencji pracowników biura LGD odpowiedzialnych za doradztwo wprowadzono zakres planowania, stosowania i zapewnianie komplementarności poszczególnych operacji, które będą mogły uzyskać wsparcie środków dostępnych w LSR. Pracownicy biura LGD będą zbierać i aktualizować informacje o dostępnych środkach pomocowych komplementarnych do LSR w celu zwiększenia efektywności zintegrowania wsparcia. Jednym z zadań biura LGD znajdzie się planowanie i monitorowanie komplementarności.

Rozdział XI. Monitoring i ewaluacja

Funkcjonowanie LGD będzie monitorowane i poddawane ewaluacji w celu stałego podnoszenia jakości i efektywności działań. Ocena realizacji LSR polegać będzie na badaniu przyczyn rozbieżności pomiędzy zaplanowanymi a rzeczywistymi efektami z jednoczesnym płynnym wprowadzaniem zmian, które mają na celu dostosowanie planu do określonych wymagań, zmieniających się potrzeb obszaru LSR i warunków zewnętrznych. Wprowadzenie systemu monitoringu (oraz powiązanego z nim systemu ewaluacji) pozwoli wyeliminować w dużym stopniu problem dezaktualizacji założeń i celów LSR wynikającej ze zmieniających się zmian prawodawstwa oraz innych warunków i okoliczności mogących wpłynąć na zasadność podejmowanych działań przez beneficjentów operacji LSR. Zlecenie ewaluacji „na zewnątrz” nie oznacza wcale, że ewaluatorzy izolują się całkowicie od badanej instytucji, jak to ma miejsce w pozytywistycznym paradygmacie badań naukowych. Dobrą praktyką badań jest ciągły dialog i partycypacyjne podejście w relacji badacz – badani²³. Ryzykiem związanym ze zlecaniem badań ewaluacyjnych zewnętrznym podmiotom może być niezajomość przez ewaluatora specyfiki przedmiotu badania, co wymaga większego nakładu czasu na kontakty i współpracę między zamawiającym a wykonawcą. Monitoring ewaluacji będzie prowadzony w trakcie realizacji danej interwencji, której dotyczy. W przypadku ewaluacji kwestia ta jest bardziej

²³ J. Górniak, S. Mazur Analiza polityk publicznych i programowanie w obszarze strategii rozwoju, [w:] Górniak J., Mazur S. (red.), Zarządzanie strategiczne rozwojem, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012

skomplikowana – badania są wykonywane zarówno w jej trakcie (ewaluacje bieżące – on-going, mid-term), jak również po jej formalnym zakończeniu (ex-post). Przedstawiona w niniejszym załączniku lista tematów badań ewaluacyjnych może zostać rozszerzona lub zmodyfikowana w razie potrzeby. W ramach zadań ewaluacyjnych wskazano elementy funkcjonowania LGD podlegające ewaluacji, elementy wdrażania LSR podlegające ewaluacji, elementów podlegających monitorowaniu, kryteria, na podstawie których będzie przeprowadzana ewaluacja on going i ex post funkcjonowania LGD i realizacji LSR, określono czas, sposób i okres objętego pomiarem, określono minimalne wartości wskaźników, których nieosiągnięcie oznaczać będzie nieprawidłową realizację LSR lub funkcjonowanie LGD. Plan ewaluacji znajdujący się w Załączniku do LSR posłuży wdrożeniu systematycznych badań realizacji przyjętych celów LSR. Realizacja ewaluacji posłuży do usprawnienia, rozwoju oraz lepszego rozumienia realizowanych przez jednostkę działań. Planuje się powołanie zespołu ds. ewaluacji i monitoringu. Plan ewaluacji przewiduje realizację Ewaluacji on-going oraz ex-post LSR. Celami szczegółowymi planowanej ewaluacji on-going będą:

- Ocena wyników LSR (tj. produktów i rezultatów) oraz identyfikacja czynników sukcesu lub ryzyk osiągnięcia skwantyfikowanych celów.
- Ocena systemu zarządzania i wdrażania programu – tzn. sprawności przepływu informacji, dokumentów, środków finansowych i realizacji zadań oraz identyfikacja barier prawnych i administracyjnych wdrażania LSR.
- Ocena, czy warunki zewnętrzne wdrażania LSR się zmieniły (np. aktualność programu względem zmieniającej się sytuacji społeczno-gospodarczej, strategii wspólnotowych, polityk krajowych, kontekstu prawnego, diagnozy potrzeb *etc.*) i czy w tym kontekście cele LSR pozostają aktualne.
- Ocena wpływu i użyteczności zakończonych działań, tj. ocena zadań zakończonych w ewaluowanym okresie w ramach poszczególnych celów operacyjnych LSR do 2020 roku.

Ewaluacja ex-post zaplanowana została zgodnie z zasadą n+2, na I kwartał 2023 roku. Celami szczegółowymi planowanej ewaluacji ex-post będą:

- Ocena stopnia osiągnięcia celów szczegółowych;
- Wskazanie stopnia zaspokojenia potrzeb w poszczególnych przedsięwzięciach objętych wsparciem LSR;
- Wskazanie potrzeb, które nadal wymagają wsparcia w poszczególnych celach LSR;

Rozdział XII. Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko

Przepisy ustawy z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. 2013. 1235 z późn. zm.) określają jakie dokumenty wymagają przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, w przedmiotowej sprawie są to dokumenty określone w art. 46. pkt 1 ustawy.

Przeprowadzono analizę zapisów LSR pod kątem spełnienia kryteriów kwalifikujących ją do poddania ocenie oddziaływania na środowisko. Stwierdzono, iż analiza nie jest wymagana, w związku z tym zwrócono się dnia 30.10.2015 r. z pismem nr LDz. 881/2015 do RDOŚ oraz pismem z dnia 8.12.2015 r. nr Ldz. 892/2015 do PPIS w Mińsku Maz. o uzgodnienie odstąpienia od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

W dniu 25 listopada 2015r. pismem znak:WOOŚ-I.410.823.2015.ARM uzyskano zgodę RDOŚ na odstąpienie od przeprowadzenia OOS dla projektu LSR. Natomiast w dniu 16 grudnia 2015 r. uzyskano decyzję PP Inspektoratu Sanitarnego w Mińsku Mazowieckim znak: ZN.4510.71.2015 o braku konieczności przeprowadzenia odrębnej procedury strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla LSR.

Za pozytywnym rozpatrzeniem wniosków o uzgodnienie o odstąpieniu od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko przemawiają następujące fakty *Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku - Innowacyjne Mazowsze* – poddana została procedurze strategicznej oceny oddziaływania na środowisko z opinią RDOŚ i PWIS; PROW 2014-2020, również został poddany procedurze strategicznej oceny oddziaływania na środowisko z opiniowaniem przez RDOŚ i PWIS. Niniejsza Lokalna Strategia Rozwoju przygotowana według instrumentu RLKS w okresie programowania 2014-2020, jest uszczegółowieniem powyższych dokumentów dla określonych obszarów.

Wykaz wykorzystanej literatury

Zgodnie z oczekiwaniami wskazanymi w *Poradniku w ramach pracy nad LSR* analizie poddane została grupa dokumentów: akty prawne i legislacja unijna i krajowa, dokumenty programowe, dokumenty strategiczne, wytyczne, opracowania naukowe oraz ewaluacje i raporty dotyczące przedmiotu działania LSR i wdrożenia LSR:

Akty prawne:

- 1) Rozporządzenie (WE) 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013, str. 320)
- 2) Rozporządzenie (WE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 (Dz.U. L 347 z 20.12.2013, str. 487)
- 3) ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz.U. z 2015 r. poz. 378)
- 4) Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. z 2015 r. poz. 349)
- 5) Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz.U. z 2015 r. poz. 1570)
- 6) Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 19 października 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz.U. z 2015 r. Poz. 1839)
- 7) Ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020 (Dz.U. poz. 1146 oraz z 2015 r. poz. 378)
- 8) Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. 2009 nr 157 poz. 1240 późn. zm.)
- 9) Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2013 r., poz. 1235 ze zm.)

Dokumenty programowe:

- 1) Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, decyzja KE z dnia 12 grudnia 2014 r. nr C(2014) 9783
- 2) Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020, Warszawa, luty 2015 r.
- 3) Programowanie perspektywy finansowej 2014 -2020 - Umowa Partnerstwa, decyzja KE nr C(2014) 3517 w sprawie zatwierdzenia niektórych elementów Umowy Partnerstwa na lata 2014–2020

Dokumenty strategiczne:

- 1) Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku, Innowacyjne Mazowsze, Załącznik do Uchwały nr 158/13 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 28 października 2013 r.
- 2) Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych dla Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego 2014-2020+, *projekt*
- 3) Strategia Rozwoju Lokalnego Powiatu Mińskiego na lata 2008-2020, Mińsk Mazowiecki, 2008 r.
- 4) Strategia Rozwoju Gminy Ceglów na lata 2015-2023, Ceglów 2015
- 5) Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Dębe Wielkie na lata 2006-2015, Dębe Wielkie 2006
- 6) Strategia zrównoważonego rozwoju gminy Dobrze do 2020 roku, Dobrze 2007
- 7) Strategia Zrównoważonego Rozwoju Miasta i Gminy Halinów do 2020 roku, Halinów 2004
- 8) Strategia rozwoju gminy Jakubów na lata 2014-2024, Jakubów 2014
- 9) Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Kałuszyn na lata 2008 – 2015, Kałuszyn 2008
- 10) Strategia Rozwoju Gminy Latowicz na lata 2015-2025. Latowicz 2015
- 11) Strategia Rozwoju Gminy Mińsk Mazowiecki na lata 2015-2025, Mińsk Mazowiecki 2015
- 12) Strategia Rozwoju Gminy Mrozy na lata 2015 - 2021, Mrozy 2015
- 13) Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Siennica, Siennica 2013
- 14) Strategia rozwoju Gminy Stanisławów na lata 2015 -2025, Stanisławów 2015
- 15) Strategia Zrównoważonego rozwoju miasta Sulejówek do 2015 roku, Sulejówek 2004

Wytyczne:

- 1) Wspólne Wytyczne Dyrekcji Generalnych Komisji Europejskiej, AGRI, EMPL, MARE i REGIO, na temat rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych. Wytyczne dla państw członkowskich i instytucji zarządzających programami. Wytyczne dla beneficjentów, Wersja 2: sierpień 2014
- 2) Zasady realizacji instrumentu Rozwój lokalny kierowany przez społeczność w Polsce, MIR, Warszawa 2014

- 3) Poradnik dla lokalnych grup działania w zakresie opracowania lokalnych strategii rozwoju na lata 2014-2020. Materiał zredagowany w Departamencie Rozwoju Obszarów Wiejskich Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi na podstawie wyników prac Zespołu Roboczego ds. Opracowania Zakresu Lokalnych Strategii Rozwoju przy Grupie tematycznej ds. Podejścia Leader, Wydanie III uzupełnione i zaktualizowane, Warszawa 2015
- 4) Regulamin konkursu na wybór strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność, MRiRW, Warszawa 2015

Raporty i analizy:

- 1) Raport z badania ewaluacyjnego Lokalnej Strategii Rozwoju LGD Ziemi Mińskiej, BIOSTAT, Warszawa 2012
- 2) Badanie współpracy JST z NGO w obszarze wspierania i rozwoju przedsiębiorczości Raport końcowy. Laboratorium Badań Społecznych Sp. z o. o., Warszawa 2015
- 3) Działara-Rzucidło K. Wis-Bielewicz J. Przygotowanie modelowego programu rozwoju przedsiębiorczości w powiecie mińskim-diagnoza rynku pracy, Warszawa 2015
- 4) Diagnoza gospodarcza i otoczenia zewnętrznego dla powiatu mińskiego. Analiza wykonana w ramach projektu POKL pn. „Przygotowanie modelowego programu rozwoju przedsiębiorczości w powiecie mińskim” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Instytut Dyplomacji, Olsztyn 2015
- 5) Program możliwości wykorzystania odnawialnych źródeł energii dla województwa mazowieckiego, Samorząd Województwa Mazowieckiego, Warszawa 2006
- 6) Miedziński M., Koncentracja ruchu turystycznego w Polsce w latach 2011 i 2012 z uwzględnieniem nadmorskiego regionu turystycznego, Słupskie Prace Geograficzne 10/2013, Słupsk 2013
- 7) Bilans potrzeb w zakresie pomocy społecznej na 2011 rok dla województwa mazowieckiego, Mazowieckie Centrum Pomocy Społecznej, Warszawa 2011
- 8) Krawczykowska K. Dziedzictwo kulturowe Mazowsza: problemy społeczne, promocja i informacja, MAZOWSZE Studia Regionalne nr 7/2011
- 9) Stan aktualności studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin w województwie mazowieckim, Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego w Warszawie, Warszawa 2015.

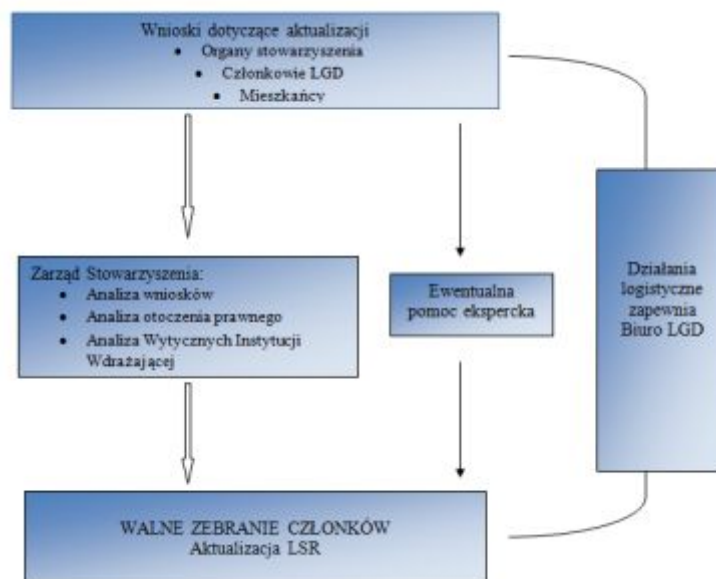
Tak jak wykazano na wstępie, w toku partycypacyjnego procesu tworzenia LSR analizie poddano dokumenty różnego rodzaju: dokumenty programowe i strategiczne, ewaluacje, opracowania, raporty, sprawozdania oraz literaturę fachową. Analiza danych będzie kontynuowana na etapie wdrożenia LSR.

Załączniki

Załącznik 1 - Procedura aktualizacji LSR

Celem procedury jest sformalizowanie procesu dokonywanie korekt w LSR, by zapewnić jak najszerszy udział partnerów LGD i wszystkich mieszkańców obszaru oraz dostosowanie zapisów LSR do wymogów prawnych, aktualizacji danych dotyczących obszaru, korekta zapisów wynikająca z ewaluacji. Proces wdrażania i aktualizacji odbywa się z jak najszerszym udziałem partnerów LGD i wszystkich mieszkańców obszaru. Wszystkie działania LGD dotyczące wdrażania LSR są jawne. LGD monitoruje na bieżąco wdrażanie LSR. Aktualizacja LSR nie powinna być dokonywane częściej niż raz w roku na Walnym Zebraniu Członków, ale dopuszcza się nadzwyczajne okoliczności wprowadzania dodatkowych korekt. Wsparcie administracyjne związane z aktualizacją LSR zapewnia biuro LGD. Niezależnie od działań inicjowanych przez LGD LSR podlega aktualizacji każdorazowo w celu dostosowania do Wytycznych IZ wydawanymi w celu zapewnienia zgodności sposobu realizacji LSR z przepisami UE w zakresie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność, a także w celu zapewnienia jednolitego i prawidłowego wykonywania przez LGD zadań związanych z realizacją LSR określonych w tych przepisach oraz w przepisach o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności. Wnioski w sprawie zmian zapisów w LSR mogą zgłaszać: członkowie LGD, organy Stowarzyszenia oraz mieszkańcy obszaru na terenie którego realizowana jest LSR. Zgłaszanie wniosków jest sformalizowane. Przyjmowane jest na formularzu - dostępnym na stronie internetowej oraz w biurze LGD. Wnioski w sprawie aktualizacji LSR rozpatrywane są przez Zarząd LGD nie później niż w kwartale w którym zostały zgłoszone. Zarząd dokonuje potrzebnych analiz do wprowadzania zmian w LSR. Analizy te wykonywane są na bieżąco w ramach ciągłego monitoringu: analizy zgłaszanych do LGD wniosków, analizy otoczenia prawnego związanego z funkcjonowaniem LGD i wdrażaniem LSR oraz analizy uchwał organów Stowarzyszenia wnioskujących o zmiany, korzystając przy tym w razie szczególnie skomplikowanych spraw z zewnętrznego wsparcia eksperckiego. Zmiana LSR w wyniku procedury aktualizacji LSR odbywa się w trybie określonym w Statucie LGD. Schemat procedury aktualizacji LSR przedstawia poniższy rysunek.

WYKRES 14 SCHEMAT PROCEDURY AKTUALIZACJI LSR

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik 2 - Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu

Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu

Niniejsze procedury wskazują m.in.: elementy funkcjonowania LGD, które będą podlegać ewaluacji, elementy wdrażania LSR, które będą podlegać ewaluacji, elementy, które LGD zamierza monitorować, kryteria, na podstawie których będzie przeprowadzana ewaluacja funkcjonowania LGD i realizacji LSR oraz czas, sposób i okres objęty pomiarem. Plan ewaluacji posłuży wdrożeniu systematycznych badań wartości oraz cech niniejszej LSR z punktu widzenia przyjętych kryteriów. Realizacja ewaluacji posłuży do usprawnienia, rozwoju oraz lepszego rozumienia realizowanych przez jednostkę działań. Głównym celem ewaluacji będzie ocena rzeczywistych i spodziewanych efektów realizacji zaproponowanej interwencji publicznej. Ewaluacja udzieli odpowiedzi na pytanie: czy zaplanowane działania przyniosły efekty? Plan ewaluacyjny zapewni realizację badań, które posłużą podniesieniu jakości i efektywności działań. Plan zakłada realizację dwóch kompleksowych badań ewaluacyjnych: ewaluacji on-going oraz ewaluacji ex-post.

Ewaluacja on-going LSR

Wyniki badania ewaluacyjnego będą miały dostarczyć informacji dotyczących skuteczności, efektywności oraz trwałości produktów i rezultatów realizacji LSR zgodnie z jej założeniami wynikającymi z zapisów przedmiotowego dokumentu z uwzględnieniem optymalności procesu wdrażania Strategii. Biorąc pod uwagę horyzont ewaluowanego dokumentu - rok 2020 – ewaluacja mid-term LSR powinna również pełnić funkcję weryfikacji i aktualizacji zarówno analizy SWOT, celów, zadań, jak i operacjonalizacji celów wraz z propozycją i prognozą mierników ich osiągnięcia na koniec 2020 roku. Zakłada się, że ewaluacja on-going powinna zostać przeprowadzona w połowie perspektywy planistycznej, a zatem w I kwartale 2018 roku. Celami szczegółowymi planowanej ewaluacji on-going będą:

- 1) Ocena wyników LSR (tj. produktów i rezultatów) oraz identyfikacja czynników sukcesu lub ryzyk osiągnięcia skwantyfikowanych celów.
- 2) Ocena systemu zarządzania i wdrażania programu – tzn. sprawności przepływu informacji, dokumentów, środków finansowych i realizacji zadań oraz identyfikacja barier prawnych i administracyjnych wdrażania LSR.
- 3) Ocena, czy warunki zewnętrzne wdrażania Strategii się zmieniły (np. aktualność programu względem zmieniającej się sytuacji społeczno-gospodarczej, strategii wspólnotowych, polityk krajowych, kontekstu prawnego, diagnozy potrzeb *etc.*) i czy w tym kontekście cele Strategii pozostają aktualne.
- 4) Ocena wpływu i użyteczności zakończonych działań, tj. ocena zadań zakończonych w ewaluowanym okresie w ramach poszczególnych celów operacyjnych LSR do 2020 roku.

Analizą objęte zostaną poszczególne części składowe Strategii (problemy, cele, produkty, rezultaty, *etc.*) i powiązania między nimi, a ewaluacja zostanie przeprowadzona w oparciu o następujące kryteria: trafność, spójność, efektywność i

użyteczności²⁴. **Sposób pomiaru i zbierania danych na potrzeby ewaluacji obejmować będzie** analizę dokumentacji monitoringowej, analizę desk research – opracowania naukowe, badawcze, strategie horyzontalne, metoda ta posłuży ocenie zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej; FGI z osobami zaangażowanymi w realizację strategii; CATI/CAWI z adresatami LSR, matrycę logiczną – obrazującą komplementarność i konflikty pomiędzy poszczególnymi celami i przedsięwzięciami, analiza SWOT, analizę dokumentacji zadań realizowanych w ramach LSR oraz analizę architektury finansowania zadań. Wnioski i opinie wynikające z ewaluacji on-going zostaną uwzględnione w wyniku aktualizacji dokumentu, która powinna zostać przeprowadzona po zakończeniu badania. Sposób realizacji badania najlepiej przedstawić za pomocą tabeli.

Ewaluacja ex-post LSR

Ewaluacja ex-post umożliwi dokonania podsumowania efektów wdrażania LSR. Zbadana zostanie realizacja przyczynowo-skutkowych między podjętą interwencją a efektami wywołanymi przez LSR. Oceniony zostanie stopień, w jakim zrealizowane inwestycje przyczyniły się do osiągnięcia celu głównego oraz celów szczegółowych LSR. Biorąc pod uwagę horyzont ewaluowanego dokumentu – rok 2020 ewaluacja ex-post LSR powinna zostać przeprowadzona dwa lata po zakończeniu interwencji zgodnie z zasadą n+2, czyli w I kwartale 2023 roku. Celami szczegółowymi planowanej ewaluacji ex-post będą:

- 1) Ocenę stopnia osiągnięcia celów szczegółowych;
- 2) Wskazanie stopnia zaspokojenia potrzeb w poszczególnych przedsięwzięciach objętych wsparciem LSR;
- 3) Wskazanie potrzeb, które nadal wymagają wsparcia w poszczególnych celach LSR;
- 4) Ocenę stopnia osiągnięcia celu głównego LSR.

Ostatecznym efektem badania będzie zestaw wniosków wskazujących potrzeby LGD, które zaspokojono i które nadal pozostały do zaspokojenia w ramach poszczególnych celów. Wnioski będą wskazywać szczegółowo, jakie typy interwencji powinny być priorytetowe w przyszłości, wraz z uzasadnieniem.

Sposób pomiaru i zbierania danych na potrzeby ewaluacji będzie następujący:

- Analiza dokumentacji monitoringowej;
- Analiza desk research – opracowania naukowe, badawcze, dokumenty strategiczne, metoda ta posłuży ocenie zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej;
- FGI z osobami zaangażowanymi w realizację strategii;
- CATI/CAWI z adresatami LSR (mieszkańcy, lokali przedsiębiorcy);
- Matryca logiczna – obrazująca komplementarność i konflikty pomiędzy poszczególnymi celami i przedsięwzięciami;
- Analiza SWOT cech LSR;
- Analiza dokumentacji zadań realizowanych w ramach LSR;
- Analiza architektury finansowania zadań.

Wnioski i opinie wynikające z ewaluacji ex-post zostaną uwzględnione w sporządzaniu strategii na kolejny okres programowania. Sposób realizacji badania najlepiej przedstawić za pomocą tabeli:

²⁴ trwałość – analiza obejmuje odpowiedniość i aktualność celów Strategii w odniesieniu do zmieniających się potrzeb, spójność – analiza obejmuje analizę powiązań i ocenę spójności pomiędzy poszczególnymi elementami LSR (analiza związków przyczynowo-skutkowych), skuteczność – badanie obejmuje wszystkie elementy LSR – czy w zamierzony sposób prowadzą do osiągnięcia celów, czy przedsięwzięcia przyporządkowane celom operacyjnym w sposób optymalny realizują misję i wizję rozwoju; Ocena skuteczności działań obejmie również analizę tempa wydatkowanych środków, jak również efekty LSR w kontekście osiągnięcia zaplanowanych wartości docelowych, efektywność – analiza dotyczy procesów i efektów w odniesieniu do zaangażowanych środków, użyteczność – ewaluacja pozwoli ocenić, na ile osiągnięte dzięki realizacji LSR efekty odpowiadają rzeczywistym potrzebom czy wyzwaniom społeczno-gospodarczym oraz oceni nieprzewidziane efekty prowadzonych działań

TABELA 6 SPOSÓB REALIZACJI EWALUACJI ON-GOING

Co zostanie zbadane?	Kto je wykona?	Jak zostanie wykonane?	Kiedy?	Ocena	Kryterium badawcze
ANALIZA REALIZACJI STRATEGII W ZAKRESIE CELÓW (W TYM PRZYPISANYCH IM WSKAŹNIKÓW) ORAZ ZADAŃ					
<ul style="list-style-type: none"> • W jakim stopniu cele strategii zostały osiągnięte? • W jakim stopniu realizacja celów LSR przybliżyła LGD do przyjętej wizji rozwoju? • Jak silny wpływ na realizację strategii miały czynniki zewnętrzne? • Jakie były największe sukcesy i niepowodzenia w realizacji LSR? • Czy podobne lub lepsze rezultaty można było osiągnąć przy wykorzystaniu niższych nakładów finansowych? • Czy cele strategii uwzględniają wykorzystanie obecnych potencjałów rozwojowych LGD? • Czy realizacja strategii spełnia oczekiwania adresatów? • Czy wystąpiły pozytywne efekty uboczne realizacji LSR? • Jak i czy należy przededefiniować cele LSR tak aby była aktualna w stosunku do sytuacji społeczno-gospodarczej i strategicznych kierunków państwa oraz uwarunkowań wewnętrznych LGD? 	Zew nętrz ny nieza leżny eksp ert	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza dokumentacji monitoringowej; • Analiza desk research – opracowania naukowe, badawcze, strategie horyzontalne, metoda ta posłuży ocenie zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej; • FGI z osobami zaangażowanymi w realizację strategii. 	Czas pomiaru: I kwartał 2018 roku Okres objęty pomiarem: od początku wdrażania Strategii do momentu realizacji ewaluacji	Ocena realizacji celów zostanie przeprowadzona w ujęciu ilościowym (stopień osiągnięcia wartości docelowej wskaźnika i w ujęciu jakościowym – wskazanie oddziaływania i wpływu mnożnikowego na poszczególne grupy docelowe). Stopień realizacji celów zostanie zbadany poprzez zestawienie zakładanej i osiągniętej wysokości wskaźników monitorowania. Odpowiedzi na pytania udzielone zostaną również na podstawie badań jakościowych. Bazą do ich sformułowania będzie analiza zmian społeczno-gospodarczych otoczenia LGD, danych finansowych oraz opinii podmiotów zaangażowanych w realizację Strategii.	Skuteczność Efektywność Użyteczność Trafność i spójność
OCENA SYSTEMU WDRAŻANIA STRATEGII					

<ul style="list-style-type: none"> • Czy sposób organizacji wdrażania strategii był skuteczny? • W jakim stopniu sposób organizacji wdrażania warunkował realizację celów LSR? • Jakie czynniki instytucjonalne miały wpływ na osiągnięcie celów? • Czy inny sposób organizacji wdrażania pozwoliłby na zwiększenie efektywności procesu realizacji strategii? • Czy inny sposób organizacji wdrażania pozwoliłby na zmniejszenie nakładów finansowych na realizację LSR? • Czy sposób organizacji wdrażania umożliwia udział interesariuszy w realizacji celów strategii? • Jakie są ryzyka i bariery dla skutecznej i efektywnej realizacji strategii? 	<p>Zew nętrz ny nieza leżny eksp ert</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza desk research – opracowania naukowe, badawcze, metoda ta posłuży ocenie zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej; • FGI z osobami zaangażowanymi w realizację strategii. 	<p>Czas pomiaru: I kwartał 2018 roku</p> <p>Okres objęty pomiarem: od początku wdrażania Strategii do momentu realizacji ewaluacji</p>	<p>Ocenie podlegać będzie wpływ wdrażania strategii na osiągnięcie celów (w tym zakładanej wartości docelowej wskaźników). Procesy organizacyjne zostaną ocenione pod kątem ukierunkowania na realizację zadań oraz zoperacjonalizowanych celów (wskaźników). W celu udzielenia odpowiedzi na niniejsze pytanie wykonawca w pierwszej kolejności przeprowadzi analizę słabych stron i zagrożeń obecnego sposobu organizacji wdrażania, w tym:</p> <ol style="list-style-type: none"> luk w zakresie informacji niezbędnych do sprawnego wdrażania strategii, sprawności wymiany informacji między komórkami odpowiedzialnymi za realizację poszczególnych celów LSR, obciążeń administracyjnych (dla pracowników) związanych z procesem realizacji strategii, potencjału instytucjonalnego (ryzyka i bariery dla skutecznej i efektywnej realizacji strategii). 	<p>Skuteczność Efektywność ć</p>
OCENA SYSTEMU MONITORINGU I EWALUACJI STRATEGII					
<ul style="list-style-type: none"> • Czy sposób organizacji monitoringu i ewaluacji umożliwia rzetelną ocenę stanu realizacji strategii? • Czy inny sposób organizacji monitoringu umożliwiłby uzyskanie lepszych rezultatów tego procesu? 	<p>Zew nętrz ny nieza leżny eksp ert</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza desk research – opracowania naukowe, badawcze, dokumenty strategiczne, metoda ta posłuży ocenie zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej; • FGI z osobami zaangażowanymi w realizację strategii. 	<p>Czas pomiaru: I kwartał 2018 roku</p> <p>Okres objęty pomiarem: od początku wdrażania Strategii do momentu realizacji ewaluacji</p>	<p>Ocenione zostaną:</p> <ol style="list-style-type: none"> stosowane procedury monitoringu, sposoby umożliwiające terminowe dostarczanie odpowiedniego zakresu danych m.in. na użytek sprawozdań rocznych, źródła, metody generowania danych oraz sposoby służące zapewnieniu ich wysokiej jakości, potrzeby w zakresie dostępu do danych niezbędnych do skutecznej realizacji ewaluacji, osoby oraz instytucje zaangażowane w monitorowanie strategii i jej ewaluację. 	<p>Skuteczność Efektywność</p>
OCENA SPOSOBU KOMUNIKACJI STRATEGII					
<ul style="list-style-type: none"> • Czy zastosowane narzędzia, kanały lub 	<p>Zew</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza dokumentacji 	<p>Czas pomiaru: I</p>	<p>Upowszechnianie wiedzy o strategii będzie</p>	<p>Skuteczność</p>

<p>sposoby komunikacji sprzyjają upowszechnianiu wiedzy o strategii?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Czy mieszkańcy, przedsiębiorcy oraz organizacje pozarządowe i instytucje otoczenia biznesu znają wizję określoną w strategii? • Czy wykorzystanie innych narzędzi, kanałów lub sposobów komunikacji przyniosłoby większe rezultaty? 	<p>nętrzny niezależny ekspert</p>	<p>monitoringowej</p> <ul style="list-style-type: none"> • Analiza desk research – opracowania naukowe, badawcze, dokumenty strategiczne, metoda ta posłuży ocenie zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej; • FGI z osobami zaangażowanymi w realizację strategii; • CATI/CAWI z adresatami LSR 	<p>kwartał 2018 roku</p> <p>Okres objęty pomiarem: od początku wdrażania Strategii do momentu realizacji ewaluacji</p>	<p>oceniane zgodnie z następującymi kryteriami:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) znajomość celów strategicznych w następujących grupach docelowych: opinia publiczna (ogół mieszkańców), przedsiębiorcy, przedstawiciele organizacji pozarządowych, b) jakie są główne kanały odbioru informacji i instrumenty komunikacji na temat wizji LSR określonej w strategii stosowane przez poszczególne grupy, c) na ile w stosowane przez ww. grupy kanały pozyskiwania informacji i instrumenty komunikacji wpisują się działania komunikacyjne podejmowane przez LGD 	<p>Efektywność Użyteczność</p>
--	-----------------------------------	---	--	---	------------------------------------

TABELA 7 SPOSÓB REALIZACJI EWALUACJI EX-POST

Co zostanie zbadane?	Kto je wykona?	Jak zostanie wykonane?	Kiedy?	Ocena	Kryterium badawcze
Ocena realizacji celów					
<ul style="list-style-type: none"> W jakim stopniu zostały osiągnięte cele ogólne, szczegółowe oraz wskaźniki w LSR? Jakie problemy utrudniały realizację przedsięwzięć, LSR? Jak kształtuje się poziom realizacji budżetu w podziale na przedsięwzięcia LSR? W jakim stopniu podejmowane przez LGD działania przyczyniły się do jakości i efektywności wdrożonej pomocy (LSR)? Jakie działania zrealizowane przez LGD zapewniły właściwą jakość realizacji LSR? Czy wykorzystano wyniki ewaluacji mid-term? Jeśli tak, w jaki sposób? 	Zewnętrzny niezależny ekspert	<ul style="list-style-type: none"> Analiza dokumentacji monitoringowej; Analiza desk research – opracowania naukowe, badawcze, dokumenty strategiczne, metoda ta posłuży ocenie zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej; FGI z osobami zaangażowanymi w realizację strategii; CATI/CAWI z adresatami LSR Matryca logiczna – obrazująca komplementarność i konflikty pomiędzy poszczególnymi celami i przedsięwzięciami; Analiza SWOT cech LSR; Analiza dokumentacji zadań realizowanych w ramach LSR. 	<p>Czas pomiaru: I kwartał 2023 roku</p> <p>Okres objęty pomiarem: od początku wdrażania Strategii do momentu realizacji ewaluacji</p>	Ocenie poddany zostanie stopień realizacji celów.	<p>Skuteczność</p> <p>Efektywność</p> <p>Trwałość</p>
Ocena rezultatów					
<ul style="list-style-type: none"> Czy środki PROW przyczyniły się do osiągnięcia założeń LSR i w jakim stopniu wpłynęły na rezultaty? Czy możliwe byłoby osiągnięcie rezultatów LSR bez zewnętrznej pomocy finansowej albo przy wykorzystaniu niższych nakładów? Czy podejmowane działania partnerskie przez LGD wpłynęły na jakość wdrażania LSR, na rozwój obszaru, w jakim stopniu? Czy beneficjenci/odbiorcy są zadowoleni z udzielonej pomocy? Czy pomoc przyczyniła się do rozwoju podjętych przez nich działań, czy spełnia ich oczekiwania i czy jest użyteczna? Jak odbiorcy działań oceniają działalność LGD? Czy działalność LGD oraz wdrożona pomoc przynoszą długotrwałe efekty? Jakie, w jakim stopniu i dla kogo? 	Zewnętrzny niezależny ekspert	<ul style="list-style-type: none"> Analiza dokumentacji monitoringowej; Analiza desk research – opracowania naukowe, badawcze, strategie horyzontalne, metoda ta posłuży ocenie zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej; FGI z osobami zaangażowanymi w realizację strategii; Analiza dokumentacji zadań realizowanych w ramach LSR; Analiza architektury finansowania zadań. 	<p>Czas pomiaru: I kwartał 2023 roku</p> <p>Okres objęty pomiarem: od początku wdrażania Strategii do momentu realizacji ewaluacji</p>	Porównane zostaną nakłady do rezultatów realizowanych przedsięwzięć.	<p>Efektywność</p> <p>Trwałość</p> <p>Skuteczność</p> <p>Użyteczność</p>

- **Jak kształtowało się zainteresowanie środowiska lokalnego działaniami podejmowanymi przez LGD?**
- **Czy przyjęty system komunikacji LGD był skuteczny?**
- **Jakiego rodzaju działania partnerskie podjęto? W jakim celu i z jakimi podmiotami?**

Plan monitoringu

Monitoring jest procesem systematycznego zbierania i analizowania informacji ilościowych oraz jakościowych na temat funkcjonowania LGD oraz stanu realizacji LSR. Monitoring dotyczy kwestii finansowych i rzeczowych, których celem jest uzyskanie informacji zwrotnych na temat skuteczności i wydajności wdrażanej strategii, jak również ocena zgodności realizacji operacji z wcześniej zatwierdzonymi założeniami i celami. Elementami podlegające monitoringowi będzie monitoring wydatków środków na poszczególne operacje i działania własne LGD oraz rzeczowa realizacja LSR polegająca na ocenie:

- analizie stopnia osiągnięcia mierzalnych i weryfikowalnych wskaźników wykonalności celów strategii,
- monitorowaniu operacyjnym na podstawie bezpośrednich rozmów z beneficjentami i wizji lokalnych na miejscu realizacji operacji,
- wykorzystaniu partycypacyjnych metod ewaluacji (tj. angażowaniu społeczności lokalnej w proces ewaluacji);

Ze względu na specyfikę monitorowanych zagadnień przewiduje się, że sprawozdanie monitoringowe będzie powstawało co roku (w I kwartale roku następnego) i obejmowało będzie każdy pełen rok zaplanowanej interwencji. Plan monitoringu podsumowuje poniższa tabela:

TABELA 8 SPOSÓB REALIZACJI MONITORINGU

Co zostanie zbadane?	Kto je wykona?	Jak zostanie wykonane?	Kiedy?	Ocena
<ul style="list-style-type: none"> • Harmonogram ogłaszania konkursów, • Realizacja budżetu LGD, • Analiza stopnia osiągnięcia wskaźników, • Realizacja założonych operacji, • Ocena wykorzystania partycypacyjnego modelu ewaluacji. 	Komisja ds. monitoringu i ewaluacji /Pracownicy biura LGD (ocena własna)	<ul style="list-style-type: none"> • dane zebrane z przeprowadzonych konkursów posłużą ocenie efektywności realizowanych działań bieżących biura LGD 	Na bieżąco, okres obejmie cały pełen rok sprawozdawczy, raport z monitoringu sporządzany będzie w I kwartale każdego roku	<ul style="list-style-type: none"> • zgodność ogłaszania konkursów z harmonogramem, • stopień wykorzystania funduszy, • wysokość zakontraktowanych środków, • stopień realizacji wskaźników.

Źródłem danych na potrzeby monitoringu będą dane pozyskiwane od beneficjentów. W celu zapewnienia dostępu do informacji od beneficjentów, należy zobowiązać ich do podpisania oświadczenia. Proponuje się następujący formularz do zbierania danych od beneficjentów:

ANKIETA MONITORUJĄCA WDRAŻANIE PROJEKTÓW ZREALIZOWANYCH W RAMACH LOKALNEJ STRATEGII ROZWOJU

Beneficjent:	
Nr ewidencyjny wniosku nadany przez LGD:	
Nr ewidencyjny wniosku nadany przez UM:	<i>(proszę uzupełnić zgodnie z umową, wnioskiem o płatność)</i>

Tabela nr 1. (Prosimy o uzupełnienie tabeli zgodnie z danymi zawartymi w umowie przyznania pomocy oraz wniosku o płatność)

Dane dotyczące realizowanego projektu

Tytuł (wg umowy):	
Cel (wg umowy):	
Data podpisania umowy:	
Data wypłaty środków:	
Wnioskowana kwota:	
koszty całkowite:	
koszty kwalifikowalne:	
koszty niekwalifikowalne:	
Aktualne dane kontaktowe osoby mogącej udzielić informacji o projekcie	
Imię i nazwisko:	
Adres e-mail:	
Telefon/fax:	

Tabela nr 2. (Prosimy o podanie informacji o osiągniętych produkcie i rezultacie oraz o narzędziach ich weryfikacji w odniesieniu do propozycji, które zostały przyporządkowane do projektu zgodnie z przedsięwzięciem i celem szczegółowym LSR)

Aktualizacja celów i wskaźników Lokalnej Strategii Rozwoju

Produkt projektu		Rezultat projektu	
<u>przyjęty w LSR</u> produkt wg przedsięwzięcia	<u>przyjęty w LSR</u> sposób weryfikacji wskaźnika produktu	<u>przyjęty w LSR</u> rezultat wg celu szczegółowego	<u>przyjęty w LSR</u> sposób weryfikacji wskaźnika rezultatu
<u>osiągnięty</u> produkt	sposób weryfikacji wskaźnika produktu	<u>osiągnięty</u> rezultat	sposób weryfikacji wskaźnika rezultatu
<i>(Prosimy o podanie informacji o osiągniętym produkcie w odniesieniu do w/w propozycji i/lub zaproponowanie innego)</i>	<i>(Prosimy o podanie narzędzi weryfikacji osiągnięcia produktu w odniesieniu do w/w propozycji i/lub zaproponowanie innego)</i>	<i>(Prosimy o podanie informacji o rezultacie w odniesieniu do w/w propozycji i/lub zaproponowanie innego)</i>	<i>(Prosimy o podanie narzędzi weryfikacji osiągnięcia rezultatu w odniesieniu do w/w propozycji i/lub zaproponowanie innego)</i>
Oddziaływanie projektu			
<u>przyjęty w LSR</u> wskaźnik oddziaływania projektu wg celu ogólnego		<u>przyjęty w LSR</u> sposób weryfikacji wskaźnika oddziaływania projektu	
propozycja beneficjenta dot. wskaźnika oddziaływania		propozycja beneficjenta dot. narzędzi pomiaru osiągnięcia wskaźnika oddziaływania	
<i>(Prosimy o podanie propozycji wskaźnika oddziaływania dot. ankietowanego projektu)</i>		<i>(Prosimy o podanie propozycji narzędzi pomiaru wskaźnika oddziaływania dot. ankietowanego projektu)</i>	
<i>miejsowość, data</i>		<i>czytelny podpis osoby do reprezentacji beneficjenta w w/w projekcie</i>	

Załącznik 3 - Plan działania wskazujący harmonogram osiągnięcia wskaźników produktu

CEL OGÓLNY nr1	Kwota na wskaźnik	Lata	2016-2018			2019-2021			2022 -2023			RAZEM 2016-2023		Program	Poddziałanie/zakres Programu
		Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie w PLN		
Cel szczegółowy 1.1. Wspieranie działalności gospodarczej															
	1 080 000,00	Operacje dedykowane grupom defaworyzowanym (18-35 oraz 50+) Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	4 szt.	22 %	240 000,00	13 szt.	94%	780 000,00	1 szt.	100%	60 000,00	18 szt.	1 080 000,00	PRO W	Rozwój przedsiębiorczości i na obszarze wiejskim objętym strategią rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność z grupy defaworyzowanej przez podejmowanie działalności gospodarczej.
	1 020 000,00	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	4 szt.	24%	240 000,00	11 szt.	89%	660 000,00	2 szt.	100%	120 000,00	17 szt.	1 020 000,00	PRO W	Rozwój przedsiębiorczości i na obszarze wiejskim objętym strategią rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność przez podejmowanie działalności

Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia Lokalnej Grupy Działania Ziemi Mińskiej 2014-2020

															gospodarczej.
3 950 000,00	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	6 szt.	22%	877 777,78	19 szt.	92%	2 779 629,63	2 szt.	100%	292 592,59	27 szt.	3 950 000,00	PRO W	Rozwój przedsiębiorczość i na obszarze wiejskim objętym strategią rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność przez rozwijanie działalności gospodarczej.	
300 000,00	Liczba projektów w ramach Inkubatora kuchennego	0 szt.	0%	0,00	1 szt.	100%	300 000,00	0 szt.	100%	0,00	1 szt.	300 000,00	PRO W	Rozwój przedsiębiorczość i na obszarze wiejskim objętym strategią rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność przez tworzenie lub rozwój inkubatorów przetwórstwa lokalnego produktów rolnych będących przedsiębiorstwa mi spożywczyymi.	
150 000,00	Liczba projektów współpracy między przedsiębiorstwami	0 szt.	0%	0,00	1 szt.	100%	150 000,00	0 szt.	100%	0,00	1 szt.	150 000,00	PRO W	Wspieranie współpracy między podmiotami wykonującymi działalność gospodarczą na obszarze	

Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia Lokalnej Grupy Działania Ziemi Mińskiej 2014-2020

		społecznego													
Razem cel szczegółowy 1					1 337 394,96			4 305 042,02			114 705,88		6 050 000,00		
Wskaźnik rezultatu 1	Osoby korzystające z obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, kulturalnej	4 000 os.	40%		3 000 os.	70%		3 000 os.	100%		10 000 os.				
Cel szczegółowy 2.2. Zachowanie zasobów i tradycji kulturowych															
400 000,00	Liczba podmiotów działających w sferze kultury, które otrzymały wsparcie w ramach realizacji LSR	4 szt.	57%	228 571,43	2 szt.	86%	114 285,71	1 szt.	100%	57 142,86	7 szt.	400 000,00	PRO W	Zachowanie dziedzictwa lokalnego.	
50 000,00	Liczba szkoleń	6 szt.	100%	50 000,00	0 szt.	100%	0,00	0 szt.	100%	0,00	6 szt.	50 000,00	PRO W	Wzmocnienie kapitału społecznego, w tym przez podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych, także z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych	
Razem cel szczegółowy 2					278 571,43			114 285,71			57 142,86		450 000,00		

Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia Lokalnej Grupy Działania Ziemi Mińskiej 2014-2020

Wskaźnik rezultatu 2	Liczba osób korzystających z nowej lub zmodernizowanej infrastruktury technicznej drogowej w zakresie włączenia społecznego	5 000 os.	50%	4 000 os.	90 %	1 000 os.	100%	10 000,00 os.						
Razem cel ogólny				1 875 868,73		4 208 80,31		115 250,97		6 500 000,00				
Razem LSR				3 233 646,50		8 878 509,94		587 843,56		13 000 000,00				
Razem planowane wsparcie na przedsięwzięcia dedykowane tworzeniu i utrzymaniu miejsc pracy w ramach poddziałania Realizacja LSR PROW											% budżetu poddziałania Realizacja LSR			
											6 500 000	50%		

CEL OGÓLNY nr1	Kwota na wskaźnik	Lata	2016-2018			2019-2021			2022 -2023			RAZEM 2016-2023		Program	Poddziałanie/zakres Programu
			Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Razem wartość wskaźników		
Cel szczegółowy 1.1. Wspieranie działalności gospodarczej															
19.4 Koszty bieżące	500 000,00	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	20	40%	200 000,00	25	50%	250 000,00	5	10%	50 000,00	50	500 000,00	PRO W	19.4 Koszty bieżące
	192 500,00	Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	10	40%	77 000,00	10	40%	77 000,00	5	20%	38 500,00	25	192 500,00	PRO W	19.4 Koszty bieżące
	500 000,00	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	40	40%	200 000,00	40	40%	200 000,00	20	20%	100 000,00	100	500 000,00	PRO W	19.4 Koszty bieżące

Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia Lokalnej Grupy Działania Ziemi Mińskiej 2014-2020

19.4 Animacja	132 500,00	Liczba spotkań informacyjno konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	9	60%	79 500,00	4	27%	35 333,33	2	13%	17 666,67	15	132 500,00	PRO W	19.4 Animacja
Razem cel szczegółowy 1					556 500,00			562 333,33			206 166,67		1 325 000,00		
Wskaźnik rezultatu 1		Liczba osób które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD	13	20%		32	50%		19	30%		64			
Wskaźnik rezultatu 2		Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno konsultacyjnych	45	30%		75,00	50%		30,00	20%		150,00			
Wskaźnik rezultatu 3		Liczba osób zadowolonych ze spotkań przeprowadzonych przez LGD	30	30%		50,00	50%		20,00	20%		100,00			
Razem cel ogólny					556 500,00			562 333,33			206 166,67		1 325 000,00		
CEL OGÓLNY nr 2	Procent budżetu na przedsięwzięcia	Lata	2016-2018			2019-2021			2022 -2023			RAZEM 2016-2023		Program	Poddziałanie/zakres Programu
		Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie w PLN		
Cel szczegółowy 2.1. Wsparcie dla rozwoju infrastruktury publicznej															
Cel szczegółowy 2.2. Zachowanie i gospodarcze zasobów i tradycji kulturowych															
19.4 Koszty bieżące	500 000,00	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	20	40%	200 000,00	25	50%	250 000,00	5	10%	50 000,00	50	500 000,00	PRO W	19.4 Koszty bieżące
	192 500,00	Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	10	40%	77 000,00	10	40%	77 000,00	5	20%	38 500,00	25	192 500,00	PRO W	19.4 Koszty bieżące

Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia Lokalnej Grupy Działania Ziemi Mińskiej 2014-2020

	500 000,00	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	40	40%	200 000,00	40	40%	200 000,00	20	20%	100 000,00	100	500 000,00	PRO W	19.4 Koszty bieżące
19.4 Animacja	132 500,00	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	9	60%	79 500,00	4	27%	35 333,33	2	13%	17 666,67	15	132 500,00	PRO W	19.4 Animacja
Razem cel szczegółowy 2.1 i 2.2					556 500,00			562 333,33			206 166,67		1 325 000,00		
Wskaźnik rezultatu 1	Liczba osób które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD		13	20%		32	50%		19	30%		64			
Wskaźnik rezultatu 2	Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych		45	30%		75,00	50%		30,00	20%		150,00			
Wskaźnik rezultatu 3	Liczba osób zadowolonych ze spotkań przeprowadzonych przez LGD		30	30%		50,00	50%		20,00	20%		100,00			
Razem cel ogólny					556 500,00			562 333,33			206 166,67		1 325 000,00		
Razem Koszty bieżące i animacja					1 113 000,00			1 124 666,67			412 333,33		2 650 000,00		
Razem planowane wsparcie na Animację													% budżetu poddziałania 19.4		
													265 000	10%	
CEL OGÓLNY nr1 oraz nr 2	Kwota na wskaźnik	Lata	2016-2018				2019-2021				2022 -2023		RAZEM 2016-2023	Program	Poddziałania/zakres Programu

Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia Lokalnej Grupy Działania Ziemi Mińskiej 2014-2020

		Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie w PLN		
Cel szczegółowy 1.1. Wspieranie działalności gospodarczej															
Cel szczegółowy 2.1. Wsparcie dla rozwoju infrastruktury publicznej															
Cel szczegółowy 2.2. Zachowanie i gospodarcze zasobów i tradycji kulturowych															
19.3 Projekty współpracy	260 000,00	Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym projektów współpracy międzynarodowej	1	50%	80 000,00	1	50%	80 000,00	0	100%	180 000,00	2	260 000,00	PRO	19.3 Projekty współpracy
Razem cel szczegółowy 1					80 000,00			80 000,00			180 000,00		260 000,00		
Wskaźnik rezultatu 1		Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, JST, grupy defaworyzowane (określone w LSR), młodzież, turyści i inne, wykorzystujących lokalne zasoby przyrodnicze, kulturowe, historyczne, turystyczne, produkty lokalne	1	50%		0	50%		1	100%		2			
Razem cel ogólny nr 1 i nr 2					80 000,00			80 000,00			180 000,00		260 000,00		
Razem Koszty projektów współpracy					80 000,00			80 000,00			180 000,00		260 000,00		
Razem planowane wsparcie działanie 19.3														% budżetu poddziałania 19.2	
													260 000	2%	

Załącznik 4 - Budżet LSR w podziale na poszczególne fundusze EFSI i zakresy wsparcia

W ramach programowania LSR określono planowany budżet na poszczególne zakresy wsparcia tj. realizację LSR, współpracę, koszty bieżące i aktywizację.

Zakres wsparcia	Wsparcie finansowe (PLN)					Razem EFSI
	PROW	RPO		PO RYBY	Fundusz wiodący	
		EFS	EFRR			
Realizacja LSR (art. 35 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013)	13 000 000	-	-	-		-
Współpraca (art. 35 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 1303/2013)	260 000			-		-
Koszty bieżące (art. 35 ust. 1 lit. d rozporządzenia nr 1303/2013)	2 385 000	-	-	-	2 385 000	-
Aktywizacja (art. 35 ust. 1 lit. e rozporządzenia nr 1303/2013)	265 000	-	-	-	265 000	-
Razem	15 910 000	-	-	-	2 650 000	--

Zgodnie z art. 59 ust. 2 rozporządzenia nr 1305/2013 wkład EFRROW oblicza się na podstawie kwoty kwalifikowalnych wydatków publicznych. Jednocześnie w przypadku podmiotów sektora finansów publicznych poziom pomocy finansowej z EFRROW wynosi maksymalnie 63,63 % kosztów kwalifikowalnych, a wymagany krajowy wkład środków publicznych, w wysokości co najmniej 36,37% kosztów kwalifikowalnych projektu, pochodzi ze środków własnych beneficjenta. W ramach LSR dokonano równego podziału środków LSR na dwa cele ogólne, cel 1 LSR. Konkurencyjność gospodarki i tworzenie miejsc pracy 50% środków budżetu oraz cel 2 LSR Wysoka jakość życia wzmacniająca związek mieszkańców z miejscem zamieszkania pozostałe 50% budżetu LSR. W ramach celu ogólnego 1. LSR większość środków przeznaczono na przedsięwzięcie NOWE ŹRÓDŁA DOCHODU na które przeznaczono 45,4% środków, natomiast 4,6% środków budżetu LSR przeznaczono na przedsięwzięcie ROZWÓJ WSPÓŁPRACY I PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ. Projekty w obu przedsięwzięciach będą tworzyły lub przyczyniały się do powstania miejsca pracy i przyczyniały się do utrzymywania istniejących miejsc pracy na obszarze LSR. W ramach celu 2. LSR większość 15% budżetu LSR środków zaplanowano na projekty w ramach przedsięwzięcia ODNOWA I ROZWÓJ WSI I MIAST gdzie beneficjentem będą jednostki sektora finansów publicznych (gminny, instytucje kultury, dla której organizatorem jest JST) oraz NGO, związki wyznaniowe. Na POPRAWĘ DOSTĘPNOŚCI KOMUNIKACYJNEJ 31,5% budżetu. W ramach kolejnego przedsięwzięcia ZASOBY I TRADYCJE KULTUROWE zaplanowano 3,5% budżetu LSR. Beneficjentem projektów realizowanych w tym przedsięwzięciu będą mogły być stowarzyszenia, osoby prawne, również gminy, instytucje kultury (dla której organizatorem jest JST). LSR zaplanowała realizację dwóch lub więcej projektów współpracy, w tym przynajmniej jednego dotyczącego współpracy międzynarodowej określając szczegółowo cele i wskaźniki LSR jakie te projekty będą realizować. W ramach poddziałania 19.3 zaplanowano zatem wydatkowanie 2% dostępnych środków na projekty współpracy.

TABELA 9 PLAN FINANSOWY W ZAKRESIE PODDZIAŁANIA 19.2 PROW 2014-2020

	Wkład EFRROW	Budżet państwa	Wkład własny będący wkładem krajowych środków publicznych	RAZEM
Beneficjenci inni niż jednostki sektora finansów publicznych	4 708 620	2 691 380		7 400 000

Beneficjenci będący jednostkami sektora finansów publicznych	3 563 280	X	2 036 720	5 600 000
Razem	8 271 900	2 691 380	2 036 720	13 000 000

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik 5 - Plan komunikacji LSR

Cel ogólne Planu Komunikacji

Celem ogólnym Planu Komunikacji LGD ze społecznością lokalną jest wspieranie realizacji celów LSR poprzez zachęcenie potencjalnych beneficjentów i mieszkańców obszaru LGD do korzystania ze środków wsparcia na rzecz realizacji lokalnych strategii rozwoju kierowanych przez społeczność oraz upowszechnianie efektów wykorzystania funduszy unijnych kierowanych na obszary wiejskie.

Cele szczegółowe działań informacyjno-promocyjnych

Cel ogólny PK realizowany będzie poprzez następujące cele szczegółowe:

- 1) Informowanie i wsparcie beneficjentów w zakresie pozyskiwania środków w ramach LSR oraz doradztwo w procesie realizacji projektów
- 2) Integracja i aktywizacja społeczności lokalnej z uwzględnieniem jej trójsektorowości
- 3) Budowanie pozytywnego wizerunku LSR wśród mieszkańców obszaru poprzez informowanie ich o możliwościach dofinansowania oraz o już zrealizowanych w ramach lokalnej strategii projektach i bezpośrednich korzyściach wynikających z ich realizacji oraz pozyskanie informacji od lokalnej społeczności o skuteczności środków przekazu i działań komunikacyjnych oraz kierunków realizacji LSR

Realizacja celu ogólnego PK wynika z obowiązku nałożonego na LGD zgodnie z art. 34 ust. 1 rozporządzenia (WE) 1303/2013 do zadań LGD należy rozwijanie zdolności podmiotów lokalnych do opracowywania i wdrażania operacji, w tym rozwijania ich zdolności zarządzania projektami. W tym zakresie zadaniem LGD będzie rozpowszechnianie informacji o możliwościach wsparcia przewidzianych w LGD wśród potencjalnych beneficjentów, którzy będą mogli ubiegać się o pomoc finansową w zakresie określonym w LSR. Planowane działania mają wzbudzić zainteresowanie oraz zachęcić potencjalnych beneficjentów do aplikowania o środki, zwiększając liczbę zrealizowanych projektów finansowanych ze środków dostępnych w LSR, a przez to wzmocnić konkurencyjność i atrakcyjność Lokalnej Grupy Działania i zrealizować cele przyjęte w LSR. Celem działań informacyjno-promocyjnych będzie również oddziaływanie na postawy społeczne występujące na obszarze LSR i budowanie pozytywnego wizerunku tego terenu jako miejsca zamieszkania i prowadzenia działalności gospodarczej. Przesłanką do wyboru celów szczegółowych PK była analiza wniosków wynikających z badań ewaluacyjnych LSR 2007-2013, oceny własnej efektywności i skuteczności realizowanych działań informacyjno-promocyjnych i doradczych w okresie programowania 2007-2013. Na konieczność zaplanowania właściwego doradztwa świadczanego przez LGD na rzecz wnioskodawców oraz badania skuteczności prowadzonej kampanii informacyjno-promocyjnej w zakresie rozpowszechniania informacji na temat osi Leader wskazywał raport NIK *Wykorzystanie środków publicznych na wdrażanie lokalnych strategii rozwoju w ramach programu rozwoju obszarów wiejskich 2007–2013*, Warszawa 2015. **Cele PK LGD zostały wypracowane partycypacyjnie przez członków LGD podczas warsztatów strategicznych zorganizowanych w dniu 20-21 lipca 2015 roku w Hotelu BOSS w Warszawie.** Realizowane działania PK skierowane są do przedstawicieli sektora prywatnego, sektora publicznego i społeczeństwa obywatelskiego. Realizowane działania obejmują koszty produkcji i upowszechniania materiałów opracowanych specjalnie po to, by spełnić określone potrzeby różnych grup docelowych LSR, i sporządzonych w formie pisemnej, audiowizualnej i elektronicznej. Plan Komunikacji obejmuje również koszty przygotowania i organizacji wydarzeń i spotkań mających na celu upowszechnianie informacji lub poznawanie opinii różnych stron, których dotyczy LSR. W celu zapewnienia wymiernej oceny efektów i skuteczności prowadzonych działań informacyjno-promocyjnych LGD planuje realizację badań opinii publicznej (poziom wiedzy na temat działań LSR) oraz ankiet poszkoleniowych (ocena jakości

prowadzonych szkoleń i świadczonego doradztwa). Cel ogólny i cele szczegółowe zostaną osiągnięte poprzez intensywne, różnorodne i długofalowe działania informacyjno-promocyjne, których ważnym elementem będą kampanie: **promocyjno – wizerunkowe**, skierowane do mediów, ogółu mieszkańców oraz dotychczasowych i potencjalnych beneficjentów oraz **informacyjne i doradcze** – adresowane do konkretnych grup potencjalnych beneficjentów, uprawnionych do korzystania ze środków wsparcia na rzecz realizacji lokalnych strategii rozwoju kierowanych przez społeczność wskazanego w PROW 2014-2020 i rozporządzeniu Rady (WE) 1303/2013.

W kolejnych fazach promocji LSR będzie podkreślana aktywność instytucji i przedsiębiorców w pozyskiwaniu środków poprzez informowanie o liczbie wniosków i zrealizowanych inwestycjach ze środków Unii Europejskiej. Dla podkreślenia znaczenia funduszy będących w dyspozycji LGD pokazane będą mocne strony ich wdrażania, w tym dokonane porównania LGD z wynikami innych grup (dane dotyczące zrealizowanych inwestycji przy wsparciu ze strony środków unijnych). Rozwój LGD podkreślany będzie również poprzez upowszechnianie licznych przykładów zrealizowanych lub realizowanych projektów oraz wynikających z nich korzyści dla różnych grup docelowych wraz z podawaniem do publicznej wiadomości wykazu beneficjentów, tytułów projektów i przyznanych im kwot dofinansowania. Treść komunikatów dostosowana będzie do prowadzonych działań promocyjnych: **informacyjne** – w ramach Kampanii Informacyjnej (KI) – tj. treści pozbawione emocji, czyli czysto fachowe i informacyjne – narzędzia: biuletyn, ulotki, dokumenty programowe, **wizerunkowe** – reklama na materiałach promocyjnych spójna z Systemem Identyfikacji Wizualnej, promująca styl, elegancję i profesjonalizm oraz **perswazyjne** – wszelkie reklamy w telewizji lokalnej, radiowe, prasowe, na plakatach. Pełny komunikat emitowany podczas rozmowy w radio, wywiadu w telewizji, czy w postaci wręczonej ulotki powinien zawierać poniższe elementy składowe – treści: jednoznaczne oznaczenia organizatorów (czytelne logo lub nazwa LGD, Unii Europejskiej, PROW 2014-2020 odniesienie do strony internetowej LGD wskazanie głównych grup docelowych z przykładowymi, możliwymi do realizacji projektów, podkreślenie, że aplikowanie o środki wsparcia jest proste oraz wskazanie przykładowego zakończonego projektu jako dobrego przykładu.

Grupy docelowe działań PK

W procesie komunikacji wyróżnić należy trzy podstawowe poziomy: wnioskodawcy i potencjalni beneficjenci środków dostępnych w LSR, grupy osób defaworyzowanych oraz ogół mieszkańców obszaru LSR. Z **szerokiej grupy ogółu mieszkańców wyodrębnione zostaną podgrupy osób zaliczonych do grup defaworyzowanych (Szczegółowy opis wraz z uzasadnieniem osób zidentyfikowanych zaliczonych do grupy defaworyzowanej znajduje się w Rozdziale I LSR. Charakterystyka LGD)**. **Beneficjenci (wnioskodawcy)** – ta grupa dzielić się będzie na dwie części – potencjalnych beneficjentów (potencjalnych projektodawców) oraz beneficjentów (projektodawców), którzy już realizują projekty dofinansowane ze środków dostępnych w LSR: *Komunikat najbardziej rozbudowany i specjalistyczny, a jednocześnie istotnie aktywizujący, motywujący, pobudzający do działania*. **Potencjalni beneficjenci środka Realizacja lokalnych strategii rozwoju kierowanych przez społeczność (w tym koszty bieżące i aktywizacja)** – to do nich kierowana będzie większość działań komunikacyjnych. Informacja kierowana do tych grup powinna mieć przede wszystkim charakter motywujący do składania wniosków. **Ogół mieszkańców obszaru LSR** – w nim kumulują się efekty komunikacyjne działań i zachowań wszystkich grup interesariuszy środków wsparcia dostępnych w LSR. Wizerunek LGD w oczach społeczeństwa, wspierany przez media, decyduje o pozytywnym lub nieprzychylnym klimacie społecznym wokół środków dostępnych w ramach PROW 2014-2020, który skierowany jest przede wszystkim do rybaków, ale również do mieszkańców, przedsiębiorców, samorządów i organizacji pozarządowych z terenów wiejskich. Ponadto działania komunikacyjne adresowane będą również do: mediów lokalnych, partnerów społecznych i gospodarczych, instytucji zaangażowanych we wdrażanie LSR, decydentów i liderów lokalnych oraz środowisk opiniotwórczych (artyści, kościoły i związki wyznaniowe, sportowcy, branża reklamowa itp.).

Analiza efektywności zastosowanych działań komunikacyjnych i środków przekazu

Planowana ewaluacja PK oraz sprawozdawczość z prowadzonych działań informacyjno-promocyjnych. Ocena realizacji poszczególnych działań będzie dokonywana w oparciu o wskaźniki szczegółowo opisane w PK. Ocena efektywności działań Planu Komunikacji opierać będzie się na ocenie poszczególnych działań realizowanych w ramach Planu, dokonywanych m. in. za pomocą pretestingu, badań ilościowych i jakościowych oraz analizy opinii

zamieszczanych w mediach, opinii przedstawianych na spotkaniach z wnioskodawcami oraz ankiet satysfakcji zbieranych po realizacji szkoleń, warsztatów itp. Zaplanowane zostało gromadzenie kwartalnych raportów z realizacji działań informacyjno – promocyjnych PK i prezentacja wyników na posiedzeniu Walnego Zgromadzenia. **Opis wniosków/opinii zebranych podczas działań komunikacyjnych, sposobu ich wykorzystania w procesie realizacji LSR.** W PK przewidziane są działania mające na celu pozyskanie informacji o funkcjonowaniu LGD i realizacji LSR. Dane będą zbierane w formie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD pod kątem konieczności przeprowadzenia ewentualnych korekt w tym zakresie (np. dodatkowego przeszkolenia osób udzielających informacji i doradztwa (pracownicy biura LGD), przykładowo w zakresie komunikacji interpersonalnej bądź zmian w przepisach dotyczących zasad wsparcia. Informacje zbierane będą podczas działań informacyjnych o zasadach i efektach LSR skierowane do potencjalnych wnioskodawców oraz mieszkańców. Pozyskane w ten sposób informacje zostaną wykorzystane do aktualizacji LSR, procedur oraz ewentualnej zmiany funkcjonowania poszczególnych organów LGD czy biura. W sytuacji zaistnienia problemów z wdrażaniem LSR, a także potencjalnego pojawienia się sytuacji niesatysfakcjonującej akceptacji społecznej wdrożone zostaną następujące środki zaradcze:

Zagrożenie	Środki zaradcze
Różnorodność adresatów komunikatów (grupy docelowe PK), co może prowadzić do trudności w komunikacji	Wprowadzenie jasnych zasad podziału pomiędzy działaniami typowo promocyjnymi i aktywizującymi LGD a informacyjnymi i doradczymi realizowanymi przez biuro LGD bądź podmioty działające na rzecz LGD.
Brak zaufania do instytucji wdrażającej LSR (LGD oraz Samorząd Województwa) i przekonanie o ich niedostępności	Spotkania informacyjne dla beneficjentów. Okresowe spotkania LGD z Samorządem Województwa i rekomendacje sieci LGD z regionu
Wykorzystywanie kwestii funduszy do celów politycznych	Wzajemna kontrola członków stowarzyszenia, w tym JST zaangażowanych w realizację LSR
Brak zrozumienia przekazu przez mieszkańców, beneficjentów i potencjalnych beneficjentów	Formułowanie komunikatów w sposób spójny i przejrzysty. Okresowa analiza czytelności i przejrzystości przekazywanych informacji za pomocą dostępnych narzędzi (analiza indeks czytelność (mglistości) FOG) i opinie adresatów przekazu (badania ankietowe).

Wyniki działań realizowanych w ramach PK będą upubliczniane za pomocą internetowych środków przekazu. Raporty i zestawienia będą na bieżąco pojawiały się na stronie internetowej LGD jak również na stronach poszczególnych gmin członkowskich LGD. Na stronach gmin członkowskich zamieszczany będzie komunikat odsyłający odbiorców do strony internetowej LGD. Pozwoli to wszystkim zainteresowanym na zapoznanie się efektami działań przewidzianych w PK.

TABELA 10 ZAKŁADANE WSKAŹNIKI W OPARCIU O PLANOWANY BUDŻET PLANU KOMUNIKACJI (FINANSOWANYCH W RAMACH PODDZIAŁANIA KOSZTY BIEŻĄCE I AKTYWIZACJI) ORAZ PLANOWANE EFEKTY DZIAŁAŃ KOMUNIKACYJNYCH

Termin	Cel komunikacji	Nazwa działania	Grupy docelowe	Środki przekazu	Wskaźniki	Budżet	Planowane efekty
I półrocze 2016r.	Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców i środowisk lokalnych o LSR, jej głównych celach, zasadach i kryteriach przyznawania dofinansowania oraz operacjach priorytetowych gwarantujących osiągnięcie celów LSR	Kampania informacyjna nt. głównych założeń i planowanych efektów LSR na lata 2014 - 2020	wszyscy potencjalni wnioskodawcy, w szczególności przedsiębiorcy, JST, NGO, mieszkańcy oraz grupy defaworyzowane, które uzyskają wsparcie w ramach LSR	artykuły i informacje w prasie lokalnej	2 artykuły w prasie lokalnej	8 000	Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o możliwości ubiegania się o pomoc finansową, pomoc przy złożeniu wniosku do LGD, udzielenie informacji o procedurze udzielania wsparcia i jego rozliczenia. Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o głównych zasadach interpretacji poszczególnych kryteriów oceny używanych przez organ decyzyjny LGD (zwłaszcza kryteriów oceny zgodności z LSR). <i>Dotarcie z informacją do grup defaworyzowanych.</i> Poszerzenie wiedzy wszystkich mieszkańców obszaru nt. dostępnych środków wsparcia w ramach LSR.
				ogłoszenia w siedzibach instytucji publicznych (urzędy gmin, GOK, GOPS, PUP), skierowane także do grup defaworyzowanych	min. 12 ogłoszeń w siedzibach instytucji publicznych		
				spotkania informacyjne oraz szkolenia z pisania wniosków	min. 5 spotkań informacyjnych		
				informacje na stronach www LGD ZM, gmin członkowskich i partnerów	12 informacji na stronach www LGD ZM, gmin członkowskich i partnerów		
				doradztwo dla potencjalnych beneficjentów	ok. 60 godz.		
				Baner informacyjny oraz namiot promocyjny na imprezy.	1 baner, 1 namiot		
				Opracowanie i druk ulotki informacyjnej	5 000		
I i II półrocze 2016r. oraz w każdym półroczu 2017, 2018, 2019, 2020,	Przekazanie potencjalnym beneficjentom informacji o celach LSR oraz zasadach i kryteriach oceny operacji stosowanych przez organ decyzyjny LGD. Zapoznanie ich z obowiązującymi aktami prawnymi dot. RLKS.	Spotkania informacyjne, warsztatowe i szkolenia nt. LSR, zasad oceniania i wyboru operacji	potencjalni wnioskodawcy przedsiębiorcy, rolnicy, jst, organizacje pozarządowe i mieszkańcy oraz gr. defaworyzowane	spotkania informacyjne i szkolenia, warsztaty z pisania wniosków	min. 12 spotkań i szkoleń	110 000	Poinformowanie potencjalnych beneficjentów o głównych zasadach interpretacji poszczególnych kryteriów oceny używanych przez Radę LGD. <i>Dotarcie z informacją do grup defaworyzowanych.</i> Wzrost liczby osób znających główne założenia celów LSR. Szkolenia z pisania wniosków. Informowanie o głównych założeniach
				ulotka informacyjna, folder	10 000 rozdysponowanych ulotek, folderów		
				Indywidualne doradztwo dla beneficjentów/pomoc w pisaniu wniosków	ok. 50 godzin na miesiąc		

2021 (działania ciągłe)				informacje na stronach www	20 ogłoszeń na stronach internetowych		LSR. <i>Animacja społeczności lokalnej podczas konkursów i spotkań.</i> Złożenie wniosków przez beneficjentów w odpowiedzi na ogłaszane nabory.
				ogłoszenia w gazetach lokalnych	min. 2 ogłoszenia		
				Organizacja konkursów	min. 2 konkursy na rok		
				Udział w wydarzeniach organizowanych na terenie LSR	Min. 3 na rok		
I i II półrocze 2016r. oraz w każdym półroczu 2017, 2018, 2019, 2020, 202021 (działania ciągłe)	Punkt konsultacyjno-informacyjny w gminach członkowskich	Raz w miesiącu w każdej gminie pracownik biura LGD będzie miał dyżur podczas których będzie udzielał indywidualnych konsultacji nt. możliwości uzyskania pomocy za pośrednictwem LGD.	wszyscy potencjalni wnioskodawcy, w szczególności przedsiębiorcy, rolnicy oraz Organizacje pozarządowe i mieszkańcy oraz grupy defaworyzowane, które uzyskają wsparcie w ramach LSR	dyżur w gminie członkowskiej	12 dyżurów w miesiącu	10 000	Wzrost liczby osób, którzy nabędą wiedzę o możliwości uzyskania dofinansowania, w szczególności wśród grup defaworyzowanych. Możliwość lepszego dotarcia z informacją do beneficjentów poprzez ułatwienie im kontaktu z pracownikami biura. Poinformowanie potencjalnych beneficjentów o głównych zasadach interpretacji poszczególnych kryteriów oceny używanych przez Radę LGD. Dotarcie z informacją do gr.defaworyzowanych. Szkolenia z pisania wniosków, konsultacje z pisania prawidłowych wniosków. <i>Organizowanie społeczności przez tworzenie sieci kontaktów i współpracy.</i> Złożenie wniosków przez beneficjentów w odpowiedzi na ogłaszane nabory.
II półrocze 2016 r. II półrocze 2017 r. II półrocze	Integracja i aktywizacja społeczności lokalnej z uwzględnieniem jej trójsektorowości, w celu efektywnego wdrożenia środków dostępnych w LSR	Szkolenia, spotkania, wyjazdy studyjne,	wszyscy potencjalni wnioskodawcy w szczególności przedstawiciele trzech sektorów (publicznego, społecznego i	- wizyta studyjna	3 wizyty	60 000	Integracja i aktywizacja społeczności lokalnej, wymiana informacji pomiędzy zaangażowanymi podmiotami. Możliwość zaimplementowania dobrych praktyk z obszaru innych LGD na teren LGD ZM w celu ułatwienia realizacji wniosków w ramach wdrażania LSR.

2018 r.			gospodarczego), mieszkańcy oraz gr. defaworyzowane				
II półrocze 2016, i w każdym półroczu lat 2017- 2020	Uzyskanie opinii mieszkańców, potencjalnych wnioskodawców i środowisk lokalnych na temat LSR, jej głównych celów, kryteriów przyznawania dofinansowania, operacj h priorytetowych gwarantujących osiągnię cie celów LSR	Kampania informacyjna na temat planowanych i zrealizowanych efektów LSR - informacja zwrotna	odbiorcy działań i społeczność lokalna z obszaru LGD	wywiady ze społecznością przeprowadzone na spotkaniach ankiety na stronach internetowych doradztwo w punktach konsultacyjnych i biurze LGD	min. 5 wywiadów 200 ankiet zebranych 300 opinii	2 200	Zwrot ankiet na poziomie 200 ankiet. Otrzymanie zbiorczej opinii na temat LSR, w tym od grup defaworyzowanych. Propozycje zmian w LSR i kryteriach
I półrocze 2017r. - II półrocze 2020 - działani e ciągłe	Uzyskanie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy szkoleniowo – doradczej świadczonej przez LGD pod kątem konieczności przeprowadzania ewentualnych korekt w tym zakresie	Badanie satisfakcji wnioskodawców LGD dot. jakości pomocy świadczonej przez LGD w zakresie aplikowania o środki finansowe w ramach LSR.	Wnioskodawcy operacji w ramach LSR oraz grupy defaworyzowane	ankiety w wersji elektronicznej zamieszczane na stronie www oraz rozsyłane na adresy email wnioskodawców	ankiety rozesłane do min. 50% wnioskodawców (zakończonych konkursów)	800	zwrot ankiet na poziomie min. 30%
I półrocze 2018 r.	Uzyskanie informacji na temat aktualności i adekwatności celów LSR. Badania czy potrzebne są zmiany w LSR.(ewaluacja on going)	Konsultacje społeczne nt. aktualności i trafności obecnych celów LSR Ocena wyników wdrażania LSR	Organy LGD, mieszkańcy obszaru LSR oraz beneficjenci	Spotkania konsultacyjne Ankiety Ewaluacja on-going	ok. 12 spotkań 150 ankiet 1 raport ewaluacyjny	12 000	Uzyskanie opinii społeczności lokalnej o potrzebie aktualizacji LSR, ewentualnej rekomendacji na podstawie raportu ewaluacyjnego
II półrocze	Poinformowanie potencjalnych	Kampania informacyjna nt.	wszyscy potencjalni	artykuły w prasie lokalnej oraz na	2 artykuły	3 000	Ponowne poinformowanie beneficjentów o możliwości ubiegania

Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia Lokalnej Grupy Działania Ziemi Mińskiej 2014-2020

2018r.	wnioskodawców i środowisk lokalnych o ewentualnej zmianie LSR, jej głównych celach, zasadach i kryteriach przyznawania dofinansowania oraz operacjach priorytetowych gwarantujących osiągnięcie celów LSR	głównych założeń LSR po zmianach oraz możliwościach aplikowania	wnioskodawcy, w szczególności przedsiębiorcy, rolnicy, organizacje pozarządowe i mieszkańcy obszaru, gr. defaworyzowane	stronach www i portalach spotkania konsultacje i doradztwo świadczone przez biuro ogłoszenie do grup defaworyzowanych w PUP, OPS, OWES	2 spotkania 60 godzin doradztwa 30 ogłoszeń w instytucjach publicznych		się o pomoc finansową na realizację operacji. <i>Dotarcie z informacją do gr. defaworyzowanych.</i> Poszerzenie wiedzy mieszkańców obszaru na temat LSR i planowanych przedsięwzięć po ewentualnych zmianach. Wzrost liczby osób, którzy nabędą wiedzę i umiejętności z zakresu przygotowywania wniosków i kryteriów ocen stosowanych Radę LGD .
I półrocze 2019r.	Poinformowanie mieszkańców i środowisk lokalnych o efektach realizacji LSR do 2018r.	Kampania informacyjna nt. zrealizowanych celów i przedsięwzięć do 2018r. i zadań na kolejne lata	wszyscy mieszkańcy obszaru LGD w tym grupy defaworyzowane	Spotkania informacyjne Broszury informacyjne/publikacje	1 spotkanie 500 wydanych broszur/ publikacji	4 000	Wzrost liczby osób poinformowanych o efektach LSR. Zwrot ankiet na poziomie 10%
I półrocze 2019 – II półrocze 2020 - praca ciągła	Przekazanie potencjalnym beneficjentom informacji o celach LSR oraz zasadach i kryteriach oceny operacji stosowanych przez organ decyzyjny LGD w kolejnych latach okresu programowego	Warsztaty i szkolenia nt. zasad oceniania i wyboru projektów przez LGD	potencjalni wnioskodawcy, w tym grupy defaworyzowane	Szkolenia, warsztaty z pisania wniosków Ulotki informacyjne Indywidualne doradztwo	10 spotkań, warsztatów i szkoleń 10 000 ulotek 50 godz. w miesiącu	4 000	Wzrost liczby osób, którzy nabędą wiedzę i umiejętności z zakresu przygotowywania wniosków i kryteriów ocen stosowanych przez Radę LGD, w szczególności wśród grup defaworyzowanych. Złożenie wniosków przez beneficjentów w odpowiedzi na nabory.
I poł. 2019 – II poł. 2022	Informacja zwrotna na temat efektów wdrażania LSR	Monitorowanie realizacji założeń i celów LSR	wnioskodawcy w poszczególnych zakresach operacji w ramach LSR	ankiety w wersji elektronicznej rozsyłane na adresy email wnioskodawców	ankiety rozesłane do min. 50% wnioskodawców (zakończonych konkursów)	1 000	zwrot ankiet na poziomie min. 30%; publikacja wyników badań na stronie LGD
II półrocze 2021	Poinformowanie środowisk lokalnych i mieszkańców o efektach LSR	Kampania informacyjna o efektach LSR 2014-2020	wszyscy mieszkańcy obszaru objętego LSR	artykuły w prasie lokalnej Broszury i ulotki Ewaluacja ex-post	2 artykuły 500 ulotek i broszur 1 raport	50 000	Wzrost liczby odbiorców poinformowanych o efektach LSR i Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność